L-1+16.qxd 9/18/2005 8:46 AM Page 1

چاودێر
THE OBSERVER
Aweekly Political, Educational & Social Press
ڕۆژنامەیەکی سیاسی روناکبیری کۆمەڵایەتی هەفتانەیە
ژمارە (٤٦) دووشەممە ٢٠٠٥/٩/١٩

بەدەسیسە (٣١١٠) کتێبو سەرچاوە لەکتێبخانەی ڕێبوار سیوەلی دەسوتێندرێ

سەعات ١٠ی سەرلەبەیانی ڕۆژی هەینی (٩/١٦) ٣١١٠ کتێبو سەرچاوەی کتێبخانەکەی مامۆستای زانکۆی سەلاحەدین (ڕێبوار سیوەیلی) دەسوتێندرێ. پۆلیس بۆ لێکۆڵینەوە دەگەنە شوێنی ڕووداوەکەو سەرەنجام بۆیان دەرکەوتووە کەلەماڵە دراوسێکەیانەوە (کەنۆژەن دەکرێتەوەو پاسەوانیشی نییە) کەسێک هەڵشاخاوە بەدیوارەکەداو توانیویەتی لەڕێگەی هەواکێشی پەنجەرەی ماڵەکەی (ڕێبوار سیوەیلی)یەوە، ئاگر بەربداتە کتێبخانەکەوە.

شوێن پێی کەسەکەو شقارتەی بەکارهێنراویشی لەسەر دیوارەکەدا جێ ماوە. شایەنی باسە.. مانگێک زیاترە لەسەر لێدوانێکی ڕێبوار سیوەیلی، کێشەیەکی قوڵ کەوتۆتە نێو ئەنجومەنی پارێزگای هەولێرو سیوەیلی، کێشەکە ڕۆژنامەکان قسەو باسی زۆریان لەسەر بڵاوکردۆتەوە. لەناو ئەم کێشمەکێشەیەدا، قسەی بەرزو نزم بەڕێبوار سیوەیلی گوتراوە، کەناشی بەمامۆستایەکی زانکۆ بگوترێ کەساڵەها، هەم لەزانکۆی سەلاحەدین و هەم لەهەولێرداکرابووە پێشەنگی مەعریفەو فەلسەفەو ڕەخنەی سۆسیۆلۆژی. ■

لەلاپەڕە (١٣)دا بەدواداچونی ڕۆژنامەگەری لەسەر کێشەکە هەیە

لێکۆڵینەوە لەگەندەڵیو نارەزاییو کێشەکانی خەڵک

ئێوارەی (٩/١٧) مەکتەبی سیاسی (ی.ن.ک) کۆبونەوەیەکی کردو بەرنامەی کۆبونەوە، هەڵسەنگاندنی دۆخی ئیداری کوردستانو ئەو تەنگوچەڵەمانە بوو کە بێ چارەسەر ماوون، بەتایبەتی سەدان پرۆژەی تەواو نەکراو، لەگەڵ ئەو گەندەڵیو بەرتیل خواردنو کەمتەرخەمیو گیروگرفتانەی لەناو دەزگاکانی حکومەتو خودی یەکێتی نیشتمانی کوردستانیشدا هەیە.

لەسەر تەواوی ئەو مەسەلانە، لەسەردەمی هەموو حکومەتەکانی کوردستانەوە هەتا ئێستا، بیرورای زۆر ئاڵوگۆڕکرانو ئەندامانی مەکتەبی سیاسی یەکێتی لە کۆبونەوەکەدا، کەبە سەرپەرشتی نەوشیروان مستەفا جێگری سکرتێری گشتی یەکێتی ئەنجام درا، هەر یەکە بیرورای خۆی بەراشکاوی لەسەر کێشەکان دەربڕیوە. سەرۆکی حکومەتی کوردستانیش (ئیدارەی سلێمانی) سەلماندی کە گەندەڵیو کێشەیەکی زۆر هەیەو ئامادەیی دەربڕی بۆ لێپێچینەوەو سزادانی لەهەر کێشەیەکی وەزارەتەکان، یان دەزگاکان، یان پرۆژەکانو کۆمپانیاکان لێی بەرپرسیار بن.

لەکۆبونەوەکەشدا بڕیار دراوە کارگێری مەکتەبی سیاسی لەم ماوەیەدا سەرقاڵی کۆبونەوە بێت لەگەڵ حکومەتو مەکتەبو مەڵبەندەکانی یەکێتی بۆ ئەوەی کێشەو کەمتەرخەمیو گیروگرفتەکان بەوردی بزانرێتو چ بڕیارێکیش پێویست بکات، بۆ چارەسەرکردنیان بخرێتە بەردەم مەکتەبی سیاسی یەکێتی، بۆ دوا بڕیاردان لەسەریان.■

گەندەڵیو.. چارەسەر

گەندەڵی.. تەنگوچەڵەمەیەکی بێڕادە زیان بەخشە بۆ حکومەتو خەڵکو دەسەڵات. دیاردەیەکیشە سەرانسەری دەوڵەتو دەزگاکانی جیهانی، کەمو زۆر گرتۆتەوە. لەسەرانسەری جیهانیشدا، گەندەڵی لەخۆڕا هەڵناتۆقێ. بێگومان هۆی گشتیو تایبەتی، هەروا، هۆکاری بابەتیو خۆیشی هەیە. هۆیە گشتیو بابەتیەکان پەیوەندییان بەپێکهاتەی دواکەوتوی حکومەتەکان، خراپی سیستەمەکانو نەبوونی نەخشەی زانستیو دادوەری لەبڕیارو بەرنامەکان، هەیە. هۆیە تایبەتیو خۆییەکانیش پەیوەستی حوکمڕانو دەسەڵاتدارو پێکهاتەی سەرکردەو بەرپرسانەوە هەیە. لەکوردستاندا، دەتوانین بڵێین، هەم هۆی گشتیو بابەتیو هەم هۆی تایبەتیو خۆیی، لە پشتی گەندەڵیەوە هەیەو گەندەڵیش، بیرۆکراتیەتو دزیو تەڵەکەبازی بەرهەم هێناوە.

لەکوردستاندا.. سەرەڕای ئەوەی وڵات رزگارو خەڵک ئازادە. سەرەڕای ئەوەی داهات زۆرو موچە زیادی کردووە خزمەتگوزاری باشیش هەیە، سەرەڕاش، دیاردەی گەندەڵیو جۆرەها دیاردەی دزێوی دیکە، هەتا هاتووە تەشەنەیان سەندووە. زەق زەقیش بونەتەوە. هۆیە سیاسیە بابەتیو گشتیەکە، بەهۆی روخاندنی رژێمی سەدامو سەرچاوەی داهاتی باشو، چارەسەرکردنی گونجاوی زۆربەی کێشە ناوخۆییەکانی، خەریکە مۆتەکەیان لەسەر هەر دوو حکومەتەکەی کوردستان نامێنێت. بەڵام هۆیە تایبەتیو خۆییەکان، هێشتا کاریگەرنو دەتوانین بڵێین: هەموو ئەو هەڵانەی لە (١٤) ساڵی دوای راپەرینەوە، لەزەمانی حکومەتی یەکگرتووەوە، بۆ زەمانی چەندین حکومەتی هەردوو ئیدارەکە، هەموو ئەو بەرنامەو بڕیارو پرۆژە ئابوری، سیاسی، کۆمەڵایەتیو یاساییانەی بەهەڵە گەڵاڵەکراونو لەبەر هەر هۆیەکی سیاسیش بووبێت، سەپێنراون، ئێستا، کاتێک خەریکە کێشە سیاسیە بابەتیەکان لەکۆڵ حکومەتەکان دەبنەوە، کێشە خۆییەکان زەقو رەق دەبنەوە. زیانەکەشیان لەم هەلومەرجە گۆڕدراوەی ژیاندا رێگرتن لەپێشکەوتنو دەستکەوتی زیاتری چاوەڕوانکراوی خەڵک. زیانی ئەو وەزیرانەی شایستە نەبوونو دانران، ئەو پارێزگار، قایمقام، بەڕێوەبەرو راوێژکارانەی بەپاڵی شەڕی ناوخۆ یان تەکەتول، بەرزکرانەوە، زیانی هەموویان وردە وردە کەڵەکە بوونو ئەمرۆ لەهەموو کاتێک زیاتر دوچاری ئاستەنگیان کردووین. بەڵێ.. ئەمانە هاوشانی:

– کۆمپانیایەکی بێشومار بچوکترین مەرجی کۆمپانیایان نەبوو، مۆڵەت دران.

– بەڵێندەرێکی زۆر.. لایەنی کەمی تواناى راپەراندنی پرۆژەیان نەبوو، رێگەدران.

ئەم کۆمپانیاو بەڵێندەرانەش.. دەرەقەتی پرۆژەکان نەهاتنو بەشی زۆری دوچاری بنبەستی چەشناوچەشن هاتوونو لەژیانی کۆمەڵایەتی خەڵکیشدا رەنگ دەدەنەوە. کەبێگومان چارەسەرکردنی ئەم کێشانە تێکڕا.. تازە بەپینەو پەڕۆ دژوارە. بەڵکو کێشەکان پێویستیان بەبەرنامەیەکی بنەرەتی سزاو لێپێچینەوەی یاساییو ئیداری هەیە. کەهیچ واستەیەک نەخواتو هیچ بەرگرییەکی حزبیش، تواناى دەربازکردنی تاوانبارە ئابوریو ئیداریەکانی نەبێت.■

کوردو دەستوور، ئەزموونی سودانو فەلەستین-ئیسرائیل

د. هێرش

لێکدانەوەی هەواڵ – ل (٢)

پارتی سوسیال چەپی نەرویجی؛ پارتی دۆستی کورد

عارف باوەجانی

کوردستان سەرانسەر – ل (٥)

دیالۆگێک لەبارەی رەشنوسی دەستورەوە

رەخنەو دیالۆگ – ل (٨-٩)

کاراکتەرەکانی ١١ی سپتەمبەر (گیانبەخش / شەیتان)

عەلی مستەفا کەریم

روانگە-ل (١٤)

ڕۆژنامەی (الجمهوریە)ی میسر: دەسەڵاتە ساختەکەی عێراق هۆی کوشتارن

ڕۆژنامەی (الجمهوریە)ی وڵاتی میسر ڕۆژی (٢٠٠٥/٩/١٤) لەسەر [illegible]

(سوپای تورە)ش دامەزراو لەگەڵ (جیش المهدی)یش یەکدەگرنەوە

(محمد الحسینی الصرخی) سوپایەکی تازەی بەناوی (سوپای [illegible]

ژیانئاوایی هونەرمەندی هەڵکەوتوی کوردستان (مەرزیەی فەریقی)

ژنە هونەرمەندی هەڵکەوتوی کوردستان [illegible]

زەرقاوی (عیماد مغنیە)ی لوبنانی لەدەوڵەتیکی ئیقلیمیدا کۆدەبنەوە

حکومەتی هەرێمی کوردستان (٨٥٣) ملیۆن دینارو (٩) مەنشەوەی سی مۆلیدەی گەورە بۆ بەشە ناوخۆییەکان تەرخان دەکرێ

تیرۆریستەکان بەفرۆکە دەکەنە سوریا

ئێران.. هەڵمەت بۆسەر ژنانی نیمچە ئازاد!

هەواڵو مەترسی

■ **موقتەداو ملکەچپێکردنی حکومەت**

موقتەدا سەدر، لەم مانگەداکورتە بەیاننامەیەکی دەرکردووەو تیایدا، هەڕەشە لەحکومەت دەکاتو دوپاتی دەکاتەوە کەوالەسەر داخوازیەکانی سورەو ئەگەر خەڵکیش لە خواستە جێبەجێ کراوەکان [illegible]

■ **کەرکوک: بزوتنەوەی نەتەوەیی تورکمانیو دزایەتی دەستوور**

■ **العباسیة: (الحوار الوطنی) دژایەتی دەستوور کوردستانیەتی کەرکوک**

ÇAWDÊR
Political, cultural, social weekly press ..kurdistan iraq
No.: (46) 19-9-2005
THE OBSERVER
خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری
بەرپرس: مەلا بەختیار
ستافی کارا:
سامی هادی، جەمال حوسێن
ناهید حوسێنی
نەخشەسازی: جەلیل حسێن
ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا
پیتچنین: سۆران بورهان؛ تەها حەمە
نوری: ئیبراهیم حسێن؛ لەیلا حەسەن پور
www.madaniat.org
info_chawder@yahoo.com
سلێمانی – شەقامی سالم
مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان
تەلەفۆن: ٣١٤٠٤١٦ – ٣١٢٧١٢٠
نرخی: (٤٠٠) دینارە

ئابووری شەشەم

شەریک شعور

جۆکەر

جۆکەری دەستی ئینسانی گەندەڵ وەرەقەیەکە پێی ئەڵێن تەکەتول. ئێرانیش لە عێراقا مەجموعەیەک جۆکەری پێیە کە هەرە مەکشوفەکەیان جەعفەریو حەکیمە. ئۆپۆزیسیۆنە کرچو کاڵەکەی کن خۆشمان سێ وەرەقەی دوو لۆی لێ بووە بە جۆکەر کە عیبارەتن لە کارەباو بەنزینو ئاو. دیمەشقی رەحمەتییش کە کۆنەکەنی لەگەڵ ئیستیعمارا دەست پێ کرد دڵی بە دوو جۆکەر خۆش بوو، لوبنانو ئۆجەلان کەچی بە هیچیان دانەبەزی. حزبیش کە کەوتە تەنگانەوە جۆکەرێک دەرئەهێنێ سەروەرییەکانی جارانە. ژنیش ئەو یاریزانە کاغەزناسەیە کە هەموو جارێک شەست حەفتا خاڵ لە دەستی پیاوی داماوا ئەگرێتو هەر جارەش بە نەوعە جۆکەرێک. دوو جۆکەرە نەکوژراوەکەی دائیرەی کارەباش کە عالەمیان پێ دەمکوت ئەکات زۆربوونی ژمارەی سپلیتو کەمبوونی عەدەدی موهەندیسە بێ دەرماڵەکانە. دیموکراتخوازەکانی ئەمریکاش لەم بەینەدا بە نیشاندانی سووچی دوو جۆکەر زەندەقی کۆماریخوازەکانیان بردە ژێر سفر، یەکێکیان زۆنگاوەکەی بیلادولرافیدەینەو جۆکەرەکەی [illegible]

دوا پرۆژەت چیە؟..

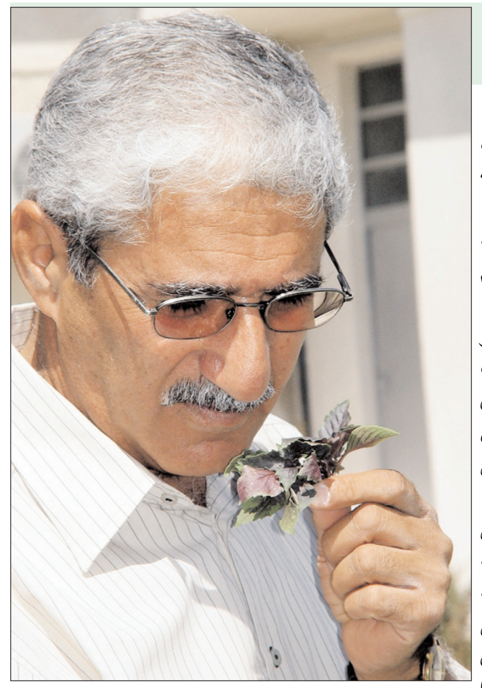

هونەرمەند ئەنوەر قەرەداغی

لەوەڵامی پرسیاری (چاودێر)دا، سەبارەت بەدوا کارو پرۆژەی ژیانی هونەری خۆی بە رۆژنامەکەمانی راگەیاند:

پرۆسەی کاری هونەری لای من بەردەوامە، ئەو پرۆژانەی کە ئێستا کاریان تێدا دەکەم بریتین لەمانەی خوارەوە:

١. تۆمارکردنی کۆراڵی (لاسو خەزاڵ) کە کارکردنی تێیدا بەردەوامەو نزیک لەتەواوبوونە، دیارە ئەم کارە لەگەڵ پەیمانگەی هونەرە جوانەکانی سلێمانی بەرهەممان هێناوە، ئەرکی پڕۆدەکشنی ئەم کارە (یەکێتی هونەرمەندانی کوردستان) گرتویەتە ئەستۆ.

٢. چەند بەرهەمێکی گۆرانی هونەرمەندان (کامەران عەبدول مەجید، حەسەن حسێنو گروپی کیژانی سلێمانی، هەروەها لەگەڵ چەند بەرهەمێکی مۆزیکی خۆم، ئەمە سەرەڕای ئەوەی لەم ماوانەی دواییدا ماستەرێتی بەرهەمێکی (CD) هونەرمەندی گۆرانیبێژ (بورهان خۆشناو)م تەواوکرد.

٣. دواجار ماوەتەوە بڵێم بەردەوامم لە پرۆژەی کتێبێکی کوردی دەربارەی (مەقامە کوردیەکان) کە بەهاوکاری ئەسعەد قەرەداغی برام جێبەجێی دەکەین.■

خەیاڵ لە ئاڵۆزیدا

خوێندنەوەی /حەمە هاشم

ئاگاداری نۆهەمین فێستیڤاڵی گەلاوێژ

دووەم/ئەو بەرهەمانەی کە بڵاوکراونەتەوەو لەبۆنەو کۆڕێکدا خوێندراونەتەوە بەشدار نابن.

لیژنەی ئامادەکاری نۆیەمین فێستیڤاڵی گەلاوێژ

info_chawder@yahoo.com

گاردیانو نوێگەری

یەکەمین مناڵی بریتنی سپیرز

تابلۆ

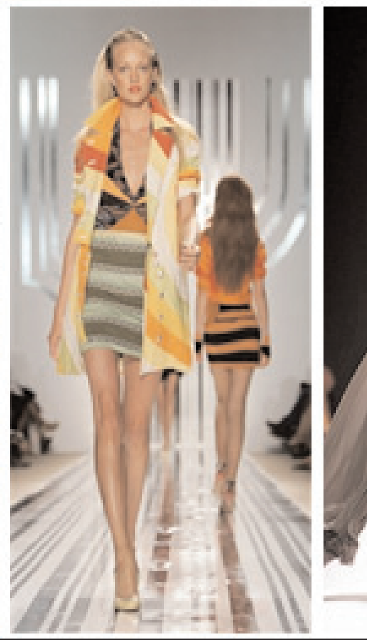

نوێترین مۆدێلی جلو بەرگ بۆ هاوینو پایزی ٢٠٠٥ لەنمایشگای جلوبەرگی نیونەتەوەیی لەنیویۆرک بۆ دیزاینەری ئیسپانی (کاستۆ بەرشەلۆنە)

کورد و دەستوور،

ئەزموونی سودان و فەلەستین ـ ئیسرائیل

د. هێرش/هەولێر

پاش پێشکەش کردنی رەشنووسی دەستووری عێراق لە لایەن لیژنەی دارشتنی دەستوور بە کۆمەڵی نیشتمانی عێراق، تا رۆژی ٢٠٠٥/١٠/١٥ کە کاتی راپرسی گشتەیە لە سەر ئەم رەشنووسە، ماوەیەکی یەکجار هەستیار و گرنگە بۆ گەلانی عێراقی بە گشتی و گەلی کورد بە تایبەتی. چونکە ئەم رەشنووسە دەخرێتە بەردەم خەڵکی عێراق بۆ تاوتوێکردن و شیکردنەوەی لەلایەن دەزگاکانی راگەیاندن و رێکخراوە سیاسییەکان و کۆر وکۆمەڵەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و رووناکبیرانی ووڵات تا خەڵکەکە هان بدەن ئایا نەخێریان بەڵێ دەنگ بۆ رەشنووسەکە بدەن. جا بە حوکمی ئەوەی مافەکانی گەلی کورد زۆرینەیەکی باشی نەک هەمووی لەم دەستوورە چەسپاوە، دەنگ دان بە "بەڵێ" ئەم مافانەمان لە رەشنووسەوە دەکاتە یاسایەکی درێژخایەن و بە پێچەوانەشەوە دەنگی "نەخێر" هەموو دەسکەوتەکانی ناو رەشنووسەکە دێنێتەوە چوارگۆشەی سفر و تووشی شەڕێکی یەکجار قورستری سیاسیمان دەکاتەوە کە بێگومان هیچمان ئەنجامەکەی نازانین.

بۆیە ئایا پێویستە ئێمەی کورد چۆن لەم ماوە هەستیارە کورتە کە نزیکەی مانگ و نیوێکە تاووتوێی هەموو ئەو ماددانەی دەستووربکەین کە پێوەندییان بەگەلی کوردەوە هەیە لە بەرامبەر عەرەبەکانی عێراق بە گشتی و شەقامی سوونەیی عەرەبی بە تایبەتی؟ کە بێگومان بەشی شێری ئەم تاوتوێکردنە و تێگەیاندنە بەر راگەیاندنی کوردی دەکەوێ بەتایبەتی دەزگاکانی راگەیاندنی عەرەبی زمانی سەر بە راگەیاندنی دوو

لەبارەی مافی چارەی خۆنووسین، ئەم مافە بە شێوەیەکی شاراوەو شەرمنانە لە دیباجەی رەشنووسی دەستووری عێراقی باسی لێوە کراوە کە دەڵێ: "عێراق وڵاتێکی یەکگرتنی ئازادەنەیە تا ئەم دەستووورە رێزی لابگیرێت". بەڵام عەرەب ئەوەندەشمان پێرەوا نابینن لە عێراقدا، کەچی لە دەوڵەتی سوودانی عەرەبی ئیسلامیدا پاش شەش ساڵ راپرسی دەکرێت بۆ دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین بۆ باشوورییەکانی سوودان

حزبە سەرەکییەکەی کوردستان بەتایبەتی کوردسات وکوردستان tv.

من پێموایە دوو ئەزموونی نزیک و پێوەندیدار بە عەرەب هەیە دەبێ بیانکەینە تەوەری سەرەکی گفتگۆو موناقشەکانمان لە دەزگاکانی راگەیاندن و کۆروکۆبوونەوەکان لە سەر ئەو هەموو برگەو ماددانەی دەستوور کە پێوەندی بە گەلی کوردەوە هەیە. ئەم دوو ئەزموونەش بریتین لە هەر دوو رێککەوتنی ئاشتی (نیڤاشا)ی نێوان حکومەتی سوودان و بزووتنەوەی میللی ئازادیخوازی باشووری سوودان و پلانی (هەڵوەشانەوەی پێوەندی ـ خطە فک الارتباط)ی شارۆنی سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل لەگەڵ فەلەستینیەکان.

بەڵام بۆ ئێمە ئەم دوو ئەزموونە لەبری ئەزموونەکانیتر زیاتر وەربگرین و بیانکەینە تەوەری سەرەکیی گفتگۆکانمان؟ وەڵامیش ئەوەیە کە چەند وێکچوونێکی زۆر نزیک و جەوهەری لە نێوان هەر دوو ئەزموونەکە وکێشەی کورد لە عێراق و ولاتی عێراق دا هەیە، وەک: لە ئەزموونی سووداندا، یەکەم: سودان ولاتێکی عەرەبی ـ ئیسلامییە لە عێراقیشدا سوونەی عەرەب داوا دەکات عێراق عەرەبی بێت و شیعەی عەرەبیش داوا دەکات عێراق ئیسلامی بێت. دووەم گەلی باشووری سودان زمانێکی جیاواز، کەلتوورێکی جیاوازی هەیە لەچاو باکووری سوودان کە زۆرینەی عەرەبن. لە عێراقیشدا کورد لە باکورەکەی (کوردستان) زمان و کولتوورێکی جیاوازی هەیە لە باشوور و ناوەڕاستە عەرەبییەکەی. سێیەم لە سوودان کێشەی سنوور لە نێوان باشوور و حکومەتی سودان هەیە کە هاوشێوەی کێشەی سنووری نێوان هەرێمی کوردستان و حکومەتی عێراقە. چوارەم بوونی کێشە لەسەر دابەشکردنی دەسەڵات و سامان لە نێوان باشووری سوودان و حکومەتی مەرکەزی کە ئێمەش وەک کورد لە عێراق بەهەمان شێوە داوای دابەشکردنی دەسەڵات و سامان دەکەین. پێنجەم باشووری سوودان داوای مافی چارەی خۆنووسینیش دەکات. ئێمەی کوردیش داوای مافی چارەی خۆنووسینیش دەکەین لە عێراق. ئەمە ولەگەڵ بوونی چەندین وێکچوونێکی بچووکتر لە نێوان هەر دوو ئەزموونی عێراقی و سوودانیدا.

لە ئەزموونی فەلەستین، یەکەم بوونەی کێشەی شارێکی پیرۆز لە فەلەستین و ئیسرائیلییەکان کە شاری (قودس)ە کە ئێمەو عەرەبیش لە عێراق کێشەی شارێکی پیرۆزمان هەیە کە شاری کەرکووکە. دووەم بوونی کێشەی ئاوارە دەرکراوە فەلەستینییەکان کە دەیانەوێ بگەڕێنەوە سەر ماڵ و حاڵیان، هاوشێوەی کێشەی ئاوارە دەرکراوەکانی کەرکووک و شارە کوردستانییەکانیتر لە عێراقدا. سێیەم بوونی کێشەی نیشتەجێبوونی جوولەکەکان (المستوطنات الیهودیة) کە ئێمەش وەک کورد کێشەی عەرەبە هاوردەکانمان هەیە کە زەوی کوردیان داگیر کردووە.

ئەمە جگە لەوەی هەر دوو ئەزموونی سوودان و فەلەستین ـ ئیسرائیل دوو ئەزموونی زۆر نزیکن لە رووی کاتییەوە بەوەی کە رێککەوتنی (نیڤاشا)ی نێوان سوودان و باشوورییەکان نزیکەی دوو مانگی بەسەرچووە وەپلانی (هەڵوەشانەوەی پێوەندی ـ خطة فک الارتباط) لە نێوان فەلەستین و ئیسرائیل هێشتا تەواو نەبووە و لە قۆناغی جێبەجێکردن دایە. بەمەش هەموو ئەو کەسانەی مافی دەنگ دانیان لەسەر رەشنووسی دەستوور هەیە لە عێراقدا، بەچاوی خۆیان دوو ئەزموونەکانیان دیوەو هیچ کەسێک یان دەزگایەک ناتوانێت چەواشەیان بکات، پێچەوانەی رووداوە مێژووییەکان کە بواری شاردنەوەو چەواشەکردنیان یەکجار زۆرو ئاسانە بۆ نەوەکانی ئەمڕۆ.

جا با پێکەوە بچینە ناو ناوەڕۆکی هەر دوو ئەزموونەکەو با بزانین چۆن گشت برگەو ماددەکانی ئەم دوو ئەزموونە لەگەڵ برگەو ماددەکانی رەشنووسی دەستووری عێراقی بەراورد بکەین و بەکاریان بهێنین بۆ وەڵامدانەوەی عەرەبەکان. تا بتوانین زۆربەی عەرەبی عێراق بەتایبەتی عەرەبی سوونە رازی بکەین بە "بەڵێ" دەنگ بۆ ئەم رەشنووسە بدەن بۆ ئەوەی ئەو مافانەی لەم رەشنووسە هاتووە بچەسپێنین و بیانخەینە ناو چوارچێوەیەکی یاسایی.

سەرەتا زۆرجار عەرەبەکانی عێراق لەپاش رووخانی رژێمی سەدام حسێن پێمان دەڵێن ئێوەی کورد بۆ ئەوەندەی زۆر داوای مافاکانتان دەکەن؟ لە کاتێکدا دیموکراسی زامنی سەرجەم مافەکانی گەلی کورد دەکات؟ ئێمەش دەبێ وەڵامیان بدەینەوە و بڵێین ئەرێ ئێوە دەزانن مەرجی سەرەکی (جۆن گەرەنگ)ی سەرۆکی بزووتنەوەی میللی رزگاریخوازی باشووری سوودان بۆ ئیمزاکردنی رێککەوتنی (نیڤاشا)ی ئاشتی لەگەڵ حکومەتی سوودان بریتیبوو لە بە دیموکراسی بوونی سوودان و فرەحزبی؟ چونکە دیموکراسی سەرجەم مافەکان دابین ناکات بەڵکوو مافەکان دەپارێزێ و ناهێڵێ هەرکەس بە هەوەسی خۆی یاری بە مافەکانی گەل بکات.

لەبارەی مافی چارەی خۆنووسین، ئەم مافە بە شێوەیەکی شاراوەو شەرمنانە لە دیباجەی رەشنووسی دەستووری عێراقی باسی لێوە کراوە کە دەڵێ: "عێراق وڵاتێکی یەکگرتنی ئازادەنەیە تا ئەم دەستووورە رێزی لابگیرێت". بەڵام عەرەب ئەوەندەشمان پێرەوا نابینن لە عێراقدا، کەچی لە دەوڵەتی سوودانی عەرەبی ئیسلامیدا پاش شەش ساڵ راپرسی دەکرێت بۆ دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین بۆ باشوورییەکانی سوودان. لەبارەی مانەوەی پێشمەرگە لە چوارچێوەی هەرێمی کوردستان لە رەشنووسی دەستوور ئەوە چەسپاوە کە سەر بە حکومەتی هەرێمی کوردستانە بەناوی پاسەوانی نیشتمانی (حرس الوطنی) بەڵام زۆر لە عەرەبەکان پێیان وایە کە ئەم هێزە میلیشیایەو دەبێ هەڵ بوەشێتەوە سەر بە حکومەتی مەرکەزی بن، بەڵام لە سوودان باشوورییەکان خاوەنی ٥٠ هەزار شەڕکەرن وەلەمەش زیاتر بە پێی رێککەوتنی ئاشتی حکومەت لەگەڵ باشوورییەکان، بزووتنەوەی میللی ئازادیخوازی باشوور ٥ هەزار شەڕکەریش دەباتە ناو خەرتوومی پایتەخت بۆماوەی شەش ساڵ کە ماوەی گواستنەوەیە (فترە الانتقالیە) تا ریفراندۆم لە باشوور دەکرێت.

لە بواری دابەشکردنی سامان لە رەشنووسی دەستووری عێراق هاتووە: (ئەو سامانی نەوت و غازەی تا ئێستا دەرهێنراون موڵکی هەموو گەلی عێراقە بە پێی ژمارەی دانیشتوان، بەڵام ئەوانەی لە داهاتوودا دەردەهێنرێن بە سەرپەرستی هەردوو دەسەڵاتی هەرێم و مەرکەزدا دابەش دەکرێت وەبەشێکی بچووکی بۆ قەرەبووکردنەوەی ناوچە پشتگوێخراوەکان خەرج دەکرێت. کە عەرەبی سوونە بە توندی دژی ئەم ماددەی دەستوورە کە بە راشکاوی ناوی دابەشکردنی سامانی نەهێناوە. بەڵکوو بەشێوەیەکی شاراوە ئاماژەی پێدەدات، بەڵام لە سوودان ٥٠٪ی سامانی نەوتی باشووری سوودان بۆ باشوورەو تەنها ٥٠٪ی بۆ حکومەتی دەسەڵاتی زۆر لە هەرێم دەکات و هیچ پشکێکی دیاریکراو لە دەسەڵاتی مەرکەزی داوا ناکات. کەچی باشووری سوودان جێگری یەکەمی سەرۆک کۆمارو ٣٦٪ی پۆستە وەزارییەکان بۆخۆی قۆرغ کردووە لە حکوومەتی مەرکەزی ئەمە جگە لە دەسەڵاتی تەواو لە هەرێمی باشووری سودان کە خاوەنی حکومەتی سەربەخۆی خۆیەتی بە پێی رێکەوتنی ئاشتی نێوان حکومەتی سوودان و باشوورییەکان.

لەبارەی کەرکووک و شوێنەکانی تری کوردستان کە کێشەی لەسەرە لە رەشنووسی دەستوور دەرخراوە بۆ کۆتایی ساڵی ٢٠٠٧ کە تا ئێستاش نازانرێ ئایا چۆن کوردەکان دەگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆیان و عەرەبە هاوردەکانیش دەگەڕێنەوە شوێنەکانی خۆیان یان نا؟ کە هەموو عەرەبی عێراق بە سوونەو شیعە دژی گەڕانەوەی کەرکووک و شوێنە کوردستانییەکانن. بۆ سەر هەرێمی کودستان. لە کاتێکدا سێ پارێزگای سوودان کە وەک کەرکووک کێشەی لەسەرە لە ماوەی ئینتیقالیدا بە نۆرە لە نێوان باشوورییەکان و حکومەتی مەرکەزی سودان بەرێوە دەبرێن تا بە ریفراندۆم چارەنووسی خۆیان یەکلایی دەکەنەوە، سێ ویلایەتەکەش بریتین لە ویلایەتەکان (پارێزگاکان)ی "چیاکانی نۆبا، نیلی ئەزرەق، ئابییە". کەچی ئێمە لە کەرکووک داوای حوکمی بە نۆرە ناکەین تا رۆژی ریفراندۆم بۆ دیاریکردنی چارەنووسی شاری کەرکووک.

لەبارەی گەڕاندنەوەی عەرەبە هاوردەکان لە شوێنە تەعریب کراوەکان بۆ شوێنە ئەسڵییەکانی خۆیان، عەرەبی عێراق بە سوونەو شیعەوە بە توندی دژی

سێ پارێزگای سوودان کە وەک کەرکووک کێشەی لەسەرە لە ماوەی ئینتیقالیدا بە نۆرە لە نێوان باشوورییەکان و حکومەتی مەرکەزی سودان بەرێوە دەبرێن تا بە ریفراندۆم چارەنووسی خۆیان یەکلایی دەکەنەوە، سێ ویلایەتەکەش بریتین لە ویلایەتەکان (پارێزگاکان)ی "چیاکانی نۆبا، نیلی ئەزرەق، ئابییە". کەچی ئێمە لە کەرکووک داوای حوکمی بە نۆرە ناکەین تا رۆژی ریفراندۆم بۆ دیاریکردنی چارەنووسی شاری کەرکووک

گەڕاندنەوەی ئەم عەرەبانەیە بۆ شوێنەکانی خۆیان بەوەی کە ئەمانە تازە لە ژیانی ئەم شارە (شاری کەرکوک) راهاتوون و ژن و ژنخوازییان کردووە و منداڵەکانیان لەم شارە پەروەردە بوون و هەموو بستێکی ئەم عێراقەی گشت عێراقییەکانەو لەهەرجێ نیشتەجێ بن مافی خۆیانە. کەچی لەم رۆژانەی رابردوو لە چوارچێوەی جێبەجێکردنی پلانەکەی شارۆن (پلانی هەڵوەشانەوەی پێوەندی ـ خطە فک الارتباط)دا بە چاوی خۆمان و عەرەبەکانی عێراقیش بینیان کە چۆن پۆلیس و سوپای ئیسرائیلی بە زۆر و بە شەڕ نیشتەجێ جولەکەکانیان لە نشینگەکان (مستوطنات)ی کەرتی غەززەی فەلەستینی راگواست. لەمەش زیاتر هەموو مردووەکانیان لە گۆرستانەکان دەرهێناو بردییانەوە ئیسرائیل. بەمەش نەوەستان و دەبێ سوپای ئیسرائیلی بە دەستی خۆی (کەنیس)ی جوولەکەکان کە لە جێی مزگەوتی موسڵمانانە تێک بدات کە ئەمە دژی رێنماییەکانی کتابی پیرۆزی جولەکەکان (تەورات)ە کە دەڵێ: "نابێ جولەکە، جولەکە لەسەر خاکی خۆی دەربکات". بەڵام بەقسەی عەرەبە موسڵمانەکانی لای خۆمان بێ کە خۆیان بە ئیسلامی دەزانن و بە ئیسرائیلییەکان دەڵێن لە قورئان و پێغەمبەر دا هاتووە : "کە ئەو خاکەی داگیرکرابێت، تەنانەت نوێژیش لێی دروست نیە". کەچی بە کورد دەڵێن ئەمانە نەک بە زۆر بەڵکوو بە خۆشیو بەرێزەوەو بەدانی قەرەبووکردنەوەیەکی باشیش نابێ بۆ شوێنەکانی خۆیان بگەڕێنەوە. لە کاتێکدا کورد نەدەڵێ مزگەوت و حوسێنییەکان تێک بدەن و نە مردووەکانیش لە گۆڕەکانیان دەربهێنن و بیانبەنەوە شوێنەکانی خۆیان، هەروەک ئیسرائیلییەکان کردیان.

بۆیە دەبێ ئەو خاڵانەی لەسەرەوە باسکران، کورد بە زیرەکانە موناقشەی عەرەبەکانی پێبکات و ئەوەیان تێبگەیەنێ کە ئەو مافانەی کورد لە رەشنووسی دەستوور داوای کردووە نەک داوای جیابوونەوە نیە، بەڵکوو مافێکی یەکجار کەمن ئەگەر لەگەڵ ئەزموونی ووڵاتانیتر بەراورد بکرێت. ■

کورتیلە باس

پارێزگای کەرکوک و فشاری د. جەعفەری

د.جەعفەری.. لەو کاربەدەستە گەورانەیە کەلەماوەی حوکمڕانیدا، دەرکەوتووە کەوا: ئەوەی دەیڵێت نایکات و ئەوەی نایڵێت دەیکات. ئەم جۆرە کاربەدەستانە، هەمیشە سیاسەتی میکافیلی بەکار دێننو ئەم سیاسەتە میکافیلیەش لەناو شیعەگەرادا، وەکو باوەڕو رەوشت هەمیشە پەیرەوی لێکراوە، چونکە مەزهەبی شیعە باوەڕیان بەباوەڕی (تەقی)یە هەیە. تەقیەش، واتا: درۆکردن کارێکی شەرعییە بۆ خۆپاراستن لەکێشەیەک، یان بۆ سەرکەوتن لەرووداوێک.. تاد. ئەم بڕوایەش وێ دەچێ پێش میکافیلیەت لەناو شیعەدا پەیڕەوکرابێت.

لەمەسەلەی کەرکوکدا.. جەعفەری، چ کاتی مەجلیسی حوکمو چ ئەمکاتەی سەرەک وەزیرایەتی، هەر خەریکی مانۆڕە. بەقسە هیچی تیا نەهێشتوەو بەکردەوەش هیچی نەکردووە. بەڵکو کۆسپی زل زل بۆ جێبەجێ کردنی مادەی (٥٨) دروست دەکات. یەکێک لەو کۆسپانە، دابین نەکردنی پارەی پێویستە بۆ کۆمیتەی دەسەڵات پێدراوی جێبەجێ کردنی مادەکە. تەنانەت ئەو برە پارەیەی د.بەرهەم ساڵح بۆ کەرکوکی تەرخان کردووە، ئەوەشی بلۆک کردووەو سەرفی ناکات. بەمکارو ئاکارانە، د.جەعفەری دەری خستووە چ بیرو بۆچونێکی لەسەر کوردستانیەتی کەرکوک هەیە. چەندیش دژی ئاسایی کردنەوەی دۆخی پارێزگاکەیە. دیارە سەرەنجامی ئەم سیاسەتەش، تەنها تەعریبەکان سود وەردەگرنو بەس.■

بایکۆتی بازرگانی شیعەو باس نەکردنی ئێران

(حەوزەی عیلمیەی نەجەف) لە (٢٠٠٥/٩/١٤)دا بەیاننامەیەکیان بۆ بایکۆت (مقاطعە) کردنی بازرگانیو ئالو وێڵ لەگەڵ دەوڵەتانی (شقیقە) دەرکردووەو لەناوەرۆکی بەیانەکەدا، ئاشکرا دیارە کەمەبەستیان (سوریا)یەو گومانیشیان لەوڵاتانی دیکەی عەرەبی هەیە.

ئەم بەیاننامەیە.. بۆ ناسینی سوریا وەکو دەوڵەتێکی پشتیوانی کەری تیرۆر، باشە. بەڵام بەیاننامەکە (ئێران) نەک فەرامۆش دەکات، بەڵکو واشی پیشان دەدات گوایە تیرۆر تەنها دژی شیعەیەو ئێرانیش لەبەرئەوەی دەوڵەتێکی شیعەیە، لەم هاوکێشەیەدا بەر پەلاماری تیرۆر دەکەوێت.. سەرەنجام، حەوزەی علمیەی نەجەف، خۆی وەکو پارێزەری شیعە پیشان دەداتو رقی شیعەش بەرامبەر سونیگەراکان ئەستورتر دەکات.

کەوابێ.. ئەم چەشنە بڕیارەی حەوزەی علمیەی نەجەف، کەم سودی هەیە، بەڵام زۆر زۆر زیانی هەیە. زیانی هەرە کاریگەری، قوڵکردنی گیانی تایفەگەرییەو تیرۆرو تیرۆری چەواشە بەرهەم دێنێت. ئەمە جگەلەوەی.. ناشبێ ئەوەشمان بیربچێت کەوا بڕیاری بایکۆتی ئابوریو بازرگانی، بڕیارێکی سیاسییەو تەنها حکومەتو پەرلەمان مافی بڕیاردانی وایان هەیە، نەک حەوزەی علمییە.. یان دەزگای رۆحیو مەعنەوی دیکە.■

موجاهدینی خەلق خۆیان لە دەستوری عێراقیش هەڵدەقورتێنن

رێکخراوی (موجاهیدنی خەلق) کەلەلایەن وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکاوە، وەکو رێکخراوێکی تیرۆریست لەقەڵەم دراوە ولەدوای روخاندنی رژێمی سەدامیشەوە، تەواوی چەکدارەکانی رێکخراوەکە هەر لەلایەن سوپای ئەمریکاوە چەک کراوونو ئێستا بەدەست بەسەری لەئۆردوگای عوزێم دانراون، لەپارەوە کەوتونەتە جموجولی سیاسیو جەماوەری لەناو هێزە سیاسیەکانی عێراق. جۆرەها کۆبونەوەیان لەگەڵ رێکخراوە تازە دامەزراوە گومان لێکراوەکان کردووە، هاوکاری یەکتریش دەکەن. زۆرتریش لەگەڵ ئەو لایەنانەدا دۆستن کەبەرهەڵستی حکومەتی نوێی عێراقو دۆستی سوریاو چەتری تیرۆرن. لەدوای تەواو کردنی رەشنوسی دەستوریش، موجاهدین بیرخەرەوەیان داوەتە سەرۆکی ئەمریکاو بریتانیاو نەتەوە یەکگرتوەکان، لەسەر چەندین برگەی دەستورەکە، بەتایبەتی ئەو برگانەی باسی تیرۆرو بیری تیرۆر دەکات، لەگەڵ برگەی پاراستنی مافی پەنابەر، موجاهدین رەخنەیان لەو برگانە گرتووەو ئەو برگانەشیان بەستۆتەوە بەکاریگەری ئێران لەسەر نوسینی دەستور.■

سەرکەوتن لەعێراقدا پێویستی بەگۆرانکارییە

جۆزێف ئارپبیدن

و. لەئینگلیزییەوە: فریاد رەباتی

شکست هێنانی ئیدارەی بوش لەعێراق ئاراستەی ئاسایشی نەتەوەیی دەخاتە مەترسییەوە بۆ رزگاربوون لەم دۆخە پێویستە بەرێوەبەران رێرەوی خۆیان بگۆرن لەنێو عێراق لەسەر ئاستی نێونەتەوەیی و هەرێمی. سەقامگیری عێراق بەرەنگاری سیاسیو سەربازییە حکومەت هەنگاوی فراوان دەنێت بەرەو ریفراندۆم لەدەستوردا کەزیاتر دەبێتە مایەی دابەش بوونی عێراق نەوەک یەکبوونی پاشان زۆرینەی عەرەبە سوننیەکان دژی دەستور دەنگ دەدەن، دەرەنجام بەرژەوەندی وڵاتە یەکگرتوەکان توشی دارمان دەبێتو هەڵایانی توندو تیژی وڵات بەرەو شەڕی ناوخۆ پەلکێش دەکات لەسوریا، تورکیاو ئێران یاخی بوان دزە دەکەنە نێو عێراق و دەگۆرێت بۆ لوبنانی نوێ.

خراپتر لەوە عێراقییە سوننیەکان دەتوانن هاوپەیمانی پتەو بونیاد بنێن لەگەڵ جیهادخوازە بیانیەکانو عێراق بەرن بەرەو جەنگی ١١ی سپتەمبەرو ئەفغانستان بۆ بەرهەم هێنانی نەوەی نوێ لەتیرۆریستان. مانەوەی بارودۆخ لەم نێوەندە تاریکییەدا ژیانی سەربازە ئەمریکیەکان دەخاتە مەترسیو دەبنە قوربانی سیاسەتی چەوتی ئەوانی دی، حکومەتی بوش هیواخوازە سوننەکانو ئافرەتانی عێراقی قایل بن بەدەستور، بەڵام هیواو کەللەرەقی ستراتیژ ناگۆرێت وەک نوێنەرمان لەعێراق دەڵێت: (پێویستە دەستور پێشبرکێی نەتەوایەتی بێت لەنێوان عێراقیەکاندا بۆ پێکەوە ژیانو بەرهەڵستی کردنی یاخیبوان).

پێویستە عەرەبە سوننیەکان شەرمەزار بن کەبەشداری هەڵبژاردنیان نەکردو پشتگیری یاخیبوانیان کرد، بەڵام هەتاکو داواکارییان جێبەجێ نەکرێت لەحاڵەتی بەرهەڵستیدا دەمێننەوەو هەڵەیەکی گەورەیە دەستورێکیان بۆ دابنرێت پێیان هەزم نەکرێت. سەرەتا گەر لایەنی وتوێژکار نەتوانن بگەنە دەرەنجام لەگەڵ لایەنی سوننی، پێویستە حکومەتی بوش پشتگیری دواخستنی ریفراندۆم بکەن لەمەڕ دەستور هەتاکو پاش هەڵبژاردن ئەنجومەنی نیشتمانی نوێ کەلەدیسەمبەردا ساز دەکرێتو رێگە دەدات بەکۆمیتەی نوێ لەگەڵ ئەندامانی هەڵبژێردراوی سوننی جارێکی دی چاو بەرەشنوسەکەدا بخشێننەوە.

ئەم هەڵوێستە هانی سوننیەکان دەدات بەشدار بن لەپرۆسەی سیاسیو سەرکردە سیاسیە سوننیەکان پێشوازی لێ دەکەنو لەنێو دانیشتوانی سوننیدا بڵاوی دەکەنەوە، پاشان یاخیبوانو جیهادخوازانی بیانی هەنگاو بەهەنگاو روو لەکەمی دەکەن. کوردەکانو شیعەکان پشتگیری هەر هەڵوێستێک دەکەن سوننیەکان بگێرێتەوە نێو پرۆسەکە.

بۆ گەیشتن بەم سیاسەتە پێویستە حکومەت هێزە نێو نەتەوەییو دراوسێکانی عێراق لەمیانەی ستراتیژی پتەودا سەقامگیر بکاتو گروپێک بونیاد بنێت لەدەوڵەتانی وەکو فەرەنسا، ژاپۆن، بریتانیاو روسیا هاوکات لەگەڵ هەندێک رێکخراوی وەکو یەکێتی ئەوروپا، ناتۆو نەتەوەیەکگرتوەکان بۆئەوەی عێراقیەکان هەست بەهاریکاری نێو دەوڵەتی بکەنو بتوانن بەسەر ئاستەنگەکاندا زاڵ بن. سەرۆک بوش دەتوانێت ئەم سیاسەتە پەیرەو بکات لەرێی پشتگیری نێودەوڵەتیو نەتەوە یەکگرتوەکان بۆ ئەوەی بەرەو روی ئەو دەوڵەتانە بوەستێت نایەڵن عێراق سەقامگیر بێت، پێویستە سەرۆک هانی خەڵکی ئەمریکا بداتو قایلیان بکات بەوەی بارودۆخی عێراق گۆرانکاری بەسەردا دێتو ستراتیژی نوێ لەبەرژەوەندی سەربازەکانو هەموو جیهاندایە.

لەلایەکی تر راهێنانی هێزەکانی ئاسایشی عێراقی پەیکەری سیاسەت بەهێز دەکاتو چیتر پێویست ناکات هێزەکان لەعێراق بمێننەوە لەبەرئەوەی گەلی ئەمریکا نارازین بەرامبەر وێنای سیاسی عێراقو هیوادار لەزوترین دەرفەتدا چارەسەر بکرێت.

سیاسەتی هەڵە، عێراق بەرەو قەیران دەباتو توندوتیژی پەرە دەستێنێت، ستراتیژی سەرکەوتوو ئەوەیە لایەنی سوننی قایل بکرێت بەسیاسەتی نوێو پشتگیرییان بکرێت، هەروەها ئامانجو خشتەی کاتی دابنرێت بۆ تیرۆریستان لەگەڵ پاراستنی سەروماڵی هاوڵاتیان یان لەبری هێزە ئەمریکیەکان با هێزی نێو دەوڵەتیو چاودێر ئەرکی ئاسایش بگرێتە دەست هەتاکو عێراقیەکان لەیاخیبوان قوتاریان بێتو بتوانن لەئارامیدا، ژیان بگوزەرێنن.■

WASHINGTON POST

پێویستە عەرەبە سوننیەکان شەرمەزار بن کەبەشداری هەڵبژاردنیان نەکردو پشتگیری یاخیبوانیان کرد، بەڵام هەتاکو داواکارییان جێبەجێ نەکرێت لەحاڵەتی بەرهەڵستیدا دەمێننەوەو هەڵەیەکی گەورەیە دەستورێکیان بۆ دابنرێت پێیان هەزم نەکرێت

شکستەکانی ئیسلامگەرا لەسەردەمی هەژمونگەری ئەمریکادا

عەلی کوردستانی

هەفتەی رابردوو جیهان یادی یانزەی ئەیلولی ئەمریکای کردەوە، لەگەڵ یادکردنەوەی یانزەی ئەیلولیشدا هەموو موناقەشە فیکریو سیاسیەکان دەچنە خانەی قسەکردن لەسەر هەیمەنەی ئەمریکیو شکستوکاردانەوەکانی ئیسلامی سیاسی لەبەردەم ئەم پرۆژەیەدا، مێژووی پێکدادانی جیهادی ئیسلامیو پرۆژەی ئەمریکی دەگەڕێتەوە بۆ پێش یانزەی ئەیلول، دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای نەوەدەکان کەئیدارەی بوشی باوک سیستمی نوێی جیهانی راگەیاند، لەوکاتەوە ئەمریکاییەکان قسە لەمەترسی ئیرهابو ئسولیەتی ئیسلامی دەکەنو وەکو هەرەشەی سەرەکی بۆسەر سیستمی نوێی جیهانیان پێناس کرد، هەر لەوکاتەشەوە جیهادی ئیسلامی بەشێوەیەکی زۆر توندرەوانەو دژ بەمرۆڤایەتی لەدژی ئەمریکاو هەموو ئەونەتەوەو وڵاتانەی جیهان راگەیاند کەسیستمی نوێی جیهانی قبوڵ دەکەن.

هۆکاری سەرەکی دژایەتی کردنی سیستمی نوێی

قەبارەی سیاسی ئیسلامیەکانی کوردستان بچوکترە لەوەی بتوانن دەستورێکی ئیسلامی بۆ کوردستان تەرح بکەن، تەنانەت دەستوری هەرێمی کوردستان لەهی عێراق عەلمانی تر دەبێت

جیهانی بەرابەرایەتی ئەمریکا لەلایەن بزوتنەوە رادیکاڵە ئیسلامیەکانەوە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە لەچەسپاندنی سیستمی سیاسیو ئابوری و کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی نوێی جیهاندا پرۆژە ئایدۆلۆژیو ئیرهابیەکانی ئیسلامی سیاسی شکست دێنێت بەتایبەت هێزە ئیسلامیەکانی جیهان لەدوای راگەیاندنی سیستمی نوێی جیهان لەچەسپاندنو بەدیهێنانی خەونو پرۆژەی شمولیو ئایدۆلۆژی زیاتر لەنیو سەدەیان بێ هیوا بوون کە ئەویش خەونی دروست کردنی دەوڵەتی ئیسلامی بوو، ئەم ئامانجەی ئیسلامی سیاسی لەئەدەبیاتی پارتە ئیسلامیەکاندا بەتایبەت هەمووئەوانەی سەربەئیخوان بوون لەرووی ئەدەبیات وکاری رێکخراوەییو سیاسیەوە تەواو رەنگیدابۆوەو تەنانەت هەموو قورسایی و خاڵەکانی کارکردنیان لەبەدیهێنانی ئەم ئامانجەدا دەخولایەوە، بۆیە دوای ئەوەی ئەمریکاییەکان وەکو هێزێکی گەورەی جیهان پرۆژەی خۆیان بۆ ئیدارەکردنی کاروباری جیهان راگەیاند راستەوخۆ ئیسلامی سیاسی تووشی شۆکی گەورە بوو و لەبەرامبەر ئەم بێدەسەڵاتیە ئابوریو سیاسیو سەربازیەی ئیسلامیەکاینش لەبەرامبەر ئەمریکادا کەناتوانێت ببێتە بەدیلی پرۆژەی ئەمریکا لەجیهاندا پەنای بردە بەر کاری جیهادی ئیسلامی وەکو هەنگاوێک بۆ رێگرتنو لێدانی نەخشە جیهانیەکەی ئەمریکا، بۆیە لەدوای نەوەدەکانەوە چالاکی ئیسلامی سیاسی دژ بەئامانجەکانی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی بەشێوەیەکی بەرفراوان لەجیهانی عەرەبیو ئیسلامیدا دەستی پێکرد تاکو گەیشتە ئەوەی جیهادی ئیسلامی بگاتە ئەمریکاو کارەساتی یانزەی ئەیلول دروست بکات، ئیسلامی سیاسی لەکوردستانیشدا وەکو بەشو فەرعێکی سەرەکی ئیسلامی سیاسی عەرەبی لەجیهاندا بەهەمان شێوە لەسەرەتای نەوەدەکانەوە کەبەشێوەیەکی فراوانتر کاری ئیسلامیان دەکرد لەکوردستاندا ئەوەیان بەکادیرو خەڵکی رادەگەیاند کەپاش نزیکەی دە ساڵی تر دەوڵەتو کۆمەڵێکی ئیسلامی لەکوردستاندا دروست دەکەن.

ئیسلامی سیاسی لەکوردستان دا لەرووی پەروەردەییو ئابوریو سیاسی و کۆمەڵایەتیو فیکریشەوە لەرێگەی بەکارهێنانی مزگەوتو قوتابخانەو بارەگاکانی حزب لەهەوڵی بەدیهێنانی خەونو ئامانجی دروست کردنی کۆمەڵو دەوڵەتێکی ئیسلامی بوون لەکوردستاندا، لەسەرەتای نەوەدەکاندا ئیسلامی سیاسی بۆ چەند ساڵێک لەهەڵکشاندا بوو، لەو کاتەدا ئەگەرچی هەندێک جیاوازی رووکەش لەنێوان پارتە ئیسلامیەکانی کوردستاندا هەبوو بەڵام هەموویان کاریان لەسەر ئەوە دەکرد کەئامانجی دروست کردنی کۆمەڵو دەوڵەتی ئیسلامی لەکوردستاندا پێویستی بەجیهادی ئیسلامی هەیە، ئیسلامی سیاسی پاش ئەوەی جیهادی ئیسلامیشی لەدژی خەڵکی موسڵمانی کوردستان بەکارهێنا!!، لەکۆتایی نەوەدەکان دا وردە وردە ئیسلامی سیاسی لەهەموو روویەکەوە لەداکشاندا بوو بۆیە هیوای بزوتنەوە ئیسلامیەکان بەدەوڵەتو کۆمەڵێکی ئیسلامی لاواز بوو، چونکە کرانەوەی ناوچەی هەرێمی کوردستان بەرووی سیستمی سیاسی و ئابوریو کۆمەڵایەتیو پەروەردەیی نوێی جهیاندا وردە وردە ئەو هەلومەرجە سیاسیو ئابوریو کۆمەڵایەتیەی کوردستانی گۆڕی کەئیسلامی سیاسی تیایدا گەشەیکردو بەهێز بوو بەتایبەت دوای یانزەی ئەیلول بەتەواوی بیرۆکەی دروستکردنی دەوڵەتی ئیسلامی لەلای پارتە ئیسلامیەکانی جیهان توشی تێکشکانێکی گەورە بوو، چونکە لەلایەکەوە ئەو سیستمەی هێزە ئیسلامیەکان بۆ دەوڵەت تەرحیان دەکرد لەمۆدێلی تاڵیبانی ئەفغانستانو کۆماری ئیسلامی ئێران باشتر بەرهەم ناهێنێت ئەمەش شتێکە نەک تەنها یاساو سیستمی جیهانی نوێ رەتی دەکاتەوە بەڵکو لای بەشێکی زۆر هاوڵاتیانی وڵاتە عەرەبیو ئیسلامیەکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو ئەفریقاو ئاسیاش تەرحێکی رەفز کراوە، لەلایەکی تریشەوە هێزە ئیسلامیەکان لەدوای یانزەی ئەیلولەوە تەواو لەوە بێ ئومێد بوون کەبتوانن دەنگی چونە ناو دەسەڵات بەدەست بێنن.

لەدوای گۆڕینی رژێمیش لەعێراقدا ئیسلامی سیاسی بەهەردوو باڵی شیعەو سوننەوە بەشێوەیەکی گشتی لەعێراقداو لەسەر ئاستی کوردستانیش بەتایبەتی لەهەموو روویەکەوە تووشی شکست هات، چونکە هەیمەنەی ئەمریکی لەعێراقدا بەجۆرێکە کەتەرحی هیچ هێزێکی تری ناو عێراق بۆ ئیدارەکردنی عێراقی نوێ لەتەرحی ئەمریکاو هاوپەیمانەکانی بەهێزترو باشتر نیە بۆ گەلی عێراق، بۆیە ئەمە وایکرد بەدرێژایی پرۆسەی سیاسی عێراقی دوای سەدام هێزە مەزهەبیە رادیکاڵەکان نەتوانن تەرحو پرۆژەی ئیسلامی خۆیان بەسەر گەلی عێراقدا فەرز بکەنو شکست بەتەرحی سیستمێکی عەلمانیو دیموکراتی بۆ عێراق بێنن، لەدوا پرۆسەی چارەنووسسازی عێراقیشداکەنووسینەوەی دەستوری هەمیشەیی بوو لەمانگی رابردوودا هێزە ئیسلامیەکانی عێراق بەشیعەو سوننەوە نەیانتوانی پرۆژەی خۆیان بۆ فەرزکردنی دەستورێکی ئیسلامی بسەپێنن، بەجۆرێک ئەگەر دەستوری نوێی عێراق بەرێژەی دەستوری دەوڵەتانی عەلمانی تری جیهان عەلمانی نەبێت ئەوا بۆ عێراق ئەم دەستورە لانی کەم توانای قبوڵکردنی سیستمێکی سیاسیو کۆمەڵایەتی دیموکراتی هەیە، چونکە لەدەستورەکەدا لەرووی ئیدارییەوە هەرسێ دەسەڵاتی یاسادانانو جێبەجێکردنو دادوەری لەیەکتری جیاکراونەتەوە، هەروەها لەدەستورەکەدا مەسەلەی ئازادیەکانی تاک یەکلایی کراوەتەوە کەئەمە خاڵێکی زۆر گرنگەو سیمایەکی سەرەکی سیستمی عەلمانیو دیموکراتیە لەهەر وڵاتێکی جیهاندا کەتاک مافو ئازادیەکانی پارێزراو بن.

سەبارەت بەو خاڵەش کە دەڵێت ئاینی ئیسلام سەرچاوەی سەرەکی یاسادانانە، لێرەدا وتراوە ئاینی ئیسلام نەک شەریعەتی ئیسلام چونکە ئەگەر بووترایە شەریعەتی ئیسلام سەرچاوەی سەرەکی یاسادانانە ئەوا مەترسیەکی گەورە بوو بۆ سەر دەستورەکەو لەناوەرۆکە عەلمانیو دیموکراتیەکەی بەتاڵ دەکردەوە، ئەمە جگە لەوەی لەهەمان ماددەداو لەخاڵی دووەمی ماددەی دەستورەکەدا دەڵێت نابێت هیچ یاساو بڕیارێک دەربچێت کەپێچەوانەی بنەما دیموکراتیەکان بێت، ئەمە خاڵێکی زۆر گرنگە بۆ پارێزگاری لەعەلمانیەتی دەستورەکە، گرنگترین شتێک لەدەستوری نوێی عێراقدا ئەوەیە ئەگەر تەواو عەلمانی نەبێت لانی کەم ئەم دەستورە رێگرە لەبەردەم دروست بوونی دەوڵەتێکی ئیسلامی لەعێراقدا چ لەچاپە شیعیەکەیداو چ لەچاپە سونییەکەیدا، لەبەرئەوە ئەم دەستورە تا رادەیەکی زۆر بوونی ئیسلامی سیاسی لەعێراقدا وەکو هێزێکی سیاسیو کۆمەڵایەتیو پەروەردەیی دەکاتە بوونێکی لاوازو رێگە لەپرۆژە ئیرهابیەکانیشی دەگرێت.

سەبارەت بەنووسینەوەی دەستوری هەرێمی کوردستانیش قەبارەی سیاسی ئیسلامیەکانی کوردستان بچوکترە لەوەی بتوانن دەستورێکی ئیسلامی بۆ کوردستان تەرح بکەن، تەنانەت دەستوری هەرێمی کوردستان لەهی عێراق عەلمانی

لەچەسپاندنی سیستمی سیاسیو ئابوری و کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی نوێی جیهاندا پرۆژە ئایدۆلۆژیو ئیرهابیەکانی ئیسلامی سیاسی شکست دێنێت

تر دەبێتو رێگە لەدروست بوونی کۆمەڵێکی مەزهەبی دەگرێت، ئەمە جگە لەوەی دارشتنی دەستورێکی وابۆ هەرێمی کوردستان جگە لەوەی شکست بەتەرحی عەرەبیانەی ئیسلامی سیاسی بۆ رێکخستنی شێوە ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسیو پەروەردەییو ئابوری خەڵکی کوردستان دێنێت، لەهەمان کاتیشدا ئەمە تارادەیەکی زۆر زەمانەتی خەڵکی کوردستان دەکات لەوەی کە ئەو هەلومەرجو چوارچێوەیەش ناهێڵێت کە گروپەکانی ئیسلامی سیاسی تیایدا گەورەو بەهێز دەبن.■

کام رابونی ئیسلامی؟

وەڵامێکی رەخنەیی بۆ (رابونی ئیسلامی بەرەو کوێ؟)

فەرەیدون سدیق

(دارا محەمەد ئەمین) لەژمارە (١٩٠)ی رۆژنامەی کۆمەڵدا، وتارێکی پەخشان ئامێزی نوسیوە لەژێر ناوی (رابونی ئیسلامی بەرەو کوێ؟)، لەم وتارەدا نوسەر هەوڵی داوە ئەوە بڵێت کەعەلمانیەت لەپاشەکشەدایەو ئیسلامی سیاسی لەبرەوو فراوانبوندا، بۆ ئەم مەبەستەش نزیک بەنیو لاپەرەی رۆژنامەکەی پڕکردووە لەرستەی بێ سەروبەروسەر شکاو، کەتەنها لەرووی رێزمانییەوە دەچنەوە سەر زمانی کوردی، ئەگەر نا بەناوەرۆک دەربڕی تێگەیشتنی عەرەبیانە بۆ دنیاو لەرووی لۆژیکیشەوە بەتاڵە لەنزمترین ئاستی مەنهەجیەتو بەرپرسیاری لەبەردەم نوسیندا. ئەم نوسینەی کاک دارا زۆر تر لەوتاری فەقێیەکی حوجرەیەکی لاکەل دەچێت، تا وتارێکی رۆژنامەنوسی، جگەلەوەی لەم نوسینەدا نوسەر بەئاشکرا پەنجەی نەخستۆتە سەر زۆر لایەنو بوار، کەناکرێت باسی رابردوو ئێستاو داهاتووی ئەو دیاردەیە بکەین کەلەئەدەبیاتی ئیسلامی سیاسیدا ناونراوە بە (رابونی ئیسلامی)، بەئاشکرا پەنجە نەخەینە سەر کۆی ئەو تراژیدیاو هەڵەوکارەساتانەی ئەم رەوتە بۆ خودی ئیسلامو جیهانی ئیسلامی

عەلمانیەت ئەو بزاوتەیەکە لەهەوڵی لێپرسینەوەی دەسەڵاتە لەلایەن گەلەوەو ماف بۆ هاوڵاتیان دەگێرێتەوە بۆ رەخنەگرتنو نارەزایی بەرامبەر دەسەڵات. لەکاتێکدا دەسەڵاتی ئاینی ئەم دەسەڵاتە کورت دەکاتەوە بۆ پیاوانی ئاینی

ناوەتەوە لەهەموو ئاستەکانی سیاسیو کۆمەڵایەتیو ئابوریو فکری. لەبەرئەوەش لەسەر ئەم بوارە نوسینگەلی زۆر خراوەتە روو، من ناچارم لەم نوسینە کورتەدا لەچوارچێوەی وتارەکەی کاک (دارا)دا رەخنەکانی خۆم بخەمەروو، بەو هیوایەی باشتر داهاتووی ئەم دیاردەیە بزانینو راشکاوانە تر بدوێین.

لەسەرەتادا نوسەر ئاوا دەست پێدەکات (ئیسلامو عەلمانیەت هەر یەکەیان مێژوویەکی دوورو درێژی هەیە)... دواتر دەڵێت (لەراستیدا ناوەرۆکی عەلمانیەتو رەتکردنەوەی بەهاکانی رۆحو دنیا پەرستی مێژوویەکی کۆنی هەیە). ئەم رستانەی ئەو برادەرە ئیسلامییە، بەشێکی دانەبڕاوە لەئایدۆلۆژیای ئیسلامی سیاسی لەهەر شوێنێکی ئەم دنیایە بێت، لەسەرەتادا نوسەر مێژووی عەلمانیەت دەباتەوە بۆ سەردەمانێکی دوورو درێژ، بەو پێیەی رەتکردنەوەی بەهاکانی رۆحو دنیا پەرستی هەر لەدێرزەمانەوە هەبووە، کەلەراستیدا ئەمەیان کەنوسەر بەعەلمانیەتی دەخاتەروو، ئیلحادو بێ باوەڕییە. کەبەتایبەت لەسەردەمی فەلسەفەی یۆنانیدا تیۆریستو قوتابخانەی تایبەتی هەبووە، لەمێژووی فکری مرۆیدا (بەجیهانی ئیسلامیشەوە) بەردەوام دیاردەیەکی زیندو هەبووە. هەرچی عەلمانیەتە کەلەجەوهەردا بریتییەلە خوێندنەوەی زانستیانەی ئاینو دابڕینی پیرۆزی لەکەلتوری دەقو دورخستنەوەی سیاسەتو فکرو کۆمەڵ لەکاریگەرە سلبیەکانی گوتاری ئاینی، ئەوە پڕاوپڕ بەرهەمی سەردەمی مۆدێرنەو فەلسەفەکەیەتی. بەڵام هەرچی فکری ئیسلامی سیاسییە ئەوە بەحوکمی ملکەچ بونی بۆ کەلتوری فیقهی دواکەتو، هەروەها زاڵ بوونی تێگەیشتنە هەڵەکانی نوسەرانی ئیسلامی عەرەب، جیاوازیەکانی نێوان ئیلحادو عەلمانیەت نابینرێت، ئەوە جگەلەوەی کەئیسلامی سیاسی وەکو گەمەیەکی سیاسی لەم رێگەیەوە خەڵکانی عەلمانیو بزاوتەکەی یەکسان دەکاتەوە بەکوفرو بێ باوەڕی. سەیر لەوەدایە ئەم نوسەرە هەر لەهەمان پەرەگرافدا پاش ئەوەی مێژووی عەلمانیەت دەبەستێتەوە بەئیلحادەوە دەڵێت (ئەو عەلمانیەتەی ئەمرۆ هەیە، سەرەتاکەی لەرۆژئاوا دژ بەدەسەڵاتی کەهەنوتی کڵێسا سەریهەڵداو... هتد) کەئەمە بۆخۆی کەشفکردنی ئەو نامەنهەجیەتە قوڵەیە کەنوسەر بەبەستیەوە دەناڵێنێت، چونکە چۆن دەکرێت لەیەک کاتدا عەلمانیەت (بەبروای ئەم برادەرە) خاوەن مێژوویەکی کۆن بێتو هاوکات عەلمانیەتی ئەمرۆ سەرەتاکەی بۆ رۆژئاواو کۆتایی هاتنی سەدەکانی ناوەڕاست بگەڕێتەوە؟ ئەوەی ئەو برادەرە ناوی ناوە بە (عەلمانیەتی ئەمرۆ) بەشێکە لەپرۆژەی رۆشنگەریو دەرەنجامی کارابونی ئەقڵانیەتو زانستخوازییە، ئەوەی تریشیان (واتە بزوتنەوەی دژەدینی بەر لەم مێژووە) هیچ نەبووە جگەلە هەڵوێستێکی فەلسەفی لەبونو ئاین، عەلمانیەت لەناوەرۆکدا بریتی نییە لەدژایەتیکردنی ئاینو بێ باوەری، هەوڵ نەبووە بۆ نەهێشتنی رۆڵی ئایین لەناو کۆمەڵی ژیاندا، بەڵکو تەنها بزاڤێکی فەلسەفیو زانستی بووە، بۆدەرهێنانی سەرمایەی ئاینی لەدەست پیاوانی ئاینی، جولەیەک بووە لەپێناو پاراستنی ئاین لەوەی بکرێتە هۆکارێک بۆچەوساندنەوەو هەربەناوی ئاینەوە شەریعەت بدرێت بەدەسەڵاتی سیاسی، لەکاتێکدا عەلمانیەت ئەو بزاوتەیەکە لەهەوڵی لێپرسینەوەی دەسەڵاتە لەلایەن گەلەوەو ماف بۆ هاوڵاتیان دەگێرێتەوە بۆ رەخنەگرتنو نارەزایی بەرامبەر دەسەڵات. لەکاتێکدا دەسەڵاتی ئاینی ئەم دەسەڵاتە کورت دەکاتەوە بۆ پیاوانی ئاینی. بەواتایەکی رونتر لەسەدەکانی ناوەڕاستدا ئاین بەسیاسی کرابوو، هەر هەوڵێک بۆ جیاکردنەوەیان لەلایەن پیاوانی ئاینییەوە وا دەناسێنرا کەئەمە دژایەتیکردنی خودی ئایینە، هەر وەکو چۆن ئەمرۆ لەجیهانی ئیسلامی دواکەوتودا، لەلایەن بزاڤە ئیسلامییە هەمەجۆرەکانەوە هەمان تۆمەت دەخرێتە پاڵ بزاڤی عەلمانی. نابێت ئەوەشمان بیر بچێت کەئاین لەسەدەکانی ناوەڕاستی رۆژئاوا، خاوەن وێنەیەکی دڕندانەو نامرۆییانەو ناکۆک بوو لەگەڵ پێشکەوتن، ئەمەش لەسایەی تێکەڵ کردنی سیاسەتو ئاین، بەپێچەوانەشەوە لەگەڵ بەرجەستەبوونی عەلمانیەت ئاین وێنەکەی گۆڕا، هەر بۆ نمونە ئەمرۆ لەرۆژئاوای عەلمانیدا ئاین خاوەن وێنەیەکی مرۆڤ دۆستانەیەو ئیجابییە، هەربۆیە زۆر روناکبیر بڕوایان وایە کەعەلمانیەت بەر لەهەموو شتێک لەرێگای رزگارکردنی ئاینەوە لەسیاسەت، یەکەم جار خزمەتی خودی ئاینە. لەجیهانی ئیسلامیشدا ئەمرۆ ئەوەندەی تێکەڵکردنی ئیسلامو سیاسەت لەسەر دەستی تیرۆریستو گروپە ئیسلامیە هەمە جۆرەکانەوە بۆتە هۆی شێواندنی وێنەی ئیسلام، نیو چارەکی ئەوەندە خەڵکانی تری ناحەز بەئیسلام بەم کارە هەڵنەستاون. ئایا (بن لادن)و قاعیدەو لقو پۆپەکانی لەهەموو جیهاندا، نەبونەتە هۆی ناشرین بوونی وێنەی ئیسلامو بەتیرۆریست ناساندنی موسوڵمانو ئیسلام؟ پرسیارەکەش ئەوەیە کێ لەم حەقیقەتە بەرپرسە، تێکەڵکردنی ئیسلامو سیاسەتو بزاڤە ئیسلامیەکان یا خەڵکانی تر؟

لەبەشێکی تری ئەم وتارەدا نوسەر دێتە سەر کوردستانو پێشی وایە کە (گەلی کورد بۆیە لەهێزە عەلمانیەکان کۆبونەتەوە تا مافەکانیان دابین بکرێتو لەستەم رزگاریان بێت، ئەگەر ئەو هێزانە نەیانتوانی ئەوئامانجانە بێننە دی ئەوا خەڵکی کوردستان بەدوای بەدیلدا دەگەرێت کەئەمرۆ ئیسلامیەکانن). جارێ پێش هەموو شتێک ئەم پەرەگرافەی برای نوسەر دان پیانانێکی گەورەی تیایە، کەبریتییە لەوەی گەلی کوردستان چاوی لەهێزە عەلمانیەکانە مافو داخوازیەکانیان لەمرۆدا بەدی بێنێت، وەکو چۆن لەرابردودا هەر ئەمانە هەڵگری ئاڵای بەرەنگاریو روبەرو بونەوەی بەعسو سیاسەتە شۆڤێنیەکانی بووە دژبەگەلی کوردستان.

بەڵام سەیر لەوەدایە ئەو برادەرە وای دەبینێت کەبەدیهێنانی ئەو مافو داخوازیانەی گەلی کورد لەلایەن عەلمانیەکانەوە، شتێکی راگوزەرو کاتییە لەلایەن خەڵکەوە، هەربۆیە بەپێی قەناعەت کارتۆنیەکەی دوای ئەمە، ئیدی خەڵکی پێویستی پێیان نامێنێتو دەستە دەستەو پۆل پۆل روو لەبارەگاکانی حزبە ئیسلامیەکەی ئەو برادەرە دەکەن!! جارێک هێزێک بتوانێت گەلێک لەچەوساندنەوەو ستەم رزگار بکاتو مافەکانیان بەدیبێنێت، ئەوە مانای ئەوەیە کەئەم هێزە بەناخی کۆمەڵدا رۆچووەو توانیویەتی رۆڵی رابەرایەتی ببینێت لەقۆناغی رزگاریو شۆڕشدا، دوای سەرکەوتنیش تەنها ئەو هێزانە دەتوانن ببنە جێی متمانەی گەلو بەردەوام بن.

لەخزمەتکردنیدا، بەپێچەوانەشەوە هێزێک نەتوانێت لەقۆناغی رزگاریخوازیدا بەشداری فعلی بکات لە چەسپاندنی مافەکانی گەلێکدا، ئەوا بەدڵنیاییەوە لەقۆناغەکانی دوای رزگاربوندا نابێتە خاوەنی هیچ سەروەریو رابردوویەکی شکۆدار، تابێتە هۆی کەڵەکەبوونی خەڵک بەچواردەوریدا. ئەمە جگەلەوەی راکەی ئەو برادەرە و بەناچاری وەڵامەکەی ئێمەش زۆرتر لەئەفلام کارتۆنەکانی (تۆمو جێری) دەچێت، نەک واقعی سیاسی کەمەحکومە بەهەلومەرجی ئابوریو کۆمەڵایەتیو کەلتوری. لەلایەکی تریشەوە ئەو برادەرە پێی وایە پاش رزگار بوونی گەلی کورد کەبەدڵنیاییەوە ئەگەر لەدەرەوەی وێنە کارتۆنیەکەی ئەو برادەرەوە سەیری بکەین، مێژوویەکی دوورودرێژی ماوە خەڵکی بەدوای بەدیلدا دەگەرێن، کەئەویش ئیسلامیەکانن. بەڵام من لەو برادەرە دەپرسم بۆ خەڵکی بەدوای بەدیلدا دەگەڕێن؟ ئەوجارکێ دەڵێت ئەوبەدیلە ئیسلامیەکان دەبێت؟کێ دەڵێت ئەو بەدیلە هێزی عەلمانیو دیموکراسیو لیبراڵی راستەقینە نابێت؟ بەو پێیەی هێزە سیاسیە بەناو عەلمانیەکانی ئەمرۆی سەر گۆرەپانی سیاسی کوردستان، تەنها بەدروشمو بەقسە عەلمانین، نەک بەواقعیو بەراستی. چونکە عەلمانیەت وەکو وتمان لەناوەرۆکدا پرۆژەیەکی فکریو زانستییە، نەک هەڵوێستێکی سیاسی جیاکردنەوەی دینو دەوڵەت بێ ئەوەی پشت ئەستور بێت بەمەعریفەیەکی دنیایی، بێ ئەوەی دەرەنجامی گوتارێکی زانستی ئەقڵانی بێت، هیچ کات ناکرێت بەو عەلمانیەتە بچوێندرێت کەئەمرۆ لەرۆژئاوادا لەئارادایە (کەمال ئەتاتورک) کەیەکەمین کەس بوە لەئاستی دەوڵەتدا ئیدیعای عەلمانیەتی کردووە، هیچ کات نەیتوانیوە جەوهەری ئەم داوایە بەرجەستە بکات، کەبریتییە لەپاراستنی مافی مرۆڤو رێزگرتنی کۆی پێکهاتەکانی ناو هەر کۆمەڵێکو چەسپاندنی مافەکانی هاوڵاتیو قوڵکردنەوەی دیموکراسی، وەکو چۆن ئەوەی لە رۆژئاوادا لەئارادایە، بەپێچەوانەوە (کەمال ئەتاتورک) کەنمونەی خەڵکانی عەلمانییە لەرۆژهەڵات وەکو ئاینێک مامەڵەی لەگەڵ عەلمانیەتدا کردووە. بەهەمان شێوە هێزە سیاسیەکانی کوردستان، لەجەوهەردا بزوتنەوەی عەلمانی نین، هەر ئەوەندە نەبێت کەئیسلامی نین، ئەوەندەش بەس نییە بۆ بوونە عەلمانی. لەکۆتایشدا دەبێت ئەوە بڵێم کەئەم نوسینەی کاک (دارا) لەراستیدا پێویستی بەوەیە کەلایەنی کەم لەبەرامبەری ئەم نوسینەی من بخرێتە بەر رەخنە، چونکە لەچەندین جێگەی تردا نوسەر حوکمی

هەرچی فکری ئیسلامی سیاسییە ئەوە بەحوکمی ملکەچ بونی بۆ کەلتوری فیقهی دواکەتو، هەروەها زاڵ بوونی تێگەیشتنە هەڵەکانی نوسەرانی ئیسلامی عەرەب، جیاوازیەکانی نێوان ئیلحادو عەلمانیەت نابینرێت

دەرکردووە لەسەر زۆر بابەتی واکەپێویستی بە شی کردنەوەو بەدواداچونە، نەک حوکم لەسەردان. لەبارەی ئەوەشەوە کەنوسەر بێ ئەوەی پشت بەهیچ ئامارێک ببەستێت دەڵێت عەلمانیەت لەپاشەکشەدایەو ئیسلامی سیاسیش لەبرەودا، دەپرسم: ئایا لەکوردستاندا بزاڤی ئیسلامی سیاسی لەمرۆدا لەبرەودایە بەبەراورد بە چەند ساڵێک بەر لەمرۆ؟ هۆکەی چییە؟ ئەگەر لەسەر ئاستی جیهانیش قسەبکەین ئەوا ئەگەر مەبەستتان لەبرەو زیادبوونی کردەوەی خۆکوژیو تیرۆریستیو ئیرهابە، ئەوارەنگە قسەکەتان راست دەربچێت، بەڵام ئەگەر مەبەستتان ئەوەیە بڵێن ئیسلامیەکان سەرکەوتوو بوون لەگەیاندنی وێنەیەکی جوانو مرۆییانەی ئیسلام، ئەوا منو تۆش کۆکین کەوانییە!■

L-3-14.qxd 9/18/2005 8:49 AM Page 1

پەژارەی هاووڵاتی

نەمانی باخچە لەنێو ماڵەکانی شاری سلێمانی

دڵسۆز شێخ کەریم

■ خانوەکانی ئێستا هەمووی دیکۆری بەردو چیمەنتۆیەو هیچی تر کەڕۆحیان لەبەردا نییە..

ئەگەر سەرنجێکی خانوە کۆنەکانی ئەم شارە بدەیت، تێدەگەیت دانیشتوانی پێشوی ئەم شارە چەند دەرونیان ساف و زیرەک بوون لەدروستکردنی خانوەکانیان، دەتوانین بڵێین ماڵ نەبووە حەوشەو باخچەی تیادا نەبوو بێت، هەرچەندە خانوەکەشی بچوک بوبێت، ئەگەر بڕوا ناکەیت بۆ ماوەیەکی کورت ڕوو بکەرە یەکێک لەو ماڵانەو بۆ چەند ساتێک لەباخ و حەوشەکانیان دابنیشە بزانە هەست بەچ ئارامیەک دەکەیت، بەڵام داخی گرانم ئەو خانوانە دەڕوخێنرێت و باڵەخانەی لێ دروست دەکرێت!! خانوەکانی ئێستا هەمووی دیکۆری بەردو چیمەنتۆیەو هیچی تر کەڕۆحیان لەبەردا نییە، خانوی ئەوەندە گەورەو جوان دروستکراوە لەم شارەدا لەدەرەوە زۆر سەرنج ڕاکێشە، بەڵام لەناوەوە زۆر سادەیەو تەنها بەردی بێ گیانەو هیچ باخ و چیمەنێکی تیادا نابینیت، لەوە دەچێت خەڵکی کەدەچنە ماڵەکانیان نەیانەوێت دەرونیان ئارام بێت، بەڵکو تەنها خۆیان بەند دەکەن لەم جۆرە خانوانەدا، تەنانەت ئینجانەشیان نییە بۆ سەرنج ڕاکێشان و پشودانی چاو و مێشکیان بەسەیرکردنی دیمەنە جوانەکانی گوڵ و باخ. ئەگەر یەک گەڕەک ماڵ بگەڕێیت لەم شارەدا دوو ماڵ نابینیت کەگوڵ و باخیان هەبێت، لەبەرئەوە کەس نابینیت لەحەوشەکان دەنگیان بێت، بەڵکو هەموویان بەناچاری لەژورەکان نایەنە دەرەوە.

ئایا نەمانی ئەم باخچانە لەناو ماڵەکانماندا تاوانی کێیە؟ خەڵکی خۆی یان ئەندازیارەکان نازانن، ئێستا لەگەڵ ئەوەی هونەری نەخشەسازی ئەندازیاری زۆر پێشکەوتووترە لەجاران! کەچی زەوقی هونەری خەڵکی کوردستانێکی سەوز بۆتە زەوقی هونەری بیابانێکی وشک.■

دیاردەیەکی نوێی کرێ

پێشرەو ڕەئوف

■ ئەمدیاردەیە نەک هەر بازرگانی کردنێکی نایاساییە، بەڵکو ناتەندروستەو لەسەر حسابی ژیان و گوزەران و مافی خەڵکیشە..

ئاشکرایە قەیران و گرفتی کەمی شوێنی نیشتەجێبوون، یەکێکە لەو کێشە باوانەی کەڕۆژانە دیاردەی سەیرو مۆدێلی نوێی لێ دەکەوێتەوە.. بوون و سەرهەڵدانی ئەو جۆرە دیاردەو دەرکەوتە نابەجێ و نادروستانە، لەڕاستیدا بۆ یەک مەبەست دێتە ئاراوە، ئەویش ئەوەیە کەچۆن چۆنی گرانی و بەرز ڕاگرتنی نرخی خەیاڵی بەکرێدانی شوێنی نیشتەجێ بوون کەئێستا گەرمترین بازاڕی بۆ خۆی پاوان کردووە، درێژەی پێ بدەن.

بۆیە دەبینین هەر ڕۆژە بەشێوەیەک ئەوکۆت و بەندە نادروست و نایاساییانە لەشێوەو شکڵی جیاجیادا دێنە نێو بازاڕی (کرێ)و بەکرێدانی شوێنی نیشتەجێ بوونەوە، وەک (پێشەکی، گرێ بەست، دیاریکردنی ماوەی بەکرێدان بەمانگ و ساڵ و... هتد). وا ئێستاش لەنوێترین دیاردەی دزێوی دیکەدا، کەئەمەیان لەڕاستیدا قۆرخ کردنی تەواوی خانوی کرێیە (بۆ بازرگانی کردن) لەسەر حسابی گەڕەک و شوێنی نیشتەجێ بوون بەگشتی، کەشوێنی حەوانەوەو هەموو پەیوەندیەکانی ژیانی دیکەی خەڵکە، کەئێستا ئەو خاوەن موڵک و بازرگانانەی (خانو)یان بۆ کرێ هەیەو خانوەکانیان دەدەن بەکرێ بەم شێوەیە، لافیتەیەک هەڵ دەواسن بەبەردەم خانوەکەداو لێی دەسنوسن؛ ئەم خانوە بۆ کرێیە بۆ (سوپەرمارکێت، فەرمانگە، دایەنگە، کۆمپانیاو... هتد). واتە تەنهاو بەس بۆ شوێنی نیشتەجێ بوونی خەڵک نییە، کەلە ڕوی یاسایی و بەهەموو پێوانەیەکی شاروانی ئەو خانوانە بەتەنها دەبێت بۆ نیشتەجێ بوونی خەڵک بێت، لەوە بترازێت و هەر جۆرێکی دیکە بەکاربهێنرێت وەک ئەوەی لەناو لافیتەکەیاندا ئاماژەیان بۆ کردووە، ئەوە سەرپێچییە نەک بەیاساو شاروانی و ژیانی خەڵک، بەڵکو ناکۆک و دژ بەگیانی شارو سیمای مۆدێرنی شارستانییە، کەهەق وایە بەرپرسان و ئەوانەی لەترۆپکەوە پەیوەندییان بەم مەسەلەیەوە هەیە لێی بێدەنگ نەبن و چیدی خاتری بەرژەوەندی چەند کەسێک، ژیان و حەوانەوەی گشتی خەڵک نەکەنە قوربانی ئەم سەرپێچیانە، کەلێوانلێوە لەزیادەڕۆیی ئەوەی کەڕۆژانە شاروانی ئەگەر ببینێت (تەجاوز)ێک هەیەو بێ دەنگ نابێت، با لەم دیاردەیەش بپێچێتەوەو چیدی ڕێگە بەم سەرپێچیانەش نەدات، چونکە ئەمدیاردەیە نەک هەر بازرگانی کردنێکی نایاساییە، بەڵکو ناتەندروستیشەو لەسەر حسابی ژیان و گوزەران و مافی خەڵکیشە، بەدەلیلی ئەوەی ئەو گەڕەک و شوێنە گشتیانەی کەجێگەی حەوانەوەی خێزان و خانەوادەکانن، ئیتر دەبێت بەپارکی ڕاوەستانی ئۆتۆمبیل، دەبێت بەشوێنی قولەو حەراستەی پۆلیس و پاسەوان، دەبێت بەشوێنی ژاوەژاو و قەرەباڵغی (مراجعین).. هتد.

بۆیە ئەم دیاردەیە دواجار زیانەکانی زۆر لەسەر گیرفانی (کرێنشینانەوە) سەری کردوە بۆ سەر مافی خەڵکی تر، کەلێپرسینەوەی پێویستە.■

ئەم زستانەش..

محەمەد ئەحمەد

■ هۆکارەکانی کەمی نەوت و سوتەمەنی هەرچییەک بن لە شوێنی خۆی و هەڕەشەی سەرماو سۆڵەی زستان بۆ سەر ژیانی خەڵکی لە شوێنێکی تر..

لێپرسراویەتی کارێکی هەر وا ساناو ئاسان نییە.. بەڵکو جێبەجێ کردنی کۆمەڵێک ئەرک و فەرمانە بۆ کەسانێک کە تۆیان هەڵبژاردووەو کردویانی بە نوێنەری خۆیان، لەبەرامبەریشدا پرۆژەو کارەکانی تۆ دەبنە پێوەر بۆ ڕاستی و دروستی ئەو بەڵێن و پەیمانانەی کەبەر لە هەڵبژاردنت پێت دابوون.

ناکرێ و نابێ حوکمی ئەوە بدەین کە دەسەڵات واتە ئەو لایەنەی کە دەنگمان بۆ داوە و لەڕێی ئەو دەنگانەی ئێمەوە دەسەڵاتی پێداوە ١٠٠٪ خواست و ئاواتەکانی جەماوەر بهێنێتە دی.. ئەمە لەهیچ وڵاتێکی دنیادا نییە. بگرە لە وڵاتە هەرە دیموکراسی و پێشکەوتووەکانیشدا بەدیهێنانی سەرجەم داخوازییەکان مەحاڵە، بەڵگەش بۆ ئەمە ئەو خۆپیشاندانانەن کە خەڵکانی ئەو وڵاتانە سازی دەکەن و دەڕژێنە سەر شەقام و شوێنە گشتییەکان و بە شێوەیەکی هێمنانە و دیموکراسیانە داوای ئەو مافانە دەکەن کە دەشێ حکومەت بیانداتەوە.

لەو سۆنگەیەوە دەمەوێ دەستنیشانی خاڵێک یا باشتر وایە بڵێم کێشەیەک بکەم کە لەمڕۆدا بۆتە کێشەیەکی بێ چارەسەرو بێ وەڵامی هاووڵاتیان، ئەمە بەلەبەر چاوگرتنی ڕیزبەندی بۆ کێشەکان واتە کێشە هەیە لاوەکییەو هەیشە سەرەکی..

کێشەی بێ نەوتی و سوتەمەنی یەکێکە لە هەرە کێشە باوەکان کە هەموو ساڵێک لە وەرزی زستاندا دووبارە دەبێتەوە. ئەم کێشەیە ئەوەندە زۆری لەسەر نووسراوە ڕەنگە نووسینەکان هەموویان لەیەک بچن، هاووڵاتیان ئێستا لەبەردەم ئەم تەنگژەیەدا بێ وەڵام و سەرسام ماونەتەوەو چاوەڕێی شکاندنی ئەو تەلیسمە دەکەن بشکێ و وەڵامێکی ڕاست و دروست وەربگرن.

هاتن و نزیک بوونەوەی وەرزی زستان و کەمی نەوت و سوتەمەنی هەڕەشەیەکی زۆر جدین کە ئێستا مێشکی زۆرینەی خەڵکی شاری کۆنترۆڵ کردووە و لە بیری ئەوەدان چۆن و بە چ شێوەیەک خۆیان لەسەرمای زستان بپارێزن؟

ساڵانی ڕابردوو لە هاویندا نەوت بەنرخێکی مام ناوەندی دەگەیشتە هاووڵاتیان و ئەوانیش دەیانتوانی لەو وەرزەدا زەخیرەی زستان بخەن، بەڵام ئەم هاوینە نرخی نەوت بە ئاسمان و زامان نەهاتە خوارەوەو زۆر بەدەگمەن و گرانیش دەست دەکەوێ. ئەگەر سەرژمێرییەک لەشاردا بکرێت دەردەکەوێ کەزۆربەی هەرە زۆری دانیشتوانی هەژارو کەم دەرامەت ئێستا بێ نەوت و سوتەمەنین و چاوەڕوانی ڕۆژە سەختەکانی زستان دەکەن.

هۆکارەکانی کەمی نەوت و سوتەمەنی هەرچییەک بن لە شوێنی خۆی و هەڕەشەی سەرماو سۆڵەی زستان بۆ سەر ژیانی خەڵکی لە شوێنێکی تر..

من پێم وایە دابینکردنی سوتەمەنی زۆر لەکارەباو هەندێ پرۆژەی تری خزمەتگوزاری پێویسترین. چونکە مرۆڤ دەتوانێ هەرچۆنێک بێت بێ کارەباو بێ گەشت و گوزارو سەیرانگا بژی، هەرچەندە ئەمانە هەمووی سەرەتاییترین مافن کە دەبێ وەریبگرن، بەڵام بێ نەوتی و سوتەمەنی لە وەرزی زستاندا گاڵتە نییە و زۆر زەحمەتە.

تۆ بڵێی حکومەتی هەرێمی کوردستان و دەزگا بەرپرسەکان بیرێکیان لەم کێشەیە نەکردبێتەوە؟ بێگومان ئەم حاڵەتە لە هەندێ وڵاتی پێشکەوتودا دەگمەن و شازەو، هەرکاتێکیش هەست بە کەم و کورتی کرا سەبارەت بە مافی هاووڵاتی بوونیان، ئەوا بە خۆپیشاندان و نارەزایەتی دەربڕین دێنە سەر شەقامەکان .. دیارە بارودۆخی ئێستای کوردستان ئەوە هەڵناگرێ خەڵکی هان بدرێ بڕژێنە سەر شەقامەکان و خۆپیشاندان بکەن، چونکە گەلی کورد ئەوەندەی ناسۆری و چەوساندنەوە لە ڕژێمە شۆڤێنی وتۆتالیتاریەکانی عێراق بینیوە، نایانەوێ ئەم ئازادیە لە خۆیان بشێوێنن و ناحەزانی ئەم ئەزمونە سوود لەو هەلە وەربگرن و تێکەڵ بە خۆپیشاندانەکانیان بن بۆ بەئەنجام گەیاندنی کاری تێکدەرانە، هەر وەک چۆن لەم ڕۆژانەی ڕابردودا لە کەلار ڕوویدا و چەند دەستێکی ڕەش ئەو خۆپیشاندانەیان بۆ بەرژەوەندیە گڵاوەکانی خۆیان قۆستەوەو چەند کارێکی تێکدەرانەیان ئەنجامدا.

لەبەر ئەوە گەلی کورد .. بەتایبەتی هاووڵاتیانی شاری سلێمانی ئەم ئەزمونە بە بەرهەمی خەباتی لێبڕاوانەی خۆیان دەزانن و نایانەوێ جێگەی پێ لەق بکەن. بەڵام لەبەرامبەردا هەقە حکومەتی هەرێمیش خەمی هاووڵاتیان بخوات و بارتەقای بێدەنگی ئەوان لەبەرامبەر کەم و کوڕیەکاندا پاداشتیان بداتەوە، ئەویش بە دابینکردنی سوتەمەنی پێویست بۆیان.■

پوژ

ئیستقالە

ئەفسوس، چەند گێل بووم..

هەمیشە وامدەزانی کە دەست لە کارکێشانەوە لەوەزیفەیەک، کردەو پەرچەکرداری کەسانێکن کە بە چەشنێک لە چەشنەکانی خزمەتکردن، کەمتەرخەم و بێ هەڵویست و بێ کاریگەر بن بۆ بڕیارەکانی سەروی خۆیان..

لەوێشەوە بە دەست لە کارکێشانەوەیان لەدامودەزگاو ڕێکخراوەکان، بوار و مەودایەک بۆ کەسانی جدیی و باشتر و دڵسۆزتر بڕەخسێت و فەراهەم ببێت.

بە تەماشایەکی خێرا، ئەو سەرسامی و وەستانەت لا دروست دەبێت کە بەردەوام لە هەواڵەکانی میدیای دەرەوە و دنیا دەبینرێت و دەبیسترێت کە چۆن فڵانە وەزیرو فیسارە سەرۆک حکومەت و سەرۆک حیزب و لێپرسراوەکانی ناوەند و دەزگا حکومی و ناحکومییەکان، دەستیان لە کارکێشاوەتەوەو وازیان لە کار وپۆست وبەرژەوەندییەکانی خۆیان هێناوە، هەندێجاریش هۆکاری دەست هەڵگرتنیان لەو پۆستە، ڕەزامەندی خەڵک و(ڕای گشتی)یشی لەسەر نییە، بەڵام حورمەت گرتن لە مەسئولیەت و خزمەتکردنی خۆیان وگەل وا دەکات دەیان پۆستی زل بخەنە ژێر نەعرەتەی پرنسیبەکان، لەمەشەوە لە قۆناغێک لەقۆناغەکانیان ئەزمونی کارکردنیان بۆ باشتر لە خۆیان بە جێدەهێڵن تا شۆڕشێک لە چاکسازییەکان بەرپا بکەن.

لەم ناوچە زۆرئازادو زۆرزۆر دیموکراتییەی ئێمەکە کوردستانە، ئازادی دەگاتە لوتکەی را دەربڕین و پەیامنێرێکی ڕۆژنامەیەک ئازادانەو ئازایانە (وەزیر) بە گیر دەهێنێت و ئیحراجی دەکات و پێی دەڵێت: (بۆ ئیستقالە ناکەیت؟)

بەڵام جەنابی وەزیر زۆر دیموکراتیانەو ئازادانە تر دەڵێت: (ئیستقالە ناکەم).

بە ناچاری پەیامنێرەکە دەکشێتەوە چاوەکانی دێنە قسەو دەڵێت: (عفوا انا المستقيل).■

خوێنەرێک

پەیامی پەیامنێران

ئاسایش.. دوای (١٤) ساڵ بکوژانی (حەمیدە معارج) دەستگیر دەکەن

پ. سلێمانی

ساڵی (١٩٩١) دوو تاوانبار بەناوی (سەباح ئەحمەد حەمیدو شەهاب ئەحمەد حەمید) کەسێک بەناوی (حەمیدە معارج) لەشاری کەرکوکدا دەکوژن و هەڵدێن بۆ ئێران. لەدوای ڕوخاندنی سەدامەوە، ئەو دوو تاوانبارە گەڕاونەتەوە بۆ کەرکوک و خۆیان مەڵاس دەدەن. بەڵام کێشەکەیان بەچارەسەر نەکراوی لەدادگاو ئاسایشدا، ماوەتەوە. ڕۆژی (٢٠٠٥/٩/١٤) لەلایەن ئاسایشەوە هەردوو تاوانبار دەستگیر دەکرێن و دانیش بەتاوانەکانیاندا دەنێن. داوەریش بەپێی مادەی (٤٠٦) بڕیاری گرتنیان پەسەند دەکات. هەردوو تاوانباریش دانیان بەتاوانەکەیاندا ناوە.. گوایە لەسەر شەرەف بووە.■

ئەمیش لەگەڵ کەسێکی تر بەناوی (شێرزاد) سەیارەیەکی (کیا) ڕەنگ ڕەشیان لەکەسێکی عەرەب بەناوی (عەلی) دزیوەو فرۆشتۆتەوە. تێکرا بەدزینی دوو سەیارەو فرۆشتنیان تاوانبارن و لێکۆڵینەوە لەگەڵیاندا بەردەوامە.■

دوو دزی سەیارە گیراوون

پ. سلێمانی

ئاسایشی سلێمانی و سەرچنار، دوو گومانلێکراو بەناوی (ڕەفیق عەلی ساڵح و سیروان بەکر سابیر) بەگومانی دزینی سەیارە دەگرن. داوەر بەپێی مادەی (٤٤٦)ی سزادان بەندی کردوون. سەرەنجامی لێکۆڵینەوە دەرکەوت کەسێکی تر بەناوی (ئاسۆ ئازاد ساڵح)یش دەستی لەتاوانەکەدا لەگەڵیاندا هەبووە.

لەیاریەکدا دوو کەس بریندار دەبن و پێنجی دیکەش دەگیرێن

پ. زەرایەن

ڕۆژی ١٣ی ئەم مانگە، لەکاتی یاری دوگۆڵی نێوان تیپی بروسکی (زەرایەن)و تیپی (تانجەرۆ)ی عەربەت لەنێوان هاندەراندا دەبێتە شەڕو پێکدادان، لەئەنجامدا (سۆران محەمەد، حامد مەحمود) بەچەقۆ بریندار دەکرێن، دەستبەجێ پۆلیس دەگاتە شوێنی ڕوداوەکەو پێنج کەس لەشەڕکەران دەستگیر دەکات، یاریەکەش بەیەکسانبوونی هەردوولا کۆتایی پێ هات.■

١٣ کوژراو و ٢١ بریندار لە دوزخورماتوو

پ. داقوق

لەقەزای دوزخورماتوو، لەبەردەم مزگەوتی حوسەینی شیعەکاندا، لەڕۆژی ١٦ی ئەم مانگە، کاتژمێر ١:٣٠ ئۆتومبیلێکی مینرێژکراو تەقیەوەو ١٣ کەس کوژران و ٢١ی تریش بریندار بوون، جێی باسە لەهەمان ڕۆژ و لەهەمان کاتدا پۆلیسی قەزاکە تیرۆریستێکیان دەستگیرکرد، ئامادە بۆ کاری خۆکوژی، کە پشتێنی T.N.T لەخۆی بەستبوو، تیرۆریستەکەش خەڵکە موسڵە.■

هاوڵاتیەک لەڕاوەماسیدا کارەبا دەیکوژێت

پ. سەید سادق

لەڕۆژی ١٦ی ئەم مانگە هاوڵاتی فواد حسێن ئەحمەد لەگەڵ چەند هاورێیەکیدا دەچێت بۆ ڕوباری سیروان بۆ ڕاوە ماسی، بەڵام لەئەنجامی خراپ بەکارهێنانی ڕاوەکەیان، کە لەڕێگەی موەلیدەی کارەباوە پێی هەڵدەستن دەبێتە هۆی کارەبا گرتنی ناوبراو و دەست بەجێ گیان لەدەست دەدات.■

کردنەوەی ڕێگەیەکی نوێ، تیرۆریستانیش لێی سودمەندن

پ. سەید شوکر

لەسەر ڕێگەی دوبز - کەرکوک، ڕێگایەکی نوێ لەبەرامبەر گوندی قەرە دەرەو تا دەگاتە گوندی کپتەو گورزەیی کراوەتەوە، کەتیرۆریستان توانیویانە لەو ڕێگەیەوە کاری تیرۆریستی ئەنجام بدەن، لەڕۆژی ١٧ی ئەم مانگەدا کاتژمێر ٥:٣٠ی ئێوارە تیرۆریستان بە ئۆتومبیلێکی ئۆپڵ ڕەنگی مۆر، کە پێکهاتبوون لەچوار تیرۆریست، پەلاماری چوار کادیری کۆمیتەی (پردێ)ی یەکێتی نیشتمانی کوردستانیان دا. لەئەنجامدا کادرەکانی کۆمیتە لێیان هاتنە دەست و تیرۆریستەکانیان ڕاونا، شیاوی باسە هەر لەهەمان ڕێگە تەقیان لەخەڵکی گوندی کپتە کردووە.■

گواستنەوەی پردی ڕانیە و کاردانەوەی خەڵک

پ. ڕانیە

ڕۆژی ٧ی ئەم مانگە، بەهۆی بڕیاری گواستنەوەی پردی دەربەند - ڕانیە بۆ سەنگەسەر و کەمکردنەوەی بڕی لە ٢٦ ملیۆن دۆلارەوە بۆ کەمتر. بۆیەو مەبەستە دەستەی هاوکاری ڕانیە کەدەستەیەکی مەدەنی خۆبەخشە هەڵسان بەبڵاوکردنەوەی بەیاننامەیەک و کۆکردنەوەی ئیمزا لەخەڵک بۆ ڕاگرتنی ئەم بڕیارە و گەڕانەوەی پردەکە بۆ شوێنی خۆی، لەبەیاننامەکەی دەستەدا هاتووە کە (ئێمە وەک خەڵکی ڕانیەو بەری مەرگە، نیگەرانین بەگواستنەوەی پردی دەربەند بۆ سەنگەسەرو کەم کردنەوەی بڕی پارەی ئەو پرۆژەیە). بەپێی قسەی ئەندامێکی دەستەکە بڕی ئەو ئیمزایانەی کەکۆکراونەتەوە خۆی لە زیاتر لە (٦٠٠٠) ئیمزا داوە، هەر بەوتەی ئەو ئەندامە، شاندێک پێکهاتووە بۆ بەدواداچون و دانیشتن لەگەڵ بەرپرسی حکومی بۆ گەڕانەوەی پردەکە بۆ شوێنی خۆی.■

کچێک لەسەر دەرنەچون خۆی دەسوتێنێ

پ. ڕەزا

ئێوارەی ١٧-١٨ی ئەم مانگە، لەسەید سادق، کچێک بەناوی (چ. ئەحمەد)، خوێندکاری سێیەمی ناوەندی، خۆی دەسوتێنێت، پزیشک ڕایگەیاندووە کە ٨٥٪ی لەشی سوتاوە، هۆکاری سوتانەکەی دەگەڕێتەوە بۆ دەرنەچوونی لەخوێندن و فشاری خێزانی، ئێستاش گەیەندراوەتە نەخۆشخانەی سلێمانی و باری تەندروستی زۆر خراپە.

تەنکەرێکی تورکی دوو هاوڵاتی دەکوژێت

پ. سۆران

لەڕۆژی ١٥ی ئەم مانگەدا، تانکەرێکی نەوتی تورکی لەخوار گوندی (خەتێ)ی سەر بەناحیەی بالیسان، خۆیدا بەسەیارەیەکدا، لەئەنجامدا دوو هاوڵاتی کەباوک و کوڕ بوون، جێی باسە هاوڵاتی (ڕەسوڵ واحد)، کەیەکێکە لەقوربانیەکان، ئەندام کۆمیتەی ڕێکخستنی خەلیفان و بەرپرسی کۆمیتەی زیندانە سیاسیەکانی خەلیفانیشە، هۆی پێکدانەکەش، بەهۆی تەقینی تایەی تانکەرەکەوە بووە.■

تیرۆریزم

کورتەیەک لەسەر تیرۆریزم و وەڵامی چوار پرسیار سەبارەت بەم دیاردەیە لەلایەن د. ماتیو دفلم (مامۆستای کۆمەڵناسی زانکۆی کارۆلینای باشوری ویلایەتە یەکگرتوەکان).

ئا: مەحەمەدی ئیزەدی

پاش شکست و داڕمانی سیستەمی دوو ڕەهەندی، گۆڕان و پێشهاتی نوێ و بەربڵاو لەئاستی پێوەندی نێو نەتەوەیی، وەک کۆتایی سیستەمی دوو ڕەهەندی و شەڕی ساردو دەرکەوتنی حکومەتە تازەکان و هەروەها گۆڕانی پێوەندییە نێو دەوڵەتیەکان و تێکچونی نەزمی جیهانی لەجیهاندا کەوتە ئاراوە. کەبوونە هۆی سەرهەڵدان و دەرکەوتنی گۆڕانی تازە لەپێکهات و شوناسی سیستەمی نێونەتەوەییدا، یەک لەم گۆڕانە جیهانییە، بڵاوبونەوەو پەرەسەندنی تیرۆریزمە لە چوارچێوەو شێوازی جۆراوجۆردا. وشەی تیرۆریزم لەباری واتاییەوە جێگەی باس و سەرنجێکی یەکجار زۆرەو کۆمەڵێک پێناسەی جیاوازو هەمەڕەنگی لێدەکرێت، کەهیچ کام وەک تاکە پێناسەی جیهانی دەست نیشان نەکراون.

میللەتان بۆ بەرەنگار بونەوەی تیرۆریزم لەئاستێکی چەند جەمسەریدا پێویستە پێکەوە هاوکاری بکەن و لەهێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و نێو نەتەوەییدا

فەرهەنگی ئینگلیزی (ئۆکسفۆرد)، تیرۆریزم، وەها پێناسە دەکات: ئایدۆلۆژییەکە کەئامانجی ئەو هێرش بۆ سەر نەیاران و بەرامبەرە بەڕێگەی ترساندن و تۆقاندن و هەڕەشە. تیرۆریزم وشەیەکە کەزۆر بەدەگمەن واتا لەخۆ دەگرێت و مەدلولێکی بەرچاوو دیاری نییە، وەک ئاکارێکی نائەخلاقی و شەیتانی ناوزەد دەکرێت و هیچ گروپێک حازرنین ناوی تیرۆریست بۆ خۆیان دابنێن، بەتایبەت پاش دەستپێکردنی شەڕی دژە تیرۆر لەلایەن ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکاوە دوابەدوای ڕوداوی تیرۆریستی ١١ی سپتەمبەری ٢٠٠١.

پێناسە جۆراوجۆرو جیاوازەکان بۆ تیرۆریزم هەندێک خاڵ و پێوانەی هاوبەشیان هەیە کەبریتین لەمانەی خوارەوە:

١- تیرۆر هەنگاوێکی هەڕەشە ئامێزە.

٢- ئامانج لەکردەوەی تیرۆریستی سیاسی یان ئایدۆلۆژیکیە.

٣- هاوڵاتی و خەڵکانی سڤیل ڕوبەڕوی هەڕەشەی تیرۆر دەبنەوە.

٤- ئامانجی تیرۆریزم دروستکردنی کەشوهەوای ترس و تۆقاندنە.

٥- ئامانجی تیرۆریزم تۆقاندنی حکومەت یان کۆمەڵە.

٦- گروپ یان کەسانی تیرۆریست ناحکومین.

٧- تیرۆرکردەوەیەکی نایاساییە.

هیچ کام لەم پێوانانە وەک پێوانەی پێویست و پڕاوپڕ بۆ پێناسەی تیرۆریزم لەجیهاندا بەرەسمی نەناسراون. وشەی تیرۆریزم لەوشەی (terrorisme) لەسەدەی هەژدەوە لەفەرەنسا کەوتە ئاراوە، ئەم وشەیە لە (terrore، ترساندن)و (deterrore، ترساندن لە..) لەزمانی لاتینیدا دروست بووە. بەکارهێنانی هاوچەرخیانەی ئەم وشەیە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٧٩٥ کەبۆ کردەوەکانی ژاکوبنەکان لە فەرەنسادا بەکار دەبرا.

حکومەتی (ژاکۆبن)ەکان بەحکومەتی تیرۆر ناسرابوو. هەرچەندە زۆر ئاشکرا نییە، بەڵام دەوترێت: گوایە خودی (ژاکۆبن)ەکان ڕایانگەیاندووە کەئاماژە پێدانیان، پێیان بوترێت تیرۆریست!

شێوازی ژاکۆبنەکان بریتی بوو لە دەستگیرکردن و هەندێک جاریش لەسێدارەدانی نەیاران، سەیر لەوەدایە بەم پێیە تیرۆریزم و تیرۆر دەگەڕێتەوە بۆ ئەو شێوازانەی کە ڕژێمە دەسەڵاتدارەکان بۆ کۆنترۆڵی جەماوەری ژێر دەستیان لەڕێگەی تۆقاندنەوە بەکاریان هێناوە، ئەو تاکتیکەی کەلەزۆربەی ڕژێمە دەسەڵاتخوازو تۆتالیتاریەکانی وەک ئەڵمانیای نازی و یەکێتی سۆڤیەتدا بەکارهێنراوە.

تیرۆریزم لەحاڵی حازردا ئاماژەیە بۆ حکومەتێکی پۆلیسی و کەڵک وەرگرتنی باو لەوشەی تیرۆریزمی حکومەتی بەگشتی ئەم وشەیە واتایەکی گشتگیرتر لەخۆ دەگرێت.

جۆرەکانی تیرۆریزم:

١- تیرۆریزمی حکومەتی: لەم جۆرە لەتیرۆریزم ڕێکخراوە حکومی و دەوڵەتیەکان، خۆیان کوشتن و تیرۆری هاوڵاتیان و خەڵکانی سڤیل دەگرنە بەر وەک ڕژێمە تۆتالیتارو دیکتاتۆریەکانی جیهان.

٢- تیرۆریزمی نێو نەتەوەیی: لەم شێوازەدا، تیرۆریست بۆ تیرۆر لەوڵاتانی تردا لەلایەن حکومەتێکەوە پشتیوانی دەکرێت.

٣- تیرۆریزمی ناوچەیی یان هەرێمی: لەم شێوازەدا، تیرۆریستان لەناوخۆی وڵاتدا لەدژی حکومەتی ناوەندی بەتیرۆر هەڵدەستن.

٤- تیرۆریزمی سەرو نەتەوەیی، لەم شێوازەدا تیرۆریستان لەنەتەوە جۆراوجۆرو جیاوازەکان بۆ تیرۆر لەوڵاتانی جیهان بەمەبەستێکی هاوبەش خۆیان ڕێک دەخەن.

بەپێی گەشەسەندنی ڕۆژ لەدوای ڕۆژی دیاردەی تیرۆریزم لەساڵانی سەرەتایی سەدەی بیست و یەکداو ناکامی کۆمەڵی جیهانی بۆ بەرگری و بەرهەڵستکاری ئەم دیاردەیە د. ماتیو دفلم لەکۆنفرانسێکی توێژینەوەی خوێندکارانی ئێراندا تایبەت بەم مەسەلەیە وەڵامی ئەم چوار پرسیارەی خوارەوە دەداتەوە.

١- تیرۆریزم چیە؟ بۆچی پێناسەیەکی تایبەت بەم دیاردەیە لەکۆمەڵی جیهانیدا لەئارادا نییە؟

٢- ئایە هەنگاوەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان لەم بارەیەوە تا ئێستا کارامە بووە؟ دەبێت نەتەوە یەکگرتوەکان خاوەن چ تایبەتمەندییەک بێت کەبتوانێت ببێتە سەرچاوەیەکی گەورەی دژ بەتیرۆر؟

٣- بۆچی پاش کۆتایی شەڕی سارد لەساڵی ١٩٩٠ تیرۆریزمی جیهانی ڕوو لەزیادبوونە؟

٤- هێرشە تیرۆریستیەکانی ١١ی سپتەمبەری ٢٠٠١ چ کاریگەرییەکی لەسەر گۆڕانی چەمک و واتای بەرگری ڕەواو بەرگری دەست پێشخەرانە داناوە؟

د. ماتیو دفلم لەوەڵامدا:

پێناسە جۆراوجۆرەکان لەوشەی تیرۆریزم زیادو جیاوازن، هەرچەندە پێناسەیەکی یەکگرتووە لەم وشەیە لەئارادا نییە، بەڵام بەگشتی لەسەر ئەو شتە تەوافق هەیە کە تیرۆریزم بریتییە لەکردەوەی تۆقێنەرانە لەدژی سڤیل بەمەبەستی بەرەو پێش بردنی ئامانجێکی سیاسی یان ئایدۆلۆژی.

یەک لە جیاوازییە گرنگەکان کەتیرۆریزم لەگەڵ شەڕدا هەیەتی ئەو هەڕەشەیە کەتیرۆریزم بەشێوازێکی ڕاستەوخۆ دەیکاتە سەر هاوڵاتیان، لەشەڕدا بەردەوام هەوڵ و ئامانجی لایەنەکان ئەوەیەکە ڕێژەی کوژران و زیانگەیاندن بەخەڵکانی سڤیل لەکەمترین ئاستی خۆیدا بێت. هەرچەندە زۆر کەس لەسەر ئەو ڕایەن کەئەمە پێناسەیەکی باشە بۆ تیرۆریزم، بەڵام هەندێک جار و لەهەندێک ئاوارتەدا پێناسەکە بەهەڵە دەدرێت.

بەڕای هەندێک کەس زۆربەی کردەوەکان و گروپەکان لەو چوارچێوەیەدا بەڕاشکاوی و بەبێ ئەملاولا تیرۆریستین. لای هەندێک کەسی تریش بەو شێوازە نییە کەوابوو نەبونی یەک دەنگی و تەوافوق لەسەر پێناسەی وشەی تیرۆریزم نییە بەڵکو لەسەر دیاریکردنی واقعیەت و ڕاستییە بەرچاوەکانی تیرۆریزمە.

تیرۆریزم لەسەردەمی مۆدێرنەدا بەردەوام بووە، بەڵام ڕاستی ئەوەیە کەپاش کۆتایی هاتنی شەڕی ساردو تیرۆریزمی نێونەتەوەیی، گەشەیەکی بەرچاوی سەندووە. هۆکاری سەرەکی ئەم مەسەلەیەش دەگەڕێتەوە بۆ دۆخی جیاوازو دژ بەیەکی سیاسەتی نێو نەتەوەیی و لێک نەچوویی قورسایی هێزو یەک نەبوونی ڕێژەو دەسەڵات لەنێوان میللەتەکان لەسەرتاسەری جیهاندا. بۆ نمونە هێشتا لەهەندێک لەوڵاتانی پاشماوەی یەکێتی سۆڤیەت تیرۆریزم هەر بەردەوامە، چونکە ئەم وڵاتە تازە پێگەیشتوانە داهاتویەکی ڕونیان نییە، لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا تیرۆریزم پێوەندیدارە بەدەرەنجامەکانی شەڕی کەنداو و هەروەها بارودۆخی سیاسی ناوخۆی وڵاتانی ناوچەکەو هەروەها ئیسرائیل و ڕۆژئاوا بەتایبەت ئەمریکاوە، هەڵبەت دەبێت جیاوازی کەلتوری و فەرهەنگی وڵاتانی ناوچەکەش لەبەرچاو بگیرێت.

لەپێوەندی لەگەڵ هەنگاوەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان، لەمەڕ شەڕی دژی تیرۆر، دەبێت بوترێت ئەم هەنگاوانە لەناوەڕۆک و جەوهەردا کارامە نەبن، چونکە نەتەوەیەکگرتوەکان هەژمارێکی زۆری لەوڵاتانی لەدەوری یەکتر کۆکردۆتەوە. کەوابوو بڕیارو چالاکیەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان وەک هێمایەک بێ کاریگەری نابێت. واتە نەتەوە یەکگرتوەکان خاوەن دەسەڵاتێکی خۆیەتی (ئەگەر کەمیش بێت).لەبەرئەوە بەپێی یاسای نەتەوەکان دەبێت ئەم سیاسەتە بخرێتە پراکتیک و جێبەجێ کردنەوە. ئەوان پابەند بەلەبەرچاوگرتنی سیاسەتەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان نین و ئەگەریش ئەو سیاسەتە ڕەچاو بکەن بۆ هەتا هەتایی نابێت.

کەوابوو بڕیارەکانی نەتەوەیەکگرتوەکان دەرەنجامێکی کارامەی نابێت، بۆیە بەڕای من کەزۆریش گرنگە ئەوەیە کەمیللەتان بۆ بەرەنگار بونەوەی تیرۆریزم لەئاستێکی چەند جەمسەریدا پێویستە پێکەوە هاوکاری بکەن و لەهێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و نێو نەتەوەییدا، هەوڵی ئابوری و دیبلۆماسی و لەدوایین قۆناغیشدا لەدەستێوەردانی سەربازیدا بەشداری چالاک و ئەکتیڤانە بکەن. ئەم هەوڵ و چالاکیانە بەتەوافوق لەنێوان هەموو نەتەوەکاندا بێت، چونکە تیرۆریزم، نێو نەتەوەییەو ئیتر تایبەت بەتەنها ناوچەیەک یان نەتەوەیەک نییەو بۆ کاریگەریتی و سەرکەوتویی لەدژی ئەم دیاردەیە هاوئاهەنگی و تەبایی نەتەوەکان زەروری و پێویستە.

تیرۆریزم بریتییە لەکردەوەی تۆقێنەرانە لەدژی سڤیل بەمەبەستی بەرەو پێش بردنی ئامانجێکی سیاسی یان ئایدۆلۆژی

لەلایەکی ترەوە لەنێوان ڕاستی بەرچاو و بارودۆخی یاسایی جیاوازی دەبینرێت، ڕاستی ئەوەیە کەحکومەتی ئەمریکا بەشێوازێکی سەرکەوتوانە لەکارەساتی ١١ی سپتەمبەر بۆ پاساوی بڕیارەکەی خۆی بۆ شەڕی دژی عێراق کەڵکی باشی وەرگرت (ئەوەش بەو واتایە نییە بەبێ ١١ی سپتەمبەر ئەم کارە جێ بەجێ نەدەکرا)، هەرچەندە بەپێی یاساکانی مافی نێو نەتوەیی بارودۆخەکە ناخۆش و ئاڵۆزە لەبەرئەوەی هێرشی یەک لایەنە بۆ سەر وڵاتێک دژی ئەو یاسایانە دێتە ئەژمار.■

سەرچاوە: ISNA

کاراکتەرەکانی ١١ی سپتەمبەر (گیانبەخش / شەیتان)

عەلی مستەفا کەریم

چوار ساڵ تێپەر دەکات بەسەر ڕوداو و کارەساتی ١١ی سپتەمبەردا، لەو ماوەیەدا زۆر لایەنی کارەساتەکە ڕونکراوەتەوەو هۆکاری کارەساتەکەو هێرشبەرەکانی ئاشکران، کاریگەریەکانی ئەو ڕوداوە بەسەر ئەمریکاو جیهاندا بەتایبەتی ئەوەی پێی دەوترێت جیهانی ئیسلامی ئەوەندە ڕوون و بەرجەستەن کەڕۆژانە هەستیان پێدەکەین، لەئەنجامی ئەو کارەساتەدا دوو جەنگی گەورە هەڵگیرساو دوو ڕژێمی دیکتاتۆری و ئاینی عێراقی و تاڵیبانی ڕوخێنران، ئەو جەنگەی کە ڕاگەیەندراوە لەلایەن ئەمریکاوە (جەنگی دژی تیرۆر) فرە لایەن و فرە جۆرو فرە دیوە و تەنانەت کاریشی کردۆتە سەر یاساکان و ڕۆژانە یاسا دادەڕێژرێت بۆ بەرگرتن لەتیرۆرو ئەوکەسانەی پێیان دەوترێت تیرۆریست، بەڵام لایەنێک لەئەجندەو پرۆژەی ئەمریکیدا ئامادەیی نییەو تاکو ئێستا بێدەنگ و بێ بەرهەمە، ئەویش هۆلیوود (بەرهەمهێنەری سینەماو فیلمی ئەمریکی)، هۆلیوود لەتوانایدا لەکەمترین کاتدا چەند فیلمێک بەرهەم بێنێت لەسەر ئەو مەسەلەو کێشەو تەنگژانەی کەدێنە ڕێی کۆمەڵ و دەوڵەت و سیاسەت و ئەجندەی ئەمریکی، زۆرجاریش سینەمای ئەمریکی پاساو دەهێنێتەوە بۆ سیاسەتەکانی حکومەتی ئەمریکی و بۆ جەنگەکانی، زۆرن ئەو فیلمانەی لەسەر جەنگی ڤێتنام و بەکارهێنانی چەکی ئەتۆمی لەهێرۆشیماو ناکازاکیدا، هەروەها فیلمی ئەمریکی هەیە کەبەرگری لەیاسای ئیعدام دەکات و پاساوی بۆ دەهێنێتەوە کەتاکو ئێستا لەوێدا جێبەجێ دەکرێت.

چەند فیلمێکیش هەن لەسەر کەسێتی سەدام و ڕژێمی تاڵیبان و دەستێوەردانی ئەمریکا لەسۆماڵ و... هتد. بەڵام تاکو ئێستا دوای تێپەڕبوونی چوار ساڵ بەسەر ڕوداوی ١١ی سپتەمبەردا، فیلمی ئەوتۆمان نەدیوە کەڕاستەوخۆ تایبەت بێت بەو کارەساتەو بەئەنجامدەرو کاراکتەرەکانیەوە، لەڕاستیدا کاراکتەرو ئەنجامدەرانی ئەو ڕوداوە لەڕوی ناوەڕۆک و فۆرمەوە دەموچاو و کەسایەتی نوێن بۆ سینەمای ئەمریکی؛ لەوەش نوێتر دوالیزمەیەکی سەیرە کەلەو کەسایەتیانەدا هەیە، ئەویش وایکردووە سینەمای ئەمریکی تاکو ئێستا ناتوانێت بیانکاتە ئەو کاراکتەرەی کەئەجندەی ئەمریکی دەیخوازێت، ئەو دوالیزمەش کۆکردنەوەی دوو سیفاتی دژ بەیەکە کەتاکو ئێستا هەرسکردنی ئاسان نییەو لەسینەمای ئەمریکیدا ئەو سیفەتانە بەجیا کاراکتەریان لێپێکهێنراوە، ئەویش دوالیزمەی (گیانبەخش/شەیتان)ە.

گیانبەخشین تا ئێستا لەکلتوری کۆن و نوێی مرۆڤایەتیدا ئاماژەیە بەعەشق و ئەوین و خۆشەویستی خاک و نیشتمان و مرۆڤدۆستی و ئاین پەروەری

گومانی تێدا نییە تاکو ئێستا ڕاگەیاندن و سیاسەتی ئەمریکی و ڕۆژئاوایی توانیویانە کاراکتەرەکان و ئەنجامدەرانی ١١ی سپتەمبەر وەکو شەیتان و دڕندە و دوژمن وێنا بکەن، بکەرو ئەنجامدەرانی ئەو کارەساتە زیرەک و بەهێزو خاوەنی پلان و بڕیارن، شەیتانیش بێبەش نییە لەو سیفەتانەو بەڵکو باوکی ئەو سیفەتانەیە، لەلایەکی ترەوە پرۆسەی بەشەیتانیکردنی ئەو کاراکتەرانەش بۆ گوتاری سیاسی و ڕاگەیاندنی ئەمریکی و ڕۆژئاوایی هێندەش گران نییە، چونکە ڕاستەوخۆ هەڕەشەن بۆ بەرژەوەندی و بونیان لەوڵاتە ئیسلامیەکانداو چەندین ڕەشەکوژی و تیرۆریستیشیان ئەنجامداوە زۆرینەی قوربانیەکانیشیان مەدەنی و بێ تاوانن. بۆیە سیاسەت و ڕاگەیاندنی ئەمریکی و ڕۆژئاوایی زۆر بەسادەیی وێنەی شەیتانی بۆ کێشاوون، بەڵام پرۆسەی بەشەیتانیکردنی کاراکتەرەکانی ١١ی سپتەمبەر کەژمارەیان ناگاتە بیست کەسێک بۆ فیلم و ڕۆمان و چیرۆک ئاسان نییە، هەرچەندە ڕوداوەکە زۆر درامی و فیلم ئامێزو سادەو گرێچنی (حبکە)یەکی تۆکمەو بەهێزی هەیە کەدەست دەدات بۆ چەندین فیلمی سینەمایی، بەڵام فیلم تەنها ڕوداو نییە، بەڵکو کاراکتەرو کەسایەتیەکان ڕۆڵی سەرەکی دەبینن تیایاندا، لەم بارەشدا دەبێت ئەو کەسایەتیانەش وەکو شەیتان پیشان بدرێن. وەک چۆن سیاسەت و ڕاگەیاندن دەیخوازێت، بەڵام ئەو سیفەتانەی کەلەکاراکتەرەکانی ١١ی سپتەمبەردا هەیە ناکرێت هەموویان بەشەیتانی بکرێن، بەتایبەتی سیفەتی (گیان بەخشین، ئازایی و جەربەزەیی و چاو نەترسی)، لوتکەی ڕوداوەکە تەقاندنەوەو داڕمانی دوو بورجی هەورەبڕی دنیای سەرمایەو خۆشگوزەرانییە، سەرەتای ڕوداوەکە ڕێکخراوێکی چەکداریی خاوەن ئەزمون، جەنگی دژی ئەمریکا ڕاگەیاندووەو بەپلانێکی زۆر بەهێزی چەند ساڵە بیست کەسێک ئامادەو ساز دەکات بۆ ئەوەی چەند فڕۆکەیەک بفڕێنن و بەسەر نشینەکانەوە بیانتەقێننەوە بەو دوو تاوەرە گەورە بەپنتاگۆندا کەرەمزی دەسەڵات و بڕیاری ئەمریکایە، ڕەنگە لەزۆر فیلمدا ڕوداوی لەو جۆرە هەبێت و کێشرابێت، بەڵام ئەوەی تازەیە

لەڕۆژئاواو ئەمریکاداو جەنگێکی سەرتاپایی و کوێرانەیان ڕاگەیاندووە دژی شارو کۆمەڵەکانیان و کەسایەتیەکانن کەهەڵدەستن بەئەنجامدانی ڕوداوەکەو لەگەڵ ڕوداوەکەشدا زۆر بەئازایی و ئیرادەوە گیانی خۆیان دەبەخشن. وا دەزانم کێشەی فیلم و سینەمای ئەمریکی ئەم گیانبەخشینەیە کەناتوانێت لەکەسایەتیەکانی بکاتەوەو بیانکاتە شەیتان، گیانبەخشین تا ئێستا لەکلتوری کۆن و نوێی مرۆڤایەتیدا ئاماژەیە بەعەشق و ئەوین و خۆشەویستی خاک و نیشتمان و مرۆڤدۆستی و ئاین پەروەری، بەخشینی گیان لوتکەی بەخشین و پیاوەتی و وەفاو شیرپاکی ڕاستگۆییە بۆ پەیمانێک کەپێشتر کەسی گیانبەخش داویەتی و بەئازایانەو بێ ترس و دڵەڕاوکێ و ڕاکردن بەپیریەوە دەچێت. گیانبەخشین ناکرێت بەوها لەسیحری و پیرۆز کراویەوە کەمرۆڤی

تاکو ئێستا ڕاگەیاندن و سیاسەتی ئەمریکی و ڕۆژئاوایی توانیویانە کارەکتەرەکان و ئەنجامدەرانی ١١ی سپتەمبەر وەکو شەیتان و دڕندەو دوژمن وێنا بکەن

باشی پێ پێوانە دەکرێت و کەمترین مرۆڤیش خاوەنیەتی بکرێتە سیفەتێکی شەیتانی، بۆیە ئەم کێشەیە بۆ فکری ڕۆژئاوایی لەفیلمسازو هۆلیوودەوە بەرجەستە بووەو دواتریش ڕەنگە سەربکێشێت بۆ ناوەندە فکری و فەرهەنگی و فەلسەفیەکان و توشی ڕامان و ڕاچەنینیان بکات، گەر ئێستا هەموو ناوەندە ئەکادیمی و فیکریی فەرهەنگیەکانیش هێشتا لەژێر شۆکی ١١ی سپتەمبەردا بن و هەڵوەستەی جدیان لەبەردەم خەسڵەتی (گیانبەخش/شەیتان)دا نەکردبێت، ئەوا بێگومان لەداهاتوویەکی نزیکدا ئەو هەڵوەستەیە دەکەن.■

L-4-13.qxd 9/18/2005 9:04 AM Page 1

هۆی هاوپەیمانی تاڵەبانیو ئەمریکا

و: ئازاد رەئوف

سەرکۆماری ئێراق جەلال تاڵەبانی گوتی: "پێویستمان بەمانەوەی هێزەکانی ئەمریکا هەیە: مانەوەی سوپای ئەمریکا بۆ پێشگرتنی دەستێوەردانی هەندێک لەدراوسێیەکانمان پێویستە".

سەرکۆماری ئێراق لەواشنتۆن راگەیاندکە بەهیچ کلۆج نایانەوێ کە ئەمریکا بەخێرایی لەئێراق بکشێتەوە. "مانەوەی هێزەکانی ئەمریکا بەراستی بۆ ئێمە چارەنوسسازە. چونکە ئەگەر ئەمریکا نەمێنێ هەندێک لەدراوسێکانمان رەوشی نێو خۆییمان تێکدەدەن".

جەلال تاڵەبانی کە بۆ بەشداری لەکۆبونەوەی گشتی نەتەوە یەکگرتوەکان هاتۆتە ئەمریکا، لەئۆتێلێکی واشنتۆنی پایتەختدا هەندێک بابەتی راگەیاند. گوتی "کشانەوەی بەپەلەی هێزەکانی ئەمریکا کارەساتی بەدواوە دەبێت. "ئەوانەی لەئەمریکا خوازیاری کشانەوەی هێزەکانی ئەم وڵاتەن، نابێ سوپاسو پێزانینی گەلی ئێراقیان بیر بچێت کە لەمەڕ فیداکاری هێزەکانی ئەمریکا پیشانیان دا". سەرکۆماری ئێراق گوتی کشانەوەی هێزە فرە رەگەزەکان دەبێتە هۆی زیاد بوونی کردەوە تیرۆریستیەکانو ئەمەش رەوشی دیموکراسی هەرێمەکە بەتەواوەتی لەق دەکات. لەوەڵامی پرسیارێکدا کە هێزە فرە رەگەزەکان چەند ماوە دەمێنێتەوە تا وەکو ٢ ساڵ بەرە بەرە دەکشێنەوە. "بۆ ترساندنو رەواندنەوەی هەرەشەی دەستێوەردانی هەندێک لەوڵاتانی دراوسێ مانەوەی ئەمریکا پێویستە".

سەرکۆمار وێرای ئەوەی داکۆکی لەسەر مانەوەی هێزەکانی ئەمریکا کردەوە، گوتی میدیای عەرەبی پشتیوانی تیرۆریستەکان دەکات. تاڵەبانی گوتی: "مانەوەی هێزەکانی ئەمریکا تەنها بۆ بەرپەرچدانەوەی تیرۆریستەکان نیە، بەڵکو بۆ پشتگیری دەستێوەردانی هەندێک وڵاتانی دراوسێش پێویستمان بەمانەوەی هێزەکان هەیە. تاڵەبانی گلەیی لەسوریەکان کرد کە سنورەکانیان بۆ دزەکردنی تیرۆریستان کردۆتەوە. تاڵەبانی بێ هەڵاواردن گوتی هەمو میدیای عەرەبی پشتیوانی تیرۆریستان دەکەن.

پێشتر سەرکۆماری ئەمریکا بۆش گوتبوی هەتا پێویست بکات سەربازەکانی ئەم وڵاتە لەئێراق دەمێننەوە. بەڵام دوابەدوای کارەساتی زریانی "کاترینا" ئەو ئانکەتانەی ئەنجامدراون چەندی دەروات پشتگیری جەماوەری سیاسەتەکانی بۆش کەمدەبێتەوە. دوای گەرانەوەی تاڵەبانی پەردە لەسەر پەیمانە نهێنیەکانی نێوان سەرکۆمارەکان هەڵدەمالرێت. ■

راپۆرتی هەفتە

هەوڵی تیرۆر کردنی ئەردۆغان: کوردێک

ئەو تیرۆریستەی دەمانچەکەی خۆی لەناو کارتۆنی ناندا شاردبوەوە، لەپڕ بەدەمانچە دەیەوێ ئەردۆغان بکوژێ، رێک لەم کاتەدا پۆلیس دەسگیریدەکەن.

دەیویست خۆی لێ نزیکبکاتەوە

بەرێز ئەردۆغان لەشاری کوتاهیە لەقوتابخانەی "لینیت" زەنگی کردنەوەی قوتابخانەی لێدا. سەرەکوەزیران بەپاس لەهەرێمی ئاهەنگەکە جیابۆوە. لەم کاتەدا نەناسێک هاواریکرد "سەرۆک وەزیرم ئێمە برسین". دوای ئەوەی ویستی بگەیەنێتە ئەردۆغان، لەم کاتەدا بەرپرسیاری ئاسایش ئۆزدەم فندقلی پێشی پێگرت.

دەمانچەکەی ئامادەی تەقاندن بو.

دوای ئەوەی مستەفا بەغداد دەستگیر کرا، پێیانزانی کە لەناوپۆشێتەکەی دەستیدا دەمانچەیەکو ٨فیشەکی ئامادەی پێیە. دادوەری کۆماری شاری کوتاهیە "محەمەد شەریف ئەرەن" گوتی: "ئامادەکاری کوشتنی سەرەکوەزیران کرابو".

هەوڵی کوشتنی سەرەک وەزیران

لەکوتاهیە لەسەر ئەوەی کەسێک دەیویست سەردانی ئەردۆغان پرۆتێست بکات دەسگیر کراو دەمانچەیەکی لێگیرا. بەپێی لێدوانی دادوەر مەبەستی ئەو کەسە کوشتن بوە...

سەرەکوەزیران دوێنێ بۆ دەسپێکردنی خوێندنی ٢٠٠٦-٢٠٠٥ لەکوتاهیە بو. ئەردۆغان کە بەیاوەری وەزیری پەروەردە "چەلیک" زەنگی کردنەوەی قوتابخانەی سەرەتایی "لینیت"یان لێدا، دواتریش بۆ قوتابیەکان ئاخاوت. تائێرە هەموشتێک ئاسایی بو. لەمەودوا رودواوی نائاسایی هاتەکایەوە. سەرەکوەزیران ئەوەدەمەی ویستی بەپاس شوێنی ئاهەنگەکە جێ بهێڵێ، کەسێک هاواری کرد "سەرەکوەزیر ئێمە برسین" و هەوڵی دا خۆی بەئەردۆغان بگەیەنێو سەرنجی هەمولایەکی راکێشا. ئەوکەسەکە دواتر زانرا ناوی مستەفا بەغداد

بوە، لەلایەن فەرمانەدەی لقی ئاسایشی کوتاهیەوە ناکاریگەر کراو دەسگیر کرا. لەناو پۆشێتەکەی دەستیدا دودانە نان بینرا. لەتوێی ئەم نانانەدا دەمانچەیەکی شاردبۆوە. جگە لەوە هەوڵدەرەکە ٨فیشەکیشی لەگیرفانیدا وەشاردبو.

ئایا دوەم کەس رایکردوە؟

دادوەری کۆماری لەکوتاهیە بەچاپەمەنی گوت: "دوای ئەو لێپرسینەوە سەرەتاییانەی لەگەڵ گومانبارادا ئەنجامماندا، دەرکەوت نیازی کوشتنی سەرەکوەزیرانی هەبوە. محەمەد شەریف ئەرەن، دادوەری کۆماری لەکوتاهیە گوتی: هێشتا دیار نیە ئایە گومانبار پەیوەندی بەرێکخراوە تیرۆریستیەکانەوە هەیە یاخود نا؟ هەروەها گوتی: گومانبار خەڵکی میرسینەو ساڵی ١٩٧٣ لەدایکبوەو ناوی مستەفا بەغدادە. گومانبار لەکارخانەیەک وەک کرێکار کاری کردوە. دایکی مستەفا بەغداد واتە "ئیمامی خان بەغداد" کە بەکوردی قسەی دەکرد گوتی "بەهیچ کلۆج ئاگام لەم روداوە نیە". لەم کاتەدا رۆژنامەنوسان کە لەشوێنی روداوەکەدا بون رایانگەیاند مستەفا بەغداد کەسێکی دیکەشی لەگەڵ بوە. گوترا کەسی دوەم لەناو قەڵەباڵغیەکەدا خۆی ونکردوە. بایرام ناوێک کە سەر بەپارتی بزوتنەوەی نەتەوەپەرستی MHPیە رایگەیاند: "ئێمە ئەو گومانبارە دەناسین، بەڵام ناویمان تۆمار نەکردبو". ئۆزدەم فندقلی لێپرسراوی لقی ئاسایشی کوتاهیەش بەفەرمانێکی سەرەکوەزیرانە لەبەر گرتنی گومانبارەکە "خەڵاتی سەرۆکانە"ی پێدەبەخشرێت. ■

ئایا ئەردۆغان لەگەڵ بایدەمیردا دانوستان دەکات؟

ن: فیکرەت بیلا

و: زریان رۆژهەڵاتی

رەجەب تەیب ئەردۆغانی سەرۆک وەزیرانی تورکیا لەدوای ئەوەی رایگەیاند: "کێشەی کورد هەیەو بەرێگای دیموکراسییەوە چارەسەر دەبێت" سەردانێکی دیاربەکری کرد، بەڵام زۆر پێشوازییەکی گەرمی لێنەکرا. عوسمان بایدەمیری سەرۆکایەتی شارەوانی دیاربەکر لەوبارەیەوە بەشێوەیەکی نار استەوخۆ ئاماژەی بەوە کرد کە، ئەگەر سەبارەت بەوتورکیایەی کە ئێمە لەخەیاڵی خۆماندا زیندومان کردەوە هەندێک پەیامیان بدایەئەوا یەک ملیۆن کەسم دەهێنا، هیچ داوا کارییەکیان لەئێمە نەکرد "ئەم قسانەو پەیامی لەم شێوەیە ئەمە رادەگەیەنن کە، راستە، سەرۆک وەزیران کێشەی کوردی بەناوی خۆیەوە ناوزەد کرد بەڵام ئایا ناوەرۆکەکەی چۆن دادەگرێ؟ هەنگاوی چۆن هەڵدەگرێ؟ باچاوەرێ بێن و بەچاوی خۆمان ببینین".

ئەو یەک مانگەش کەوا pkk وەکوو "مانگی چالاکی نەکردن" دیاریکردبوو، لەڕاستیدا مانگی چاوەروانی بوو.

قسەکەرانی pkkو سەرکردەکانی ئەوپارتو رێکخراوانەی کە لەهەمان خەتی سیاسیدان، لەم قۆناخەدا هەمیشە پرسیاری "سەرۆک وەزیران سەبارەت بەکێشەی کورد چیدەکات؟" یان لەرۆژەڤدا هێشتەوە. هەروەها ئەوەشیان راگەیاندکە پشتیوانی لەگوتارو راگەیەندراوەکانی ئەردۆغان دەکەن. راگەیەندراویان لەرۆژنامەکاندا بڵاو کردەوە. بابەتەکانی چاوەروانیکردنی خۆیانیان نەرخستە پێشەوە. بەرێوەبەرانو کادیرانی pkkش لێدوانو راگەیاندنی لەمجۆرەیان بڵاوکردەوە.

ئەردۆغانی سەرۆک وەزیریش لەوەڵامی داواکاری بەمەخاتەب وەرگیرانی لەمجۆرەدا رەخنەی جۆراوجۆری وەکو، "دەوڵەتێکی وامان هەیەکە لەگەڵ رێکخراوی تیرۆردا دانەنیشین".

دانوسان لەسەر یەکێتی ئەوروپا

چاوەروانییەکەی دوای سەردانەکەی ئەردۆغانی سەرۆک وەزیر هەروەها بەبەردەوامی مایەوە. بەیاننامەکەی دەستەی ئاسایشی نەتەوەیی لەدوای لێدوانەکانی ئەردۆغان لەلایەن ئەوکەسانەوە کە کەوتبونە ناو چاوەروانی بەشێوەیەکی نەرێتی هەڵسەنگێندراو رەخنەی لەسەرکرا. هەندێک چالاکی وەکو میتینگی "گەملیک" پێشخران. هەوڵی درۆستکردنی فشاری رای گشتی درا.

ئەردۆغان لەسەردانەکەی خۆی بۆ "سوغوت"دا هەوڵی ساردکردنەوەی نارەزاییەکانی رای گشتی لەبەرامبەر قسەکانی خۆیدا. بەڵام ئەمجارەشیان لەلایەن گروپێک لاوی (MHP)یەوە پرۆتێست کرا.

کاتێکیش کە پرسیاری ئەوەیان لێکرد، ئایا پەیامەکەتان وەرنەگیرا؟ بەشێوەیەکی کورت گوتی: لەوەدەچێ هەندێک کەس هەبوبن کە نەیانویستبێ ئەم پەیامە وەربگرن، بەڵام بەو پێیەی کە لەو پەری دونیاوە تەلەفونمان بۆ دەکەنو پیرۆزبایمان لێدەکەن ئەوە دیار دەبێت کە هەندێک کەس ئەو پەیامەیان وەرگرتووە". دیاربووکە سەرۆک وەزیران باسی بەرپرسیاران و دەزگاکانی ئەورووپیەکانی دەکرد.

ئێستا ئەم پرسیارانە دێت بەمێشکدا!

ئایا مەبەستی سەرۆک وەزیران لە"کێشەی کورد" تەنیا ئەوە بووکە بەرلە دەستپێکردنی دانوسانەکان پەیامێک بەیەکێتی ئەوروپا بدات یان وەکو بەراستی دەیەوێت هەنگاوێک هەڵبگرێت یا خود بەراستی هەنگاو هەڵدەگرێت؟

وەڵامی ئەم پرسیارانە هێشتا دیار نییە.

بەڵام ئەو شتەی کە دیارە ئەمەیە سەرۆک وەزیران لەگەڵ DEHAPیەکانیش یەکێتی ئەوروپا وەکوو میکانیزمێکی دانوستاندنی نار استەوخۆ لەقەڵەم دەدەن. داخوازییەکانی خۆیان پێشکەشی بروکسل دەکەن. دەیانەوێ کە یەکێتی ئەوروپا لەچوار چێوەی ئەم داخوازیانەدا فشار بخاتە سەر تورکیاو داخوازییەکانی ئەوان وەکو داخوازی ئەوروپا بهێننە رۆژەڤ، کە ناتوانرێت بگوترێت لەمبارەیەوە سەرکەوتنیان بەدەست نەهێناوە.

لەقۆناخەکانی رابردووشدا هەمان مێتۆد بەکار دەهێنران.

بەرپرسیارانی ئەوروپاش لەپێشدا سەردانی دیاربەکر دەکەنو دواییش دێن بۆ ئەنقەرە.

باچاوەرێ بینو بزانین یەکێتی ئەوروپا بەرلە دانوستانەکانی ٣ئۆکتۆبەردا یەکێتی ئەوروپا داخوازییەکانی بایدەمیر کەوا لەراپۆرتی پێشکەکراو بەپەرلەمانی ئەوروپا هێناویەتیە سەرزمان وەکو مەرج دەخاتە بەردەم ئەنقەرە؟

بایدەمیر لەراپۆرتی پێشکەشکراودا کە وەکو چوارچێوەیەک بۆ گۆرانکاری لەیاسای بنەرەتیدا ناوزەد کراوە داوای لێبوردنێکی گشتیو کەمکردنی ئاستی بەربەستی هەڵبژاردنو واز لەچەک هێنان بەشێوەیەکی دوو لایەنە دەکات.

ئەگەر وەکو مەرج دابنرێن ئەوا لەوەدەچێ کە سەرۆک وەزیران لەگەڵ بایدەمیردا دانوسان نەکات بەڵام ناچارە لەگەڵ یەکێتی ئەوروپادا سەبارەت بەو بابەتانە دانوستاندن بکات. ■

خیانەتی کورد بەرامبەر بەکورد

مەتین ئیشغ

و: مامەند رۆژە

هەوڵی تێکدانی بەر لەوادەی سێی ئۆکتۆبەر لەتورکیا بەردەوامە. بەبیانوی ئەوەی گوایە "پیاوی ئیمرالی" عەبدوڵا ئۆجەلان هەلومەرجی نالەباری تەریکبونی هەیە، ملیتانانی pkk و لایەنگرانیان بەس لەئەستەنبوڵ نزیکەی ٢٠چالاکی تێکدەرانەو خۆپیشاندانیان ئەنجامداوە کە تێیدا دامو دەزگاو پۆلیسیان بەردە باران کردووە.

بەتایبەت ئەو دیمەنانەی تەلەفزیۆنی flash پیشانیدان، گوێزەرەوەی پێکدادانی نێو شاربونو بەراستی مرۆ نیگەران دەکەن.

ویستویانە ناوەندی پۆلیسی "بەگئۆغلو" بە کوکتێل مۆلۆتۆف بسوتێنن. نەوجەوانانی ١٤-١٥ساڵان بە دەمامک دەموچاویان پێچاوەو لەپێشی پێشەوەن. بەڵام ئەو بانگەی پێیان دەڵێ "راکەن، راکەن گاز هات" رایانە پەرێنێ. دیمەنێکی دیکە....

لە "غازی عوسمان پاشا" ئۆتۆبۆسێکی پڕ لەسەرنشین رادەگیرێت. دیسانەمان نەوجەوانە ١٤-١٥ساڵەکانن. لەپشتەوە دەنگێک هەڵدەداتێ "ئەم سەرنشینانە دابەزێنن".

دوای ئەوەی شۆفێرەکە دادەبەزێنن گەنجەکان دەورەی پاسەکە دەدەن. لە بەلکونی ماڵێکدا کەسێک ئاڵای تورکیای دەرهێناوەو بەچەپو راستدا دەیشەکێنێتەوەو دەڵێ "بمرێ pkk" بەڵکونەکە بەردەباران دەکرێت. لەکۆڵانەکەش پەلاماری ئەو گەنجە دەدەن کە ئاڵای تورکیای پێیە. پەرچە کرداری بەرامبەری ئەوانەی "بەکار هێنانی مافە دیموکراتیەکان" دەکەنە بیانو بۆ ئەوەی برژێنە ناو شەقامەکان زۆر بێ تەحەمولە، تەنانەت پەلاماردەریشە. لەگەملیکو بۆزیوک بەبیانوی ئۆجەلان خۆپیشاندان رێکدەخرێت. لەبەرامبەر ئەمانەدا لایەنی ئەولاش بەتوندی وەڵامدەداتەوە.

گەلۆ ئەم رودوانە بۆ رودەدەن؟

ئەگەر دەربرینەکە راست بێ داخۆ کێ دوگمەی پەستاوت؟

بەرای من بەرێز رەجەب تەیب ئەردۆغان. لەکۆبونەوەی لەگەڵ روناکبیرەکاندا بەرێز ئەردۆغان هۆی سەرەکی کێشەکەی دیاریکردوە، واتە عەبدوڵا ئۆجەلان. لەسەردانی دیاربەکریدا پرسی کوردی وەک پرسێکی سیاسی پێناسە کرد. ئەمەش لەرێگەی برایەکەی محەمەد ئۆجەلانەوە ئەنجامدەدرێو ئاپۆ گوتویە: "بەکورتی پێتان بڵێم گوشە گیر کراوم". هەروەها ئاپۆ بەروناکبیرانی گوتووە "مادەم سەردانی ئەردۆغانتان کرد سەردانی منیش بکەن" کارتی بەمخاتەب گرتنی ئاپۆ بەکار دەهێنرێت. مندالەکانمان گەرەنتیمان.

گەلۆ دەبوایە بەرێز ئەردۆغان ئاپۆی بەمخاتەب وەربگرتایە؟ هەزار جار "نەخێر". لێرە لاوازی دوڵەت لەئارادایە، لاوازی دەسەڵات لەئارادایە. لاوازی لە ناسینو پێناسینی پرسەکەدا هەیە. سەرەنجام نەوێرانو ترسنۆکی دەسەڵات لەئارادایە. هیچ بەرێوەبەرێتیەک جا چی تورک بێ و چی کورد بێت، تێکدەرانو بەردەبارانکەران بەرەولا ناکات.

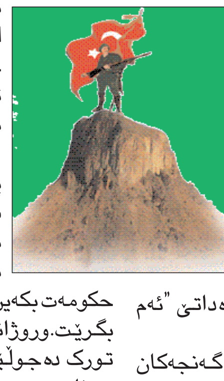

روداوەکان دیمەنێکی دیکەمان پیشاندەدەن. لەکاتی گەرماوگەرمی شەری pkk جادەکان ئەوەندە ناآرام نەبون. مافی رەخنەکردنمان هەیە بەڵام ناکرێ حاشا لەهەنگاوی ئەرێنی حکومەت بکەین. حکومەت دەبێ بەری هەردولایەنەکە بگرێت. وروژاندنی جوداخوازی کورد، کۆمەڵانی تورک دەجوڵێنێ. نابێ ئەم ململانێیە ببێتە ناتەبایی نەژادی. هەمیشە ئەمەمان وتوە. ئایا ناموس کەمبایەخە؟

تێکەڵبونی کۆمەڵایەتیو ژنوژنخوازو ئەو مندالانەی لەم ژنوژنخوازەوە لەدایک دەبن، گەرەنتی ئاشتەوایی نێوانمانن. بەرێز ئەردۆغان دەبێ بەخێرایی هەوڵی بەزەیی خۆی دەسپێبکات. دەبێ سەرلەنوێ بەم بابەتەدا بچێتەوە. ئاماژەی بەپرسی کورددا کە رەنگە هەندێکان بیکوڵنەوە. ئەو بەهەوڵی دڵسۆزانەی خۆی کێشەکەی وەک کێشەی ئەتنی پێناسە کرد.

دیارە دەوڵەتیش دەبێ بونی خۆی بسەلمێنێ. کەس بۆی نیە جادەکان بکاتە گۆرەپانی عەربەدەو ئاژاوەی خۆی.

خیانەتی سەرەکی لێرە هی خودی کوردەکانە، کەشوهەوایەکە دەوروژێنن. باکەس بیری نەکات. لەتورکیا نەتەوەیەکی گەورە هەیە واتە گەلی تورک! ئەگەر پێویستی مێژوویی هەبێ، ئەوا دەتوانێ هەموو شتێک لەسەرەتاوە بنیاتبنێ. لێرەدا ئەوەی رەوشەکە تێکدەدات جموجۆڵی کوردەکانە. واتە خیانەتی کورد بەکورد شتەکان دەئاڵۆزێنێ. گەلۆ دواکەوتنی ئەو وڵاتە خزمەتی کێ دەکات؟ خزمەتی کاملا بکات ئەو! سەرچاوەی دواکەوتنەکەش خودی ئەوە. ■

له باکورەوە

تاڵەبانی لەلوتکەدا...

جەلال تاڵەبانی ساڵی ١٩٣٣لەباکوری ئێراق لەدایک بو. لەپەنجاندا بوە ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستانو لەشەستەکاندا گەیشتە ئەندامێتی مەکتەبی سیاسی. لەشەستەکاندا لەگەڵ مستەفا بارزانی ناکۆک بو.

هەر لەو کاتەدا ئەندامی وەفدی کوردی بو لەبەغداد. ساڵی ١٩٧٥دوای کشانەوەی بارزانی لەباکوری ئێراق، یەکێتی نیشتمانی کوردستانی دامەزراند. لەهەشتاکاندا دوای کیمیا بارانی کوردستان لە١٩٨٨دا باکوری ئێراقی بەجێ هێشت. لە١٩٩١دوای پەلاماردانی کوەیت لەلایەن رژێمی سەدامەوە رێبەری سەرەکی راپەرینی کوردەکان بو. دوای شەرەکانی ناوخۆ.... ئەمجارەیان بەیەکگرتویی PDKوPUK رۆڵێکی سەرەکیان لەدەستێوەردانی ئەمریکا لەسەر ئێران گرتە ئەستۆ. ئەمرۆ تاڵەبانی سەرکۆماری ئێراقەو دوای لێدوانە مێژوییەکەی لەکۆبونەوەی گشتی سەرۆکانی نەتەوە یەکگرتوەکان گەیشتۆتە لوتکە. ■

تاڵەبانیو بۆشو یەک سەکۆ

سەرکۆماری ئێراق جەلال تاڵەبانی لەگەڵ سەرۆک بۆش کۆبۆوە. لەم دیدارەدا پرسی مانەوەی سوپای ئەمریکا لەئێراقی بەپرسێکی ستراتیژی زانیو دوای مانەوەی لێکردن. هەروەها لەم دیدارەدا گەلێک پرسی سەبارەت بەتیرۆرو هەرێمی رۆژهەڵاتی ناوەراست کەوتە دانوستانەوە. بۆش بەراگەیاندنەکانی گوت: تاڵەبانی یەکەم سەرکۆماری دیموکراتی هەڵبژێردراوی ئێراقە. ئەمریکیەکان بەگەرمیەوە پێشوازی تاڵەبانیان کرد. ■

بۆش؛ پرسی pkk ی حەواڵەی تاڵەبانی کرد!

سەرکۆماری ئەمریکا لەدیداری لەگەڵ تاڵەبانیدا پێیگوت: "تورکەکان سەبارەت بە" pkk" نیگەرانن و دەبێ شتێک بکەن". تاڵەبانیش وەڵامی دانەوەو لەتویی دژایەتی تیرۆردا ئەم بابەتەی لێکدایەوە. داوتر لەدانیشتنی تۆتێل "والدۆرف ئاوستوریا"دا دیداری بۆشو ئەردۆغان هاتە ئاراوە. کۆندالیزا رایس وەزیری دەرەوەش بەشداری ئەم کۆبونەوەیە بو. بۆش لەو دیدارەدا ئەردۆغانی دڵنیا کردەوە کە: گفتمان لەبەرێز تاڵەبانی وەرگرتوە کە خواستەکانی دۆستانی تورکمان دابین بکاتو بەرپەرچی pkkبدەنەوە. ■

ژەنەراڵ دڵی ژنێکی کورد زمانی ئێشاند

ژەنەراڵ خەیری کۆرکێزغولو لەم هەفتەیەدا لەتەک ٩ فەرمانەدەی پایەبەرزی سوپادا سەردانی قوتابخانەو گەرەکەکانی شاری ئەرزرۆمیان کرد. لەیەکێک لەقۆتابخانەکاندا ژنێکی کورد بەجلی کوردیەوە کە ناوی "نامیە قەندیل"بو لەژەنەراڵ نزیکبۆوەو بەکوردی شتێکی پێگوت. ژەنەراڵ گوتی: "لێی تێناگەم". دەوروبەرەکانی بەهۆی وەرگێرەوە خواستی ژنەکەیان بۆ وەرگێرایەوە. ژەنەراڵ تورە بو و گوتی: "برۆ تورکی فێر بە. ئەوەی خواستێکی لەدەوڵەت هەیە دەبێ فێری زمانی دەوڵەت بێ.. واتای چیە لەم وڵاتەدا هێشتا کەسانێک دەژین کە ناتوانن بەتورکی قسە بکەن؟" ■

ڕێورەسمی ناشتنی گەریلایەک بووە خۆپیشاندان

مەحمود دەمیر ناسراو بە(جانفیدا) لەم هەفتەیەدا لەئەنجامی پێکدادانی نێوان سوپای تورکیاو گەریلاکانی کوردا گیانی لەدەستدا. دوای کوژرانی کەس وکاری تەرمەکەیان گێرایەوە بۆ شاری وانو پاش نوێژی نیوەڕۆ خەڵک لەمزگەوتی "فاتیح"ەوە بەرەو گەرەکی "حاجی بەکر" بەرێکەوتنو ئاڵای pkkو کوردستانیان هەڵگرتو بەدروشم لەدژی کۆماری تورکیاو بەلایەنگری لەpkk خۆپیشاندانێکیان رێکخست. لەم کاتەدا نزیکەی ١٠تانکو پانزەرو کامیۆنی سەربازی دەستیانوەردایە خۆپیشاندانەکەوە و بەپژاندنی گازی بیبەر خۆپیشاندەرانیان بلاوە پێکردو چەند کەسێکیشیان دەسگیر کرد. ■

له ململانێی ئایدۆلۆژییەوە بۆ پێکدادانی شارستانیەتەکان

ن: رابەر تەلعەت/ هەولێر

"پێکدادانی شارستانیەتەکان و دووبارە بونیادنانەوەی سیستەمی جیهانی"، ناونیشانی کتێبێکی بەناوبانگە، نووسەرەکەی "ساموێل هانتینگتۆن"، مامۆستای زانستە رامیارییەکانە لە زانکۆی "هارڤارد" و یەکێکە لە دیارترین بیرمەندانی ستراتیژی لە ئەمریکادا ساڵی (١٩٩٦) ئەم کتێبەی بە چاپ گەیاندووە.

گریمانە و تیۆری سەرەکی لەم کتێبەدا، هەڵێنجراوی جیهانی دوای یەکیەتیی سۆڤیەتە و لە نێو پاشماوە رووخاوەکانی ئەم هێزەوە سەر دەردەهێنێ.

بابەتی سەرەکی ئەم کتێبە بریتیە لە رۆشنبیری و کولتوور و شوناسی کولتوری کە لە مانا فراوانەکەیدا شوناسی شارستانی دەگرێتەوە، بەرادەیەک ئەمانە هەموو چەشنەکانی یەکگرتوویی و لێک هەڵوەشانەوەو ململانێکانی نێو جیهانی دوای جەنگی سارد بە سەر خۆیاندا دابەش دەکەن.

وەک دەزانین دوابەدوای دوو جەنگی جیهانی ماڵوێرانکەر، ئەگەرچی لە رووی گەوهەرەوە گۆران بە سەر جەنگدا نەهات، بەڵام لایەنی پراکتیکی جەنگ گۆرا، مەیدانەکانی بەرەنگاربوونەوەی سەربازی ساردبوونەوە، توپەکان لە هاشەهاش کەوتن، بەڵام ئەمە نەبووە رێگر لەبەردەم ئەوەی کەوا دوو ئایدۆلۆژی پێچەوانەوە و دژبەیەک (کۆمەنیستی و لیبرالی) بە توندی بە گژ یەکدا بچن و بە گوتارێکی سیاسی گەرم، بەقەد تینی چەکە ناوکییەکان، هەرەشەی تواندنەوە لە یەکتر بکەنەوە. ئەمەش بە شەڕی سارد ناسراوە، شەڕێک کە نزیکەی زیاتر لە نیو سەدە گشت مرۆڤایەتی (بە شارستانیەتەکانیشەوە)، قایمی سەرکلاوەی چەکە ناوکی و مووشەکە دوور هاوێژەکان کرد. بەڵام ئەم مەترسیانەش تێپەر بوون، چونکە لەکۆتاییدا لە سەر ئاستی سیاسەتی جیهانی و جوگرافیای سیاسیشدا، شتێک نامێنێ بە ناوی (یەکیەتی سۆڤیەت) یا خود بلوکی رۆژهەڵات تاکو بەرامبەر بە رۆژئاوا بوەستێتەوە.

کتێبەکەی (ساموێل هانتینگتۆن) رێک لە نێو ئەم فەزا پڕ لە پرسیار و بەدگومانییەی دوای سۆڤیەت لە دایک دەبێت و زۆر بوێرانە باس لە پێکدادانی شارستانیەتەکان دەکات

ئەم بارودۆخە تازەیەی جیهان و گۆرانکارییەکی ئاوا کت و پر، پرسیار و گریمانەی زۆری لە خۆیدا هەڵگرتبوو، هەریەکەشیان بە جۆرێک خوێندنەوەیان بۆ ئەم دۆخە دەکرد. ئایا جیهانی تازە جیهانێکە خاڵی بۆتەوە لە ململانێ؟ ئاخۆ لێرە بە دواوە تاکە جەمسەرێک ئاراستەی جیهان دەکات؟ ئایا بە گوتەی (فۆکۆیاما) سەرکەوتنی لیبرالیزم کۆتایی مێژوو دەگەیەنێت؟ تۆ بڵێی لە چاخی تازەدا سیاسەتی جیهانی چی بەسەر بێت؟ کتێبەکەی (ساموێل هانتینگتۆن) رێک لە نێو ئەم فەزا پڕ لە پرسیار و بەدگومانییەی دوای سۆڤیەت لە دایک دەبێت و زۆر بوێرانە باس لە پێکدادانی شارستانیەتەکان دەکات.

ئەو پێی وایە ململانێی ئایدۆلۆژی لەوپەری کەف و کوڵیدا دامرکایەوەو لە نێو سەدەی بیستەمدا خۆیی پێچایەوە.

جیهانی دوای جەنگی سارد لەگەڵ ئەوەی خاڵیە لە ململانێی ئایدۆلۆژی، دابەشی سەر تاکە جەمسەرێک یان دوانیش نەبووە، بەڵکو زیاد لە هێز و جەمسەرێک ئامادەیان هەیە و بەشدارن لە ململانێکانی ئەم سەدەیەدا، وەلێ نەک لەسەر ئاستێکی ئایدۆلۆژیدا، بگرە لە سەر ئاستی شارستانیەتەکاندا ئەمە روو دەدات.

بۆ جاری یەکەمە لە مێژوودا، کە سیاسەتی جیهانی بریتیە لە فرە جەمسەری و فرە شارستانی. هەروەک چۆن هاوسەنگی هێزیش لە نێوان شارستانیەتەکاندا گۆرانی بەسەردا هاتووە. شارستانیەتە ئاسیاییەکان لە بەرامبەر رۆژئاوادا لە رووی هێزی ئابووری و سیاسی و سەربازییەوە هەروا دێت گەشە دەکەن و فراوان دەبن. لەم نێوەندەشدا زیادبوونی بەرچاوی ژمارەی موسڵمانان و هەڵسانەوەی ئیسلامگەرایی وەک بانگەشە کارێک بۆ شارستانیەتی عەرەب و ئیسلام و دژایەتی کردنی رۆژئاوا، بە ئاشکرا دەرەکەوێ. کە بۆ رۆژئاواییەکان بۆتە مایەی نیگەرانیەکی زۆر.

وەک دەزانین لە کۆتایی هەشتاکاندا جیهانی شیوعیەت داروخا و سیستەمی جیهانی بووە مێژوویەک بۆ شەڕی سارد. لە جیهانی دوای شەڕی ساردیشدا بەلای هانتینگتۆنەوە، گرنگترین جیاوازییەکان لە نێوان نەتەوەکاندا لەسەر بنەمایەکی ئایدۆلۆژی یان سیاسی و ئابووری دانەمەزراوە، بەڵکو لەسەر ئاستێکی رۆشنبیری و کولتووری یان کەلەپوورییەوە خۆی دەردەخات. نەتەوەو دەوڵەتەکان هەوڵ دەدەن وەڵامی گرنگترین پرسیار بدەنەوە کە ئێستا رووبەرووی مرۆڤایەتی بۆتەوە: ئێمە کێین؟

ئەوان، واتا: نەتەوەکان هەروەک مرۆڤایەتی بە درێژایی مێژوو لەسەری راهاتووە، بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە ئاماژە بەو شتانە دەکەن کە گەورەترین مانای لای ئەوان هەیە. نەتەوەکان لە رێگەی رەگەز و ئایین و زمان و بەها و هەورەها، داب و نەریت و دامەزراوە کانیانەوە لە خۆیان تێدەگەن و خۆیان دەناسن، ئەوان خۆیان لەگەڵ گرووپە کولتوورییەکان دەدەن، خێڵ، گرووپە رەگەزیەکان و گرووپە ئایینی، هەروەها دەوڵەتەکان و بەمانایەکی فراوانتریش، لەگەڵ شارستانیەتەکاندا لە پێناوی دەست نیشانکردنی شوناسی خۆیان و دیاریکردنی دژەکانیان کاری سیاسی ئەنجام دەدەن.

لە جیهانێکی ئاوادا (هانتینگتۆن) دەڵێ: سیاسەتی لۆکاڵی بریتیە لە سیاسەتێکی رەگەزی، بەڵام سیاسەتی جیهانی سیاسەتێکی شارستانیەو پێکدادانی شارستانیەتەکان جێگای ململانێی نێوان هێزە زەبەلاحەکانیان گرتۆتەوە. هەروەک چۆن ناوبراو شارستانیەتە گەورە و هاوچەرخەکانی ئێستاش، بەم شێوەیە دابەش دەکات.

شارستانیەتی چین، شارستانیەتی یابانی و هندۆسی (هندی)، شارستانیەتی ئیسلامی، ئەرسەدۆکس و شارستانیەتی رۆژئاوا ئەمریکای لاتین و هەورەها وەک خۆی دەڵێت، رەنگە شارستانیەتی ئەفریقیش هەبێت کە زۆربەی زانایانی شارستانیەتەکان جگە لە (برۆدێل) دان بە شارستانیەتی ئەفریقیدا نانێن.

ئەم شارستانیەتانەش بە پێی روخسارو دووری و نزیکی گەوهەرو بەهاکانیانەوە لە یەکتری، هەورەها هەڵکەوتە و شوێنی جوگرافیان، رەنگە لە یەک نزیک ببنەوە و جۆرێک لە هاوپەیمانی شارستانی دروست بکەن بەرامبەر بە دژەکانیان و ئەوانەی لێیان جیاوازن.

تا ئێرە زۆر بە کورتی بەبێ ئەوەی خۆمان بۆ باسکردنێکی تێروتەسەلی هەموو تەوەرە و بابەتەکانی نێو کتێبەکەی (ساموێل هانتینگتۆن) تەرخان بکەین، کە دەور و خولی شارستانیەتەکان و سیستەمی سیاسی و ئابووری تازەی جیهانیان داوە، وامان بەباش زانی یا تەنها ئەوەندەمان لە توانادا هەبوو کە ناساندێکی سەرپێی بۆ کتێبەکە بکەین.

وەلێ ئەوەی لێرەدا بە پێویستی دەزانم، قسەکردنە لەسەر حەتمیەتی پێکدادانی شارستانیەتەکان کە نووسەری ناوبراو جەختی لەسەر دەکاتەوە، لەگەڵ زانینی ئەوەی کە (ساموێل هانتینگتۆن) لە رێگای ئەم کتێبەوە دەیەوێ چیمان پێرابگەیەنێ؟

نووسەری ئەم کتێبە هەوڵی داوە ئەمریکا وەک هێزێکی شارستانی و نوێنەرو پەیامبەری رۆژئاوا نمایش بکات. ئەمریکا ئەو زلهێزەی کە دەیەوێت لە رێگای هەژموونە سیاسی وسەربازییەکەیەوە، جیهان بکاتە مۆدێلێک لە ژیان و شارستانیەتی رۆژئاوایی لە بەرامبەر ئەمەشدا شارستانیەتەکانی دیکە بێدەنگ نابن و بە توندی دژی ئەم کارە دەوەستنەوە، هەر ئەمەشە وایکردووە کە پێکدادانی شارستانیەتەکان شتێکی حەتمی بێت کە هانتینگتۆن بە شێوەیەکی دیکە ئەمە لێک دەداتەوە. ئەو دەیەوێت زیادەرۆییەکانی ئەمریکایان بە گوتەی خۆیی، شارستانیەتی رۆژئاوا وا لێکبداتەوە کە تەنها بەرگریکردنە لەخۆیان بەرامبەر هێزە بەربەرییەکانی دیکە، ئەوانەی چاویان بە شکۆمەندییەکانی رۆژئاوا هەڵنایات. لەلایەکی دیکەشەوە وەک ئاماژەمان بۆکرد، دەیەوێت ئەمریکا وەک هێزێک و جەمسەرێکی شارستانی بە ئێمە بناسێنێت و ئایدۆلۆژیای ئەمریکی بکاتە پەیامێکی شارستانی.

لەکۆتاییشدا، وەک چۆن لە جەنگی (سارد)دا بوونی چەکە ناوکیەکان سروشتی جەنگیان گۆری، هەرئاواش چاوەروان دەکرێ لە ململانێی نێوان شارستانیەتەکاندا رۆڵی یەکلایی کەرەوە بگێرن و چارەنووسی شەر و ئاشتی لە نێوان وڵاتان یان شارستانیەتەکاندا دیار بیکەن. چونکە وەک (هانتینگتۆن) دەڵێت: "ئەگەر بێت و چەکی ناوکیت هەبێ، ئەوا ئەمریکا شەرت لەگەڵدا ناکات". ■

لەمەڕ سوتاندنی کتێبخانەکەی رێبوار سیوەیلی

ئێتر پێویستیمان بە شێخ زانا نیە

ئا/ پەیامنێری هەولێر

مامۆستا رێبوار سیوەیلی ماڵەکەی ئاگر دەگرێت لەبەیانی رۆژی هەینی ٢٠٠٥/٩/١٦ لەگەرەکی راپەرینی شاری هەولێر، لەئەنجامی فرێدانی ئاگر بۆ ژووری کتێبخانەکەی لەلایەن کەس یان کەسانێکی نەناسراوو لەرێگەی هەواکێشی ژوورەکەی.

رێبوار سیوەیلی دەگێرێتەوە کە:

سەعات ٥:١٠ بەیانی رۆژی هەینی بۆ ئەوەی شیر بدەین بەمناڵەکەمان هەستم کرد دەنگی قرچەقرچ لەژوری کتێبخانەکەم دێت و دووکەڵ لەماڵەکە گەراوە کەچوومە حەوشە زانیم کتێبخانەکەم ئاگری گرتووە.

لێکۆڵینەوەی پۆلیس وا دەردەخا کە کەسێک لە رێگەی ماڵەکەی دراوسێی کە کەنۆژەن دەکرێتەوەو پاسەوانی نیە هاتۆتە سەر دیوارەکەو لەوێوە توانیویەتی لەرێگەی هەواکێشی پەنجەرەکەوە ئاگر بخاتە ناو کتێبخانەکەو شوێن پێی کەسەکە لەگەڵ شقارتەیەک لەسەر دیوارەکە بەجێماوە.

ئەو پێیوایە کە ئەم کردەوەیە پێوەندی هەیە بەبەیاننامەکەی ئەنجومەنی پارێزگا کەلە ٢٠٠٥/٨/١ لەدژی ئەو نوسرابوو، بڵاو بۆوە.

لەرێکەوتی ٢٠٠٥/٨/١ ئەنجومەنی پارێزگای هەولێر بەیاننامەیەکی دژی چاوپێکەوتنەکەی رێبوار سیوەیلی بڵاو کردەوە کەلەژمارە ٢٠١ی هەفتەنامەی میدیادا چاپ کرابوو. رێبوار سیوەیلی لەو چاوپێکەوتنەدا ئاماژەی بەوە داوە کەشاری هەولێر وەک شارێکی تایبەتمەند بەدرێژایی مێژووی خۆی دابرنەبووە لەکردەی نێربازی.

ئەنجومەنی پارێزگا لەبەیاننامەکەیدا بەوشەی توندی بازاری ئاوا دێنە دوان: بەداخەوە ماوەیەکە میدیاکان بەبێ رێزگرتن لەنەریتوادبی هەولێر رێگە بەخەڵکانێکی (بێگانە) و (نەزان) و (دڵ رەش) و (بێ رەوشت) دەدەن بۆ هێرش کردنە سەر شاری هەولێر.

ئەوان درێژە بەدەن کەئەو بابەتەی کەلەلاپەرەی ٨و ٩ و ژمارەی ٢٠١ی رۆژنامەی میدیا کەبۆ ناسراو بە (رێبوار سیوەیلی) بڵاوکراوەتەوە، تێدا (بەدرەوشتی و روو رەشی) خۆی دەداتە پاڵ هەولێر. ئەوشارەی کەچەندین ساڵە لەئامێزی نەرمو نیانی خۆی گرتووەو ئێستاش بەرد دەخاتە ئەو کانیەی کەئاوی لێخواردۆتەوە.

ئەوان ئاماژە بەوە دەکەن کە (بێگومان هەولێرو هەولێریەکان زۆر بەرزترو گەورەترن لە(قەزمێکی وەک رێبوار سیوەیلی دەروون پیس و گۆشەگیر کەلەگەڵ خۆیدا رۆژنامەکەشی ریسوا کردووەو بەدرەوشتی تەنیا بەیەکێکی وەکو خۆی دەشێت).

سیوەیلی پێی وایە کەکۆی دەسەڵاتی گشتی ئەم وڵاتە لەحکومەتدا بەرپرسن و ئەوان کەزەمینەسازی دەکەن بۆ ئەوەی گۆڤار دابخەنو خەڵکی لەم بابەتە لەمینبەرەکانەوە قسەمان پێبڵێن و زۆرترین مزگەوت لەجیاتی سەنتەری سەقافی بکەنەوە. ئەو درێژە دەداتو ئاماژە بەزنجیرەی یەک شت دەداکە پێوەندیان پێکەوە هەیەو ئەویش باکۆت کردنی وەزارەتی رۆشنبیری بۆ من وەک نوسەرێک کەنیانهێشتووە کەبۆ ماوەی سێ ساڵ بەهیچ بۆنەیەکدا بەشداری بکەم و مافی مەدەنیو حقوقیو سەقافیمان هەبێت. ئەوخۆی جەبار جەمال غەریب بەتاقە نوسەرێک دەزانێ کەهەرەشەی ئەوەیان لێکراوە کەنان براو دەکرێن.

بەپێی وتەی سیوەیلی زیاتر لە٣١١٠ نوسخە کتێبو گۆڤارو رۆژنامەو بڵاوکراوەی دەوری هەیە کەحەوت زمان نووسراونو سووتاون، جگە لە دەستنووسەکانی کەبەرهەمی ٧٠ کۆرو سمینار بووە کەلەساڵی ٢٠٠٠ تا ئێستا گێراونی کەهێشتا نەبوونەتە وتارو کۆمەڵێک رەسمو وێنەو ئەرشیفی شەخسی کەئەو بەسەرمایەی مەعنەوی هەر ئینسانێک ناویان دەبات.

سیوەیلی بەچاوی گریانەوە دەڵێت: پێموابوو کەدوای هیتلەر ئیتر کەس کتێبخانە ئاگر نادات و کتێب ئەنفال ناکات، بەڵام من لەهەڵەدا بوومو لەساڵی ٢٠٠٥ لەهەولێر ئەم کارە دووپات دەبێتەوەو ئیتر ئێمە پێویستیمان بەشێخ زاناو نمونەی وەک ئەو نیە

ئەندازیار عادلی تەمەن ٤٥ ساڵە کەدراوسێی رێبوار سیوەیلیە دەڵێ کەسەعات ٥:١٠ دەقەی بەیانی م.رێبوار سیوەیلی بەهەڵەداون لەدەرگای داوەو داوای یارمەتی کردوە کەچوومە گرێ ئاگر لەژوورەکەی قاتی سەرەوە دەهاتو پۆلیسی ئاگرکوژێنەوە دوای ٢٠ دەقیقە زۆر ناشیانە ئاگرەکەیان کوژاندۆتەوە، عادل ئەمەش زیاد دەکات کەم.رێبوار سیوەیلی لەتاوان خۆی سۆندەی گرتۆتە دەستو خۆی ئاگرەکەی کوژاندۆتەوەو ئاگرەکە زیاتر لەنیوسەعات بەردەوام بووە. ئەمە شەڕ گەرەکو شەرە قازیفە نیە، کۆمەڵێ کەس دەستیان بەشەرێک کردووە کە رەهەندەکەی نازانن. ئەمانە زۆر نامەسئولانە هێرش دەکەنو تیرۆری کەسایەتی دەکەنو شەوکتێب دەسوتێننو رەستە سەر دەبرن، ئەوە وتەی جەبار جەمال غەریبی چیرۆکنوس و دۆستی رێبوار سیوەیلیە.

کورد وتەنی دار هەڵێنی سەگی دز دیارە.

نەوزاد هادی پارێزگاری شاری هەولێر لەلێدوانێکدا بۆ رادیۆ نەوا دەڵێ کەئەنجومەنی پارێزگای هەولێر گەورەترە لەوەی کەئەم کارە بکات و راپۆرتی ئاسایش دەڵێت کە ئەمە بەهۆی شۆرتی کارەباوە بووە.

سیوەیلی بەچاوی گریانەوە دەڵێت پێموابوو کەدوای هیتلەر ئیتر کەس کتێبخانە ئاگر نادات وکتێب ئەنفال ناکات، بەڵام من لەهەڵەدا بوومو لەساڵی ٢٠٠٥ لەهەولێر ئەم کارە دووپات دەبێتەوەو ئیتر ئێمە پێویستیمان بەشێخ زاناو نمونەی وەک ئەو نیە، ئەوان لە حەوتوی مردنی مەلاکەریمی موەریس کتێبخانەی کورد ئاگر دەدەن.

ئاهەنگ، خێزانی رێبوار سیوەیلی بەکۆڵەوە رۆیشتن لەشاری هەولێر دەکات و دەڵێ بەدزی نارۆین و رێبوار ئەمری نەقڵەکەی بۆ سلێمانی جێبەجێ کردووە.

رێبوار سیوەیلی بریاری داوە کەبەردەوام بێت لەدژایەتی ئەو زهنییەتە کەدوژمنایەتی کۆمەڵ دەکەنو دوژمنایەتی مەعنەوی ئینسانەکان دەکەنو بەڵێن دەدا دژایەتی ئەو هێزانە بکات کەبەبێ دەنگیان یان بەهاندانیان هەل دەرەخسێنن کەلەمزگەوتو کانگاکانی کۆنەپەرستیەوە خەڵک لەدژی نوسەرانو رەخنەگرانو رۆشنبیران هان بدەنو دواتر دەڵێ کەبیرم لەوە نەکردۆتەوە پەنا بەرمە هیچ دادگایەک لەم وڵاتە.

رێبوار سیوەیلی نوسەرێکی تەمەن ٤٥ ساڵە کەماجستێری لەفەلسەفەی هونەر لەدانیمارک وەرگرتووەو ئێستا لەزانکۆی سەلاحەدین خەریکی وانە وتنەوەیەو لەساڵی خوێندنی ٢٠٠٥ و ٢٠٠٤ یاریدەدەری راگری کۆلێژی ئاداب بووەو وانەی مێژووی هزری کۆمەڵایەتی لەبەشی کۆمەڵناسی دەوتەوەو زیاتر لەدەیان کتێبی بەچاپ گەیاندووە. ■

چارەنوسی راگەیاندنی ئاراستەکراوی دەوڵەتو کەرتی تایبەت

ئا/ ژینۆ عەبدوڵڵا

تا چەند دەزگاو ناوەندەکانی کەرتی تایبەت لەبەرژەوەندی ئامانجو خواستو داواکاریەکانی خوێنەرە

بەو پێیەی ئێستا راگەیاندنو بەتایبەت کەناڵە ئاسمانیەکانی راگەیاندن بۆتە گرنگترین ئامرازی گەیاندن لەوڵاتانی عەرەبیداو میسریش توانیویەتی زۆرترین کەناڵو کادری راگەیاندن پێبگەیەنێت، ئەزموونی میسرو ئازادی دەربرینی بیروڕای جیاواز لەنێوان راگەیاندنی کەرتی تایبەتو راگەیاندنی دەوڵەت، تەوەری سەرەکی ئەو سیمینارەی پێکدەهێنا کە پەیمانگەی ئەهرامی ئیقلیمی بۆ رۆژنامە لەماوەی چەند رۆژی رابردوودا بەئامادەبونی بەرێوەبەری کەناڵە ئاسمانیەکانو مامۆستاو پسپۆرو شارەزایانی بواری راگەیاندنو سەرنوسەرو رۆژنامەنوسە بەئەزمونەکان لەشاری قاهیرەی پایتەختی میسر رێکخست لەداهاتودا کامیان گرەو دەبەنەوە، راگەیاندنی کەرتی تایبەت یان راگەیاندنی ئاراستەکراوی دەوڵەت؟ لەم نێوەندەدا سەرکەوتن بۆ کامیان دەبێت؟ بۆ راگەیاندنی ئاراستەکراو دەبێت کەئامانجی گەیاندنی پەیامە بۆ ئاواتو داواکاری هاوڵاتیان، یاخود بۆ راگەیاندنی سەرمایەدارییە کەتەنها هەوڵی بڵاوکردنەوەی کلیپو گۆرانییە بەبێ گوێدانە دابونەریتە کۆمەڵایەتیەکان، ئایا تاکەی حکومەتو دەسەڵات پێویستیان بەدەزگاکانی راگەیاندن هەیە بۆ گوزارشت کردن لەپەیامی دەسەڵاتو تا چەند دەزگاو ناوەندەکانی کەرتی تایبەت لەبەرژەوەندی ئامانجو خواستو داواکاریەکانی خوێنەرەو ئایا پێوەری ئازادیو بێ لایەنی جێبەجێ دەکەن؟ ناونیشانی سیمینارەکە بەناوی (راگەیاندنی بینراوو ئازادی بیرورا دەربرین لەنێوان راگەیاندنی کەرتی تایبەتو دەوڵەت)و سەرەتاش (د. فاروق زەید) مامۆستای کۆلێژی راگەیاندن داوایکرد هەروەک چۆن پێویستە چاکسازی بکرێت، لەبوارەکانی سیاسیو ئابوری و کۆمەڵایەتی، دەبێتو پێویستە چاکسازیو ریفۆرم بکرێت لەبواری راگەیاندنداو چاکسازی

لەبواری راگەیاندن بەگەورەترین و سەرەکیترین بنەما دادەنرێت بۆ سەرکەوتن لەریفۆرم لەسەرجەم بوارەکانداو ناشبێت بەهیچ شێوەیەک دەسەڵات دەزگای راگەیاندن قۆرخ بکات بۆ مەرامو ئامانجی تایبەتی خۆی.

بەرێوەبەری ئیدارەی کەناڵی (المحور) کەلەلایەن کەرتی تایبەتەوە بەرێوەدەبرێت ئاماژەی بەوەدا پیشەی کاری رۆژنامەنوسی بیستراو کارێکی وا سانا نییە لەزۆر کاتدا راگەیاندن ئامرازێکی زۆر کوشندەیە بۆیە نابێت لەم قۆناغو کاتەی ئێستادا دەزگاکانی راگەیاندن لەلایەن دەوڵەتەوە بەرێوە ببرێت. هاورا لەگەڵ ئەوبیروبۆچونانەدا بەرپرسی بەشی راگەیاندن لەزانکۆی ئەمریکا لەمیسر رونیکردەوە لەهەر وڵاتێکدا بمانەوێت پێشکەوتن هەبێت لەسیستەمی تاکرەوانەوە بیگۆرین بۆ دیموکراتی دەبێت راگەیاندن لەچنگی دەسەڵات دەربێنین بۆ کەرتی تایبەتو رێگە خۆش بکەین بۆ زۆرترین کەناڵی تایبەتو دور لەدەسەڵات.

راگری کۆلێژی راگەیاندنی زانکۆی قاهیرە لەبایەخی کەناڵەکانی کەرتی تایبەتی کەمکردەوەو بەو پێیەی دیاردەیەکی ترسناک لەناو سیستەمی کەناڵەکانی راگەیاندنی کەرتی تایبەت سەریهەڵداوە، ئەویش کارکردنە بەهەمان پرنسیپو بنەماو سیاسەت، بەڵام بەشێوەیەکی جیاوازتر، چونکە ئێستا زۆربەی کەناڵەکانی کەرتی تایبەت لەلایەن لێپرسراوانی حکومیو حزبیەوە دامەزراونو هەندێکیشیان سەرمایەدارەکانی نزیک لەدەستو پێوەندی دەسەڵاتەوە سەرپەشتی کارەکانی ئەو دەزگاو ناوەندانەی تایبەت بەکەناڵەکانی کەرتی تایبەت دەکەن، هەربۆیە بەوتەی راگری کۆلێژی قاهیرە هیچ ئومێدێک نییەو ناکرێت لەو کەناڵانە.

نوێنەری یەکێتی رادیۆو تەلەفیزیۆنی میسر کەتەواوی دەزگاکانی راگەیاندنی کۆنترۆڵ کردووەو لەلایەن حکومەتەوە بەرێوەدەبرێت بەرپەرچی تەواوی رەخنەکانی دایەوە بەوەی کەتارادەیەکی باش ئازادی بیرورا لەدەزگاکانی راگەیاندن هەیەو تەنها شێوازی دارشتنو زمانی نوسینەکەی گۆراوەو کرانەوەیەکی زۆر هەیە لەبواری راگەیاندندا، بەڵام ئەوەی کەهەیە بیرۆکراتیو گەندەڵی ئیدارییە کەلەکەناڵەکانی راگەیاندنی میسری سەر بەدەوڵەتدا هەیە کەلەکۆی ٣٠ کەناڵ ٣٧ هەزار کارمەندی هەیە، ساڵانە پارەو پولێکی زۆر بەخۆرایی هەروا دەرواتو ٨٠٪ی کارمەندەکانیش تەنها بۆ موچە وەرگرتن دەوام دەکەن.

لەدرێژەی وتەکانی نوێنەری دەوڵەت بۆ کاروباری راگەیاندن هەموو ئەو تۆمەتانەی رەتکردەوە کەحکومەتی میسر کار دەکات بۆ بەکارهێنانی راگەیاندن وەک ئامرازێکی قۆرخ کردنو بەکارهێنانی لەبەرژەوەندی تایبەتی خۆیدا، چونکەلەمیسردا ئێستا چەندین کەناڵی راگەیاندن هەیە ئازادانەو بەبێ سانسۆر کار دەکەنو رەخنە لەدەسەڵاتو حکومەت دەگرن.

پێش کۆتایی هاتنی سیمینارەکەش سەرنوسەری رۆژنامەی دەنگی میللەت زۆر بەتوندی نوێنەری دەزگاکانی راگەیاندنی حکومەتی بەدرۆ خستەوەو بەوە تاوانباری کرد کەبەرپرسی یەکەمن لەو قەیرانەی دەوڵەتی میسر لەسەرجەم بوارەکاندا روبەرووی دەبێتەوەو تائێستا هیچ ئاماژەیەک بەو گەندەڵییە ئیداریو سیاسیو ئابورییە نەکراوە بگرە هەر ستایشو جوانکردنی کاروکردەوەی لێپرسراوانەو هەروەها ئەو دزیو پارە خواردنەی کەلەوڵات دەکرێت نەکرا بەرنامەیەکی لەسەر بکرێتو دیاردەی درێژ پیشان بدرێت، بگرە هەر ئالودەی ستایشو شاردنەوەی راستیەکانن لە میللەت، لەبەرئەوە هەر رۆژێک دێت ئەوهەیکەلە ئیدارییە شکست دەهێنێت. ■

مینیکس و ئینگۆمیلەر لەسلێمانی

تاقیگەی هونەر هونەر بەهاوکاری مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکان، میوانداری هونەرمەندو پرۆفیسۆری جیهانی (ئینگومیلەر)و پرۆفیسۆر (مینیکس) دەکات، بۆ پێشکەش کردنی چەند سیمینارێک بۆ خوێندکارانی هونەرو هونەرمەندان، سیمینارەکان لە ٢٠٠٥/٩/٢٢ تا ٢٠٠٥/٩/٢٧ لەهۆڵی کتێبخانەی گشتی سلێمانی بەڕێوە دەچێت.

فرید هیلم مینیکس

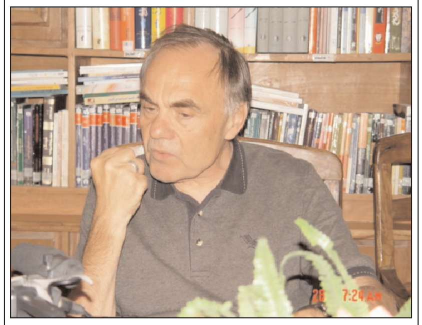

-لەدایک بووی ساڵی ١٩٤٠/ئەڵمانیا.
-لەبواری زانستی ڕامیاری ئاین و فەلسەفە لەزانکۆی بۆن میونخ - فرانکفۆرت خوێندویەتی و دواتر پلەی دکتۆرای وەرگرتووە.
-ساڵی ١٩٩٦ بۆتە پرۆفیسۆری وانەبێژی لەئەکادیمیای هونەرە جوانەکانی بەرلین.
-ساڵی ١٩٩ خەڵاتی (Price Corporate are) ساڵی ٢٠٠٤یش خەڵاتی (stiftang butda) وەرگرتووە کە بەرزترین خەڵاتی ئەکادیمیای هەرێمی بایەرە.
-یەکێکە لەهەرە شارەزایەکانی بواری فەلسەفەو هونەر لە ئەڵمانیا چەندین کتێبی لەمبارەیەوە هەیە.■

ئینگۆ میلەر

ئینگۆ میلەر لە ساڵی ١٩٥٥ لە ئەڵمانیا لەدایک بووە. هەر لە منداڵییەوە ئارەزووی وێنە کێشان بووە. لە ساڵانی ١٩٧٦-١٩٨٠ میللەر دیراسەی هونەری لە شاری Cologne کردووە و تەواو ئەزموونی پەیدا کردووە.

ئیدی لێرەوە ئینگۆ میلەر پەرەی بە کاری هونەری داوە و چەندین پێشانگای کردووەتەوە. لە ساڵانی ١٩٨٠-١٩٨٤ میللەر چەندین پێشانگای تایبەتی و پێشانگای هاوبەشی لە گەلەریيە جیاوازەکانی ئەڵمانیاو دەرەوەی ئەڵمانیا کردۆتەوە.

ئیستا ئینگۆمیلەر بە یەک لە هونەرمەندە شێوەکارە گەورەکانی جیهان دەناسرێت و ناوبانگێکی گەورەی بۆخۆی پەیدا کردووە. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆکارکردنی بە شێوەیەکی ئەکادیمی و شانبەشان هەوڵی شەخسی خۆی لە بواری هونەری وێنەکێشاندا. لەساڵی (٢٠٠٤)ەوە پرۆفیسۆرە لەزانکۆی لابینرک.■

فەزا لەهونەری شێوەکاری مۆدێرن دا

تاقیگەی هونەر هونەر، لە وەرزێکی نوێی چالاکیەکانیدا ڕۆژانی ١٧ تا ٢٠٠٥/٩/٢١ میوانداری هونەرمەند گارا دەکات، بۆ سازدانی چەند سیمینارێک:

شەممە ٩/١٧ سیزان-کوبیزم
یەک شەممە ٩/١٨ سوپرە ماتیزم - پرۆن
دوو شەممە ٩/١٩ نائوم گابۆ - فلادیمیر ناتیلین
سێ شەممە ٩/٢٠ ئازلۆ مولی نەج - بۆچونی
چوار شەممە ٩/٢١ مارسیل دوشا - (ڕیدی مەید - دروستکراوی ئامادە).

ئەم سیمینارانە لەهۆڵی کتێبخانەی گشتی بەڕێوە دەچێت و سپانسۆری ئەم چالاکیانە مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکانە.■

ئینگۆمیلەر لەنیویۆرک

و. لە ئینگلیزییەوە/ سەهەند صالح

لە پێشانگایەکی تایبەتی دا لە گەلەری (Andrew Mummery) لە نیویۆرک هونەرمەندی نیگارکێشی گەورەی ئەڵمانی ئیگۆ میللەر ئیشە هونەرییەکانی

نمایش کرد. ئەم پێشانگایەی ئیگۆ میللەر ئیشە نوێ و کۆنەکانی لەخۆ گرتبوو. ئیگۆ میللەر بە زەیت لەسەر کانڤاس کارە هونەریەکانی ئەنجام دەدات.

بە ماتەریاڵی کانڤاس ئیگۆ میللەر توانیویەتی بە شێوازێکی تایبەت بەخۆی وێنە بکێشێت بە جۆرێک کە بینەر ناچارە بەدوای نهێنی ناوتابلۆکانیدا بگەڕێت. لەگەڵ تێڕوانینی یەکەمدا بینەر دەزانێت کەکارەکانی ئیگۆ میللەر تایبەتمەندی خۆی هەیەو بەرامبەر کارێک ڕادەمێنێت کە لە کاری تر ناچێت. کاتێک دەچیتە ناو نمایشەکەیەوە هەست دەکەیت کە هونەرمەند جیهانبینی و ئەزمونێکی قوڵی هەیە.

گەر بمانەوێت بە شێوەیەکی بنەڕەتی لە تابلۆی ئیگۆ میللەر بڕوانین دەبینین تابلۆی زەیتی و کۆنڤاس کە بە شێوەیەک ڕەنگ ڕۆڵی کارا دەبینێت و تایبەتمەندی ئیگۆ میللەر بۆ بینەر دەردەکەوێت.

کارەکانی ئیگۆ میللەر شێوازێکی سادەی هەیە بە جۆرێک کە بینەر ئارەزووی تێڕوانینی دەکات. پرۆسەی وێنەکێشان لای ئیگۆ میللەر پرۆسەیەکی پیرۆزە و وێنەکێشان بۆتە بەشێک لە ژیانی ڕۆژانەی ئەم هونەرمەندە. ئیگۆ میللەر لەسەر مۆدێلێک ئیش دەکات کە خاوێنی و سادەیی لە تابلۆکانیدا بەدەر دەکەوێت. ئەو بە جۆرێک ڕەنگ بەکار دەهێنێت کە تێڕوانین لە تابلۆکانی چێژێک دەبەخشێت بە بینەر، ئەمەش لە کارامەیی و وردبینی هونەرمەندەوە دەردەکەوێت کە دەتوانێت بە باشی ڕەنگ بەکار بێنێت.■

موزیک ژەنە ناودارەکانی جیهان

ئا: باران

×ریشارد ئایدینسیل ١٩٠٤-١٩٧٧

دانەرێکی فەرەنسیە، لە لەندەن و بەرلین، خوێندویەتی، ناوبانگی بۆ ئەو بەرهەمەی بەناوی "وارسۆ کۆنشرتۆ" بۆ پیانۆو ئۆرکسترا، بەدەست دەهێنێت. ئەمیش، لەپێناو فیلمی "ترسی مانگە شەو" ئەو بەرهەمە ناوازە، لەدایک دەبێت.

×ئوجستینۆ ئاجازاری "١٥٨٧-١٦٤٠"

دانەرێکی ئیتالیە، سەرۆکی، تیپێ بوو، لەرۆماو سینا، چەندین لێکۆڵینەوەو کتابی بەنرخی نووسیوە، هەرە گرنگەکەیان، موزیکی کڵێسا، هەروەک موفتودە گرنگی بەموزیکی لیریکی داوە. هەر لەو سەروبەندەشدا: درامایەکی نووسیوە بەناونیشانی "ئەی میلیو ١٦٠٦" کە بەیەکەیمن بەرهەمی نووسراوی شانۆی لیریکی ناسراوە.

×فرانسوا ئاجینکور ١٦٨٤-١٧٥٨

دانەرێکی فەرەنسیە، قوتابی بویفان بووە، وەک ژەنیارێکی ئورگ، لەکۆشکی پاشایی لەفەرەنسا کاری کردووە. لەکاڵدرائیەش، چەندین پلەی جۆراوجۆری بینیوە. بەرهەمەکانی "دوو پارچە بۆ کلافسان ١٧٣٣".

×جوهان فریدریک ئاجریکولا (١٧٢٠-١٧٧٤)

دانەرێکی ئەڵمانیە، ژەنیاری ئورگ و لێکۆڵەرێکی موزیکی بووە، هەروەها قوتابی یۆهان سیبیالیتان باخ بووە لە لاینریغ و کانتزی ئەڵمانیا. بۆتە مامۆستاو بەڕێوەبەری تیپی موزیکی کڵێسەی فریدریکی دووەم، پاشای بروسیا.

بەرهەمەکانی: چەندین ئوپیرا، لەسەر شێوازی خوێندنگای نابولی. هەروەها موزیکی شانۆیشی داناوە. گرنگەکانی: موزیک بۆ شانۆی "سەمیر ئەمیس" فۆلتێر. لەگەڵ چەندین ئۆراتۆریاو کانتاتان. هەروەها کۆمەڵی لێکۆڵینەوەو بەرهەمی تیئۆری.

×گریگۆ، ئایخینگەر "١٥٦٤-١٦٢٨"

دانەرێکی ئەڵمانیە، لەمیونیخ بۆتە خوێندکاری لاسوس هەروەها لەبندقیە، بۆتە خوێندکاری گابریلی. ڕۆڵێکی گرنگی بینیوە لەگواستنەوەی هونەری نوێ بۆ باکوری ئەڵمانیا. بەرهەمەکانی: ریکویم و بەرهەمی ئاینی لەگەڵ چەندین بەرهەم بۆ ئۆرگ.

×هزیخ ئەلبرت "١٦٠٤-١٦٥١"

دانەرێکی ئەڵمانیە، شاعیرو ژەنیارێکی ئورگ بوو. کوڕی باری موزیک زانی ناسراو شورتز بوو، هەر لەسەرەتادا لەژێر کاریگەری شێوازی موزیکی خوێندنگای ئیتالیادا بوو.

بەرهەمەکانی، گۆرانی بۆ تەنیا گۆرانی بێژێک کەزۆرینەیان دینی و دونیایی بووە.■

سیاسەت و هونەر

چاوخشاندنێک بەپرۆسەی ڕۆشنگەری لەکوردستان

وەرگێڕانی: ئازاد

١-جوانی چییە، چ پێویستییەکمان پێی هەیە، شتێک کە جوانیەکانی سروشت بەتەنیایی بەتەواو نازانێ و ئێمە ناچار دەکا بەباس لێکردن و کێشانەوەی وێنەیەک لەو، کام هێزە؟ مرۆڤ بونەوەرێکە کە لەبەدوادا چوونی بێ کۆتایی بوون، هەر لەم ڕووەوە، دونیای بوون و هەست پێکراو تەنیا پێداویستییەکی سنورداری پێ ئەبەخشێ.

کاتێک زیندەوەرێک دەستی بگاتە هەلومەرجێک بۆ درێژەپێدانی ژیانی خۆی، ئارام دەگرێ هەربەم هۆیەوە ئاشتی لەگەڵ سروشتدا دەکات و گرفتێکیشی بەنێو ئازادییەوە نابێ، بەڵام مرۆڤ بەردەوام دەیەوێ، ئەو هەستانەی کە لەوپەڕی دونیای ماددی ئەودان، مەیەلەکان، دژە کردەوە دەروونیەکان و هەمو مەسەلە دەروونیەکانی لەگەڵ سروشت دا دەرگیرو ناکۆکن.

بەبۆچوونی "شوپەنهاوەر" فەیلەسوفی ئەڵمانی، ئێمە بونەوەرێکین کەبەردەوام لەعەزاب کێشان داین و تەنیا بەرپرسی ئەم کارە خواستە بێ سنوورەکانمانن. هەرچی زۆرتر بمانەوێ ئازاری زۆرتر دەکێشین، کەواتە ڕێگای ڕزگاری لەم کارە نەخواستنە، خواستی کەمترە بەواتەیەکی تر.

خوڵقاندنی هاوسەنگی بۆ لەناوبردنی کێشەو ناکۆکیەکانمان لەگەڵ سروشت دا، بەڵام مرۆڤ ماوەیەکی زۆرە کەوتووەتە بوارێکەوە کەهیچ گەڕانەوەیەکی نییە، ئەو بەردەوام دەیەوێ و سروشتیش بەناچار بەرهەڵستی دەبێتەوە، لێرەدایە کەهونەر خوڵقاوەو گەشە دەستێنێ، شێوەکارەکانی ناو ئەشکەوتەکان و پەیکەرەکان وەک یەکەمین هونەرەکان دەژمێردرێن، بنەمای وەرزشیش پێوەندی بەگرفتی ڕاوەکانەوەیە، مرۆڤە سەرەتاییەکان کەوێنەی شێرەکانی لەسەر دیوار کێشاوەتەوە، تەنانەت تیرێکی ڕۆچوو لەسینگیشی دا لەبیرنەچۆتەوە، ئەمە ئاواتی ئەو بووە. ڕاوچییەک کە سەرنەکەوتووە بەکێشانەوەی وێنەی شێر لەئەشکەوتەکاندا ناکۆکی خۆی لەگەڵ سروشت دا دەکێشێتەوە.

لەم بوارەدا، هونەر، ئایین و فەلسەفە قوڵترین خواستەکانی مرۆڤایەتی دەربەبڕن و هەوڵدەدەن تا ناکۆکی نێوان "من" و "دیتری" چارەسەر بکەن بەم شێوەیە هەست گەلێک لەوانە فڕێدراو بەم دنیایە، پوچ گەرایی و هەستی تاوانباری لەمرۆڤدا هاوسەنگ دەکات و بەم جۆرە مانا ئەدا بەژیانی، لەبەرامبەر بەرهەمێکی هونەری جواندا، کەس لەخۆی دەرچووە و دەگاتە بواری هەستی ناسانەوە، هەستی "هەر شتێک لەمن دایەو من لەهەر شتێکدا" دەی گۆڕێتە بەشێک لەژیانی ماددی.

٢-ئاخۆ تا بەئێرە موومیکنە بەوەها ئاکامێک بگەی، "هونەرکێشەیەکی تاکەکەس" یانی (نێوان من و ئەوی تر) و ڕەهەندی کۆمەڵایەتی نییە؟ هەڵبەت کە نا! ئەگەر سەبارەت بەمێژووی هونەر بکۆڵینەوە، ئەبینین کەجوڵانەوە کۆمەڵایەتیەکان و ئەوپەڕی پێشکەوتنە هونەریەکان لەو دەستەدا ژیاونەتەوە، ئەمە ڕێکەوت نیە، چونکە جوڵانەوە کۆمەڵایەتیەکانیش لەکۆتایی بەخواستی کۆمەڵگا وەکو زۆرە ملی دەرەکی و لەئاکامی تێکهەڵچوونەکانی ناو سیستەم وەدی دێن.

لەلایەکی ترەوە ئەگەر بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ژێر میچی کۆمەڵ وەکو دیاردەیەکی دروستکراوو لەئامانجە لێکچووەکان بەڵام تایبەتی کەسانی کۆمەڵ لەبەرچاو بگرین، جیاکردنەوەی هونەر لەکۆمەڵ بەتەواوی بێ ئەگەر دەبێ. کۆمەڵ کۆمەڵێک لەکەسەکانەو سیتسم جیا لەو. هەرچەندە لەم هزرەدا پێشڕەوی بکەین، دووبارە دەگەڕێینەوە سەر خاڵی دەسپێک. لەم بۆچوونەدا دەستەواژەی "هونەر بۆ هونەر" بێ مانایە، کێشە، هونەر بۆ هونەر نییە، کێشە ئەمەیە کەهونەر بۆ کام گروپی کۆمەڵایەتی مسۆگەر دەبێ.

شانۆ نامەکانی شەکسپیرو مولێر لەبەرهەمەکانی ڕێنیسانس بوون. "هۆگۆ"ی ڕۆمانسی، زولای واقیع گەراو ستندهال تاکە کەس گەرا بەرهەمی ئەو سەدە سەرسوڕهێنەرانە لەڕووسیە کەداستایۆفسکی ڕۆحی مرۆڤی بەش بەش هەڵدەسەنگاند، "تورگینێف"، نیهیلیستی گراوی، تۆلستۆی کەلەسەر ئەم باوەڕە بوو "ئەویندار دونیا ڕزگار دەکا"، "پۆشکینی" ئەویندای ڕەسەنایەتی، شۆلۆخۆڤ، چرنشۆفسکی، چیخۆف، گورکی، گۆگۆڵ و هتد..! ئاخۆ ئەتوانین ئەم ڕۆشنگەریەی ڕوسیە لەبزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی جیا کەینەوە؟ ئاخۆ ئەتوانری "ئێیستنبەک" و "هەمنگوای" لەبزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی نیوەی ئەوەڵی سەدەی پێش بەشێوازێکی جیا بدرێتە بەر توێژینەوە؟ ئایا "جێمز جویس"یک کە توانای خوڵقاندنی بەرهەمێک وەکوو "دووبلینەکان" بوو، جیا لەدۆخی کۆمەڵایەتیە؟ دەتوانرێ وێنەیەک بەشێوەی ژێرەوە لەم قۆناغە بکێشرێتەوە.

سیستم لەوڵامدانەوە بەپێویستی مرۆڤەکان، گروپە جۆراوجۆرەکان و کۆمەڵەکان عاجزو بێ توانایە لەمپەرێکە لەبەرامبەر پێشکەوتنی جەماوەرەکان و دەبێ بگۆڕدرێ، ڕۆشنبیر ئەم مەسەلەیە بەر لەهەموو کەس دەبینێ، لەبەستێنی ڕەخنەی ئەمڕۆو هێنانی گەڵاڵەیەک بۆ سبەینێ (داهاتو) هەوڵ دەدا، ئاگایی ئەبەخشێ بەگەل، تەنانەت بۆ ئەنجامی چالاکیەکان ڕۆڵی ڕابەرێک وە ئەستۆ دەگرێ.

٣-کاتێک کەبابەتی باس تایبەت دەبێ بەنەتەوەی ئێمە، قەرەباڵغ و بەربڵاوتر دەبێ، ناکێش و دژ بەیەک دەبێ، یان دەبێ لەگوتە گشتییەکانی بوون دەست هەڵبگیرێ و یان بەهۆی پێکهێنانی هاوسەنگی لەگەڵ ئەوان، بەشێکی گەورە لەڕاستەقینەیی خۆمان لەبەرچاو نەگرین، چونکە وەک دەڵێی لەبزوتنەوە کۆمەڵایەتیەکانی کوردەکان، لەڕێبەرانی ڕۆشنبیرو هونەرمەند هەواڵێک نییە، لەنێو ئێمەدا، هونەرمەند نە ڕۆژنامەوانی شۆڕشەو نە سەرچاوەیەکی بەهێز بۆی، تەنانەت وتوێژەکان لەپەیوەندی لەگەڵ هونەریش زیاتر لەدرۆ بێ مانایەکان شتێک نییە ئەم هەل و مەرجە لەگەڵ هەندێک هۆی کۆمەڵایەتی و مێژوویی لەپەیوەندی دایە.

هەروەها کە ئەزانین، کوربوون نمونەیەکە کە هەمیشە لەژێر گوشار دابووەو لەگەڵ نکوڵی و حاشا بەرەو ڕووبۆتەوە. لەهەموو تاڵتر، سەلماندنی ئەم بارودۆخەیە، یان باشتر وایە بڵێین لەبیرکردنی ئەوە. مرۆڤی کورد لە ناوچەی کوێستانی ئەژی و لەبارودۆخێکدایە کەهیچ ڕێکخراویەکی نەتەوەیی نییە، بەپێی ئەم چەشنە تایبەتە لەڕوناکبیران، ڕۆشنگەری کوردەکان لەڕێکخراوە ئیستعماریە زاڵەکان بەسەر ئەو دەست پێدەکا، بەپێچێکی تر، هەر ڕادەیەک لەکورد بوون دووتر بێتەوە بەو ڕادەیە روناکبیرتر دەبێتەوە! شوێن و کاتێک کەهەلی دەست پێکردنی ڕۆشنگەری پێدەدا، دوور کەوتنەوە لەئازارو خەمەکانی نەتەوەکەیەتی، بەم شێوەیە بیرۆکەی بەکرێگیراوانەش لەڕەگەکانی ڕۆشنگەری کوردەکاندا جێ دەگرێ.

ئەوە لەلایەک و لەلایەکی تریشەوە نابێ ئەو لەبیر بکەین کە بۆ گەیشتن بەرەهەندەکانی فرە نەتەوەیی، نەتەوەخوازی دەبێ بناسین، گومانێک نییە کە نەتەوە خوازی دەیان بەرابەر زیاتر لەنیزامە چەوسێنەرەکانی ئێستا زەربە لەئێمە دەدا، بەڵام ناسینی چیایەتی دەبێ قۆناغێک بێ بۆ تێپەڕبوون و نابێ ئەمەش لەبیر بکەین کەناسینی چیایەتی هیچ کاتێ بریتی نییە لەکورد بوون و تێگەیشتنی ئەم بابەتە، بەبۆچوونی من ناسینی چیایەتی مەسەلەیەکە تەواو مرۆڤانەو هیچ پەیوەندییەکی بەنەتەوە نییە. من دەتوانم کوردێک بم کەهیچ کام لەو کێشانەی ئێستای جیهان بەکێشەی خۆم نەزانم و هاوکات لەگەڵ ئەوەدا دەتوانم کەسێک بم لەهەر نەتەوەیەک کەبێ و کێشەی کوردەکان بەکێشەی خۆمی بزانم، بۆیە بۆمبارانی هێرۆشیماو ناکازاکی هەر بەو ڕادەیە ئازارم دەدەن کەهەڵەبجەو ئەنفال ئازارم دەدەن داخەکانی مرۆڤ بوون و ئازارەکانی زیاتر لەداخە نەتەوەییەکانە.

بەرهەحاڵ ئەمەی کەروناکبیری ئێمە، ئێمە بۆ ئێمەو دیتران نانووسێ، بەڵکوو ئێمەو دیتران و هەموو بۆ خۆی دەنووسێ کەپێویستی ڕۆحی پێیەتی لەم ڕێگەوە پێویستیە ڕۆحیەکانی خۆی پێ بەراورد دەکا، بەم هۆیەوە ڕۆشنگەری کوردەکان بەر لەشۆڕش زۆر کەمەو تەنیا لەگەڵ پێشکەوتنی شۆڕش پێشکەوتووەو بەربڵاوەبێتەوە، "ڕۆمانی کورد" بەرلەوەی کەببێتە نووسین، دەژیەتەوە، ئەم ئایدیایە (بیرۆکە) ساڵەها پێش "عەبدوڵڵا ئۆجەلان" هێنایە گۆڕێ و ئێستا پرسیارێکی تر دێتە ئاراوە: ڕۆمانی کورد بۆ ژیانەوە پێویستی بەچ زەمانێکە مەرجی ڕابردوو گۆڕاوەو لەژێر پردەکانەوە ئاوێکی زۆر ڕۆیوە. بۆیە ڕۆشنگەری کوردەکان دەبێ بەشێوازێکی جیاواز توێژینەوەو لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێ کوردەکان دەستیان گەیشتووەتە چەشنە ئاگایی یەکی مێژوویی و ئێتر بیرێکی بەهێزیان هەیە، بەڵام ئاخۆ توانای دەرکی کێشە ڕۆشنگەرییەکانی خۆیانیان دەبێ؟

بۆ لێکدانەوەی کێشە گەلێک کەلەبوارە هونەریەکاندا ڕوو بۆ ڕوویوان دەبینەوەو لەئاکامدا، بۆ چارەسەری ئەوان، دەبێ پلاتفۆرمێک بۆ ئەنجامی باس و وتوێژ بێتە گۆڕێ، لەم چەشنە هەوڵانە بنەڕەتی ترین کێشەیەک کەبەردەوام لەڕووبەڕوویاندا قوت دەبینەوە بەردەوامی کاریگەری ئیستعمارو چەوساندنەوەو کەلتوری بێگانە دەبێ. بەرەو ڕووبوونەوەیەکی سوکانە لەگەڵ ڕەسەنایەتی خۆداو لاسایی کردنەوەیەکی کوێر کوێرانە لەکەسانێک کە ئەوان لەخۆی گەورەتر ئەبینێ، چاوی هەمیشە لەدەرەوەیە، بەجێی لێکدانەوەو توێژینەوەی مێژوو و ئەم ناکۆکیە مێژووییانە. پەیڕەوی لەبابەتی دیتران دەکات، بێ لایەنی بوون، ناچاری دەکا کەهەر ڕۆژە ڕو لەلایەنێک بکات، ڕۆژێک ڕمۆانتیسن، ڕۆژێک ڕیئالیست، ڕۆژێک سورئالیست و ڕۆژێک پۆست مۆدێرنیست، بەڵام لەهەر کامیان نیشانەیەک بەتەوڵیەوە دیارە، شتێک کە لەو هەمووە پەرەباڵغیەدا دەچێتە دەرەوە، دژ کردەوە نییە، بەڵکو قەرەباڵغی و پرش و بڵاوییە، بەدەرکەوتنی دژ کردەوە، تیۆرو کردەوە پێویستە، بەڵام ئەوەی لەئارادایە، بارودۆخی بێ سیستەم و ناتەبایە.

دوو لایەنی ئێمەی پرش و بڵاو کردووەو بێ باوەڕی بۆ خۆمان دروست کردووە. لەم دۆخەدا بەرەزامەندی و سەرنجی کەسانی تر زیاتر دادەمێنین، بێگومان کار بەم فەرمانە کۆتایی پێنایە، ئەوەندە لەکەسانی تر چاوەڕوانی ڕەزامەندی و سەرنج بدەین کەبەمرووی زەمان ئەم هەستە جێگای خۆشی بەترس ئەداو ڕەفتارەکانمان ڕێک دەخات، بەڕوودانی وەها ڕوودوایێک نووسراوەکانمان هیچ کاریگەریەکیان نابێ و یان لەگەڵ خۆیان هەستیارێتێکی زۆر دێنێ و لەیەکەمین ڕەخنەدا، کردەوەیەکی دواکەوتوانە ڕوو دەدات.

نابێ لەبیر بکرێ کەهیچ کەسێک تەنیا بۆ خۆی ژیان ناکا. ئەمە هزرێکە کە لەلایەن ئەندێشەکانی ئێمەوە خوڵقاوە، نووسین یەک پەیوەندییە، ئامانج لەنوسین پەیوەندی گرتنە لەگەڵ کەسانی تر، ئەمە تاکە کەس خوازی نییە، بەڵکوو پێویستییەکە کە لەسروشتی مرۆڤەوە سەرچاوە دەگرێ، کارێک کە لەم بارودۆخەدا دەبێ بەشێوەیەکی پۆزەتیڤ ئەنجام بدرێ، نیشاندانی هێزی پەیوەندی گرتن و لاگیری دووبارەیە، لەنووسراوە سەرەتایەکانی ئێمەدا، ئەساسی ترین کێشەی بارودۆخی ڕۆحی مۆڤ، وڵاتی داگیرکراوە، هەروەها کێشە گەلێکی تر هەن کەبەدرێژایی زەمان و بەهەوڵدانێک چاسەر دەکرێن.

ئێمە لەقۆناغێک دا دەژین کە لەکوردستان دا دەبێ سەرنجێکی تایبەت بەڕۆشنگەری و هونەر بدرێ، گەنجەکان لەدۆخێکدا گەورە بوون کە کەخاوەنی پێداویستیەکان و هەلێکی گونجاو بۆ بەرەو پێشبردنی ئەم مەسەلانە نەبەن و وەکوو گونجاوترین ئەوە توانای ڕابەرایەتیان هەیە، تەنیا ئەم کارە کە پۆتانسێل لەکار کەوێ بەهایەکی شیاوی هەیە، بێ"ومان کێشەکان تەنیا کێشەگەلێکی تەکنیکی نین، لەپشت ئەم پەردانەوە کێشەی فەلسەفی، ڕەواننسی و کۆمەڵ ناسی هەن. ڕەنگە ئێستا بتوانرێ بوترێ کە: ڕۆمانی کورد ژیاوەتەوە، ئێستا دەبێ بنووسرێ.■

سەرچاوە: ڕۆژنامەی ڕۆژهەڵات - ژ٢٩ - بەشی فارسی/ ن/ ئەنوەر حەسەن پوور

پارتی سوسیال چەپی نەرویجی؛ پارتی دۆستی کورد

نوسین و وەرگێڕانی : عارف باوەجانی

SOSIALISTISK VENSTREPARTI
te 2005øtt kurdernes sak, landsmøSt
www.sv.no

ئەو کوردەی کە لەوڵاتی نەرویج دەژی و ناوی ئەم پارتەی بیستبێت، بێ شک ئاگای لەهەوڵ و تێکۆشانەکانی ئەم پارتەیە بۆ گەلی کورد، کە لەسەرەتای ساڵی ١٩٩١ تائێستاش بەردەوامن. وڵاتی نەرویج لەم ماوەیەدا سەرقاڵی پرۆسەی هەڵبژاردن بوو: لەرێکەوتی ٢٠٠٥/٩/١٢ هەڵبژاردنی پەرلەمانی و حکومەتی لەسەرتاسەری نەرویج بەڕێوە چوو، پارتی سۆسیال چەپی نەرویجیش یەکێکە لەپارتە گەورەکانی نەرویج، کە سەرقاڵی خۆئامادە کردن بو بۆ ئەم هەڵبژاردنە، ئەگەری ١٠٠٪ بەشداریکردنی حکومەتیشی هەبوو، چۆن لەهەڵبژاردنە کەی ساڵی ٢٠٠١بۆ خۆی لەحکومەت بەشداری نەکرد، وەک پارتێکی ئۆپۆزوسیون مایەوە. هەروەها خاوەنی ٢٤کورسیشە لەپەرلەماندا وەک بینیشمان ئەم پارتە سەرکەوتنێکی بەرچاوی بەدەست هێنا.

ئەو پارتە بەبێ هیچ تەماحێکی هەڵبژاردن هەمیشە کێشەکانی کوردی بردوەتە ناو کۆبوونەوەکانی پەرلەمان و لەزۆربەی کێشەکانیشدا توانیویەتی سەرکەوتنی باش بۆ داواکانی کورد وە دەست بێنێ. پارتی سوسیال چەپی نەرویجی تاکە پارتێکی نەرویجی بوو، کە دەسپێشخەرانە: لەکۆنگرەی (١٦)مانگی مارسی ساڵی ٢٠٠٥، کەرکوکی بەشارێکی کوردستانی زانی و داوای کرد کە عەرەبە هاوردەکانی کەرکوک بگەڕێنەوە شوێنی دێرینی خۆیان، کوردە دەرکراوەکانیش بگەڕێنەوە کەرکوک، دەتوانم بڵێم تائێستا لەتەواوی ئۆروپاو لەنەرویج بەتایبەتی هیچ پارتێکی دیکە ئەوەندەی تێکۆشان بۆکورد نەبووە بەو هیوایە کوردەکان دانیشتووی نەرویج. زیاتر خۆیان لەو پارتە نزیک بکەنەوەو وەک ئەندامی پشتیوانی بچنە نێو ڕیزی پارتەکە، بۆ ئەوی بتوانن زیاتر پشتیوانی بۆ کێشەی نیشتمانەکەیان واتە کوردستانی خۆشەویست لەرێگەی ئەوپارتەوە کۆکەنەوە، شایەنی باسە زۆرلەپۆستە گرنگەکانی ئەو پارتە کوردی تێدا بەشدارە، وەک ئەنجومەنی شارەوانی ئۆسلۆی پایەتەخت، ئەنجومەنی شارەوانی پارێزگای ڕۆگە لاند، کۆمیتەی شاری بەرگن، کۆمیتەی شاری تروند هەیم، کۆمیتەی شاری یوڤیک و هەڵبژاردەی ژنانی سوسیال چەپی یوڤیک، کۆمیتەی ناوچەی ئاکەر سهویس.

چالاکیەکانی پارتی سوسیال چەپی نەرویج بۆ کێشەی کوردەکان لەپەرلەمانی نەرویج، وهێندێک کۆبوونەوەی خۆیان لەساڵی ١٩٩٨تا ساڵی ٢٠٠٥.

١.لەپێوەندی لەگەڵ خۆپیشاندانەکانی مانگەکانی ٧و٨ساڵی ٢٠٠٥ی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، کریستین هالڤئۆرسن سکرتێری پارتی سوسیال چەپی نەرویج، نامەیەکی نارد بۆ(یانپێتەرسن)وەزیری دەرەوەی نەرویج، لەژێر ناوی نەرویژ دەبێ لەئاست سەرکوتی کوردەکانی ئێران بێ دەنگ دانەنیشێ) لەو نامەدا داوای کردوە لەوەزیری دەرەوەی نەرویژ، کە دەبێ دەوڵەتی نەرویژ بەرەسمی ئەوکوشتارو بەندکردنەی خۆپیشاندەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایان ئێرانەوە مەحکوم بکات، هەروەها داوالەوڵاتی ئێران بکات کە خۆپیشاندەرە کوردەکان نەکوژن و بەندبیەکان بەزوترین کات ئازاد بکەن. کریستین هالڤ ئۆرسن ٢٠٠٥/٨/٨

٢.لەسەر کێشەی پەنابەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، لەسنووری عێراق و ئۆردۆن لەلایەن هەیکی هۆلموس، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ ٢٠٠٥/٢/١٨

٣.لەسەر کێشەو مافی ئەو پەنابەرانەی کە مافی کاتیی پەنابەریان پێدراوە، ناتوانن خێزانەکانیان بێنە وڵاتی نەرویج، هەیکی هۆلموس، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ ٢٠٠٥/١/٢٨

٤.بڕیارنامەی پشتیوانی لەکوردەکان پەسەندکراوی کۆنگرەی ١٦. پارتی سوسیال چەپ لەمانگی مارسی ٢٠٠٥، لەو کۆنگرەدا داوای گەڕاندنەوەی عەرەبە هاوردەکانی کەرکوک دەکات بۆ شوێنی خۆیان. کۆنگرەی١٦،پارتی سوسیال چەپ مارسی ٢٠٠٥-٩-١٧

٥.پێک هێنانی کۆبوونەوەیەکی بەرین بۆ نوێنەری هەموو حیزب و کەسایەتییە کوردەکان، لەناو ساڵۆنی پەرلەمانی نەرویج، بەبەشداری پەرلەمانتاران، کریستین هالڤئۆرسن، سکرتێری حیزب، بۆێرن یاکوبسن، وهەیکی هۆلمس، ئەندامانی سەرۆکایەتی حیزب و ئەندامانی پەرلەمانی نەرویج، شایانی باسە ئەوە یەکەمین جار بووکە لەناو بینای ئەو پەرلەمانەدا کۆبوونەوەی تایبەتی بۆ کوردەکان بگیرێت.٢٠٠٥/٣/١٠ پەرلەمانی نەرویج ئۆسلۆ.

٦.پێشنیار بۆ پەرلەمان، لەلایەن هەیکی هۆلموس،

بۆێرن یاکوبسن و ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامانی پەرلەمان، لەلیستی پارتی سوسیال چەپ، لەسەر ئەو پەنابەرانە کە لەلایەن کۆمیسارایای بەرزی پەنابەران هاتوونەتە نەرویج، بنەماڵەو خێزانەکانیان بۆ بێنن. ٢٠٠٥/٤/٢٧

٧.پێشنیار بۆ پەرلەمان، لەسەر ئەو پەنابەرانەی کە کوردی باشورن (عێراق) لەساڵی ٢٠٠٠تا٢٠٠١ هاتوونەتە وڵاتی نەرویج و مۆڵەتی کانی پەنابەریان پێدراوە، مافی تەواوی پەنابەرییان پێبدرێت لەگەڵ هێنانی خێزانەکانیان لەلایەن هەیکی هۆلمس، ئۆێستەین دیوپە داڵ و یوروند لێکنەس، ئەندامانی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ. ٢٠٠٥/٤/١١

٨.لەسەرکێشەی پەنابەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەئۆردوگاکانی ئەلتاش و شێرەوەن، لەلایەن هەیکی هۆلمسن ئەندامی پەرلەمان لەلیستی سوسیال چەپ ٢٠٠٥/٥/٢٤

٩.سەردانی بۆێرن یاکوبسن ئەندامی سەرۆکایەتی، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ، بۆ باشووری کوردستان و چاوپێکەوتنی لەگەڵ سەرکردەکانی کوردستان. لەمانگی ٢٠٠٤/١٢

١٠.لەسەر کێشەی بڕیاری لەسێدارەدانی ئیسماعیل موحەمەدی (کۆمەڵە)، لەلایەن دادگای ئێرانەوە، ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ ٢٠٠٤/٩/٩

١١.بەشداریکردن لەڕێپێوانی کوردەکانی نەرویج لەسەر ڕیفراندۆم لەباشووری کوردستان و پشتیوانی کردنیان لەو ریفراندۆمە. مانگی ئاپریلی ٢٠٠٤

١٢.مافەکانی مرۆڤی کوردی لەتورکیا، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ ٢٠٠٣/١١/١٣

١٣.بەشداری کردن لەخۆپیشاندانی بەرینی کوردەکانی نەرویج،دژی پلانی هاتنی هێزەکانی تورکیا بۆ باشووری کوردستان و خوێندنەوەی پەیام، ٢٠٠٣، ئۆسلۆ

١٤.لەسەر کێشەی عەبدوڵائۆجەلان، لەلایەن بۆێرن یاکوبسن، ئەندامی پەرەلمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ. ٢٠٠٥/٢/١٧

١٥.لەسەر کێشەی پەنابەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەئەلتاش، پاش ڕوخانی ڕژێمی بەعس، لەلایەن هەیکی هۆلمس، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی سوسیال چەپ ٢٠٠٥/١٠/٩

١٦.لەسەر کێشەی پەنابەرانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەئۆردوگای ئەلکەرامەی سنووری عێراق و ئۆردون، لەلایەن بۆێرن یاکوبسن، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی سوسیال چەپ ٢٠٠٣/١٠/١٧

١٧.لەسەر کێشەی مافەکانی مرۆڤی کورد، لەبن دەستی سوریا، لەلایەن هالگەیر لانگەلاند، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ، ٢٠٠٣/٣/٤

١٨.لەسەر کێشەی پەنابەران کوردی ڕۆژهەڵات لەئۆردوگای ئەلتاش، لەلایەن لیسبەت ڕوگتڤەدت، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ٢٠٠٠/٦/٢١

١٩.ئاگادار کردنەوەی دەوڵەتی تورکیا لەسەر مافەکانی مرۆڤی کورد، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ٢٠٠٠/٦/٢١

٢٠.ئاماژە کردن بەفرۆشتنی چەک بەوڵاتی تورکیاو کوشتن و پێشێل کردنی مافەکانی مرۆڤی کوردی لەتورکیا، لەلایەن هالگە یرلانگە لاند، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ٢٠٠٠/٢/٢٦

٢١.داوای کۆنفرانسێکی ئازادی کرد بۆکوردەکان لەتورکیا بەچاودێری جیهان، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٩/٧/١

٢٢.لەسەر بڕیاری ئێعدامی ئۆجەلان لەلایەن دادگای تورکیا، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٩/٦/٣٠

٢٣.لەسەر ئەوەی کە ئۆجەلان مافی بەرگری کردن لەخۆی هەیە، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٩/٥/٧

٢٤.لەسەر ناردنی پشتیوان لەدەرەوە بۆ ئۆجەلان، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی سوسیال چەپ١٩٩٩/٣/٢٤

٢٥.پلانی گەلەکۆمەیی لەسەرئۆجەلان. لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ، ٢٠٠٥/٢/١٩

٢٦.لەسەر کێشەی ئۆجەلان لەلایەن ئێریک سولهەیم، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٩/٣/١٠

٢٧.لەسەر بەند کردنی ئاکین بیردال و ماقی مرۆڤ لەتورکیا، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٩/١١/١٢

٢٨.لەسەر هۆشیار کردنەوەی هێزی نیزامی نەرویج لەگەڵ تورکیا، لەلایەن ئۆگوت ڤاڵە، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٨/٥/١٣

٢٩.لەسەر کوشتاری کوردەکان لەنەورۆزی دیار بەکرلەلایەن هێزەکانی تورکیا، لەلایەن ئینگەمیرڤۆڵ، ئەندامی پەرلەمان لەلیستی پارتی سوسیال چەپ١٩٩٨/٣/٢٥

٣٠.دەیان کۆبوونەوەی جیا جیا لەگەڵ ڕێکخراوە کوردییەکانی نەرویج و چاوپێکەوتنی سەرانی کورد، کە بۆ سەردان هاتبوونە نەرویج.

٣١.بەشداری کردن لەدەیان ئاهەنگی ساڵیادی دامەزراندنی پارتە کوردیەکان.

٣٢.ناردنی نامەی پیرۆزبایی بۆ سەرۆک بارزانی و تاڵەبانی و کۆنگرەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و کۆمەڵە.

٣٣.دامەزراندنی کوردستان کۆمپانیا، لەلایەن لاوانی سوسیال چەپ، بۆکۆکردنەوەی یارمەتی ماڵی بۆ ڕێکخراوانی ژنان لەکوردستان، هەروەها کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر کوردستان.■

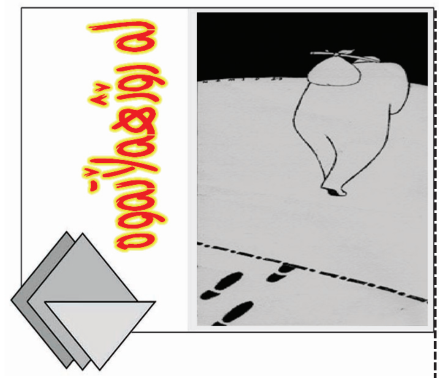

ڕێورەسمی ساڵیادی شەهید بوونی د. شەرەفکەندی

KurdistanMedia

بە پێی هەواڵنێریی سایتی کوردستان میدیا ئۆرگانی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران: کاتژمێر ١١ی پێشنیوەڕۆی ڕۆژی شەممە ١٦ی ئەیلولی ٢٠٠٥ لەڕێورەسمێکی شایستەدا کە بەبەشداری سکرتێری گشتی و ئەندامانی دەفتەری

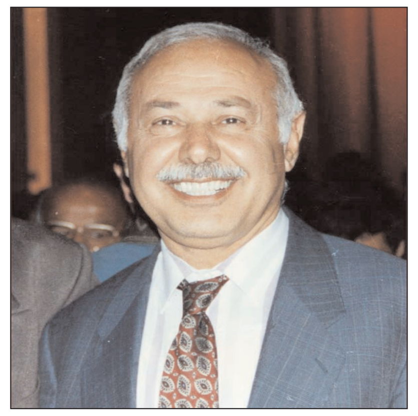

سیاسی و کۆمیتەی ناوەندی و ژمارەیەکی زۆر لەکادرو پێشمەرگەکانی حیزبی دیموکراتی ئێران لەیەکێک لەبنکەکانی سەربەدەفتەری سیاسی حیزب لەناوچەی کۆیە پێک هاتبوو، ڕێز لەیادی شەهیدی پایە بەرز د.سادق شەرەفکەندی گیرا. کوردستان میدیا ڕایگەیاند ڕێو ڕەسمەکە بەنیشاندانی سلایدێک لەخەباتی نەتەوایەتی و بەشێک لەوتەو ژیاننامەی د. شەرەفکەندی و ڕۆڵی ئەو لەڕێبەرایەتی حیزبدا دەستی پێکرد.■

ئەمریکا: سەرکۆماری ئێران لەنیۆیۆرک

بەپێی ڕاپۆرتی ماڵپەڕی (مێهر سایت)، ئاژانسی هەواڵی کوەیت، لەکاتی وتەکانی مەحمود ئەحمەدی نەژاد سەرۆک کۆماری ئێران لەبارەگای نەتەوە یەکگرتوەکان سەبارەت بەڕوون کردنەوەی کێشەکانی ئەمریکاو سیاسەتی دەرەوەی ئێران بەتایبەت وزەی ئەتۆمی، وەفدی ئەمریکی هۆڵەکەیان بەجێ هێشت.

هەر ئەو ماڵپەرە ڕایگەیاند کە سەرکۆماری ئێران، لەوتەکانی خۆیدا لەبارەگای نەتەوە یەکگرتوەکان هاوخەمی و سۆزی خۆی بۆ بنەماڵەی کوژراوەکانی کارەساتی زریانی کاترینا دەربڕی و هەروەها ڕایگەیاند کە ئەحمەدی نەژاد لە وتەکانیدا خوازیاری مافی بەرامبەر بووە بۆ هەموو وڵاتانی بەشدار لەبارەگای نەتەوە یەکگرتوەکان و بەم چەشنە بەشێوەی ناڕاستەو خۆ ڕەخنەی لەو بارەگایە گرتووە.■

بەرلین: پرۆگرامێک بۆ یادی میکۆنۆس..

بەپێی ڕاپۆرتی (ڕادیۆ فەردا) ناوەندی کەلتوورەکان لەشاری بەرلین لەئاڵمانیا، پرۆگرامێکی بەڕێوە برد، بەناوی شەوی ڕێزنان و شەوی پشتگیری لەمافی مرۆڤی ئێران. لەم کۆبونەوە کۆمەڵایەتی، سیاسیەدا کە لەلایەن ناوەندی پەنابەران و پشتگیری لەزیندانیە سیاسیەکانی ئێران بەڕێوە چوو، سەرەڕای وتە بێژی ئێرانیەکان، وتەبێژێکی ئەڵمانیش بەشدار بوو. لە بانگێژی ئەم پرۆگرامەدا کە بەزمانی ئەڵمانی و لەشاری بەرلین بڵاو بووەوە، یاد کراوە لەدوو کارەساتی کۆکوژی زیندانیە سیاسیەکانی هاوینی ٨٩و تیرۆری میکۆنوس لەسێپتامبەری ٩٢دا.

حەمید نەوزەری بەرپرسی ناوەندی پەنابەران لەبەرلین وتەیەکی بۆ دەسپێکی پرۆگرامەکە پێشکەش کردو شانۆیەکیش لەلایەن میترا زاهێدی و عەلی بوربوری پێشکەشکراو هەروەها پرۆفیسۆر ئۆلریش ئالریشت مامۆستای زانکۆی ئازادی بەرلین وتەگەلێکی ئاڕاستەی ئامادە بوان کرد.■

خۆپیشاندان لەنیۆیۆرک

بەپێی ئەو هەواڵەی کە لەلایەن یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان، کۆمیتەی ئەمریکاوە بەدەستمان گەیشتوە، سەر لەبەیانی (١٤)ی سێپتامبەری ٢٠٠٥، کوردەکانی دانیشتووی ئەمریکا خۆپیشاندانیان سازدا بۆ دەربڕینی نارەزایی خۆیان لەبەشداریی سەرکۆماری ئێران مەحمود ئەحمەدی نەژاد لەکۆبوونەوەی سەرکردەکانی وڵاتانی دنیا لەبارەگای نەتەوە یەکگرتوەکان و بەدانی دروشم و هەڵگرتنی تراکت ئامادە بوونی ئەحمەدی نەژادیان لەو بارەگایە پرۆتستۆ کرد. شایانی باسە، زۆر لەکەناڵە ڕادیۆیی و تەلەفیزیۆنی و ڕۆژنامەکانی ئێران و ئەمریکاو ئەوروپا، لەوخۆپیشاندانە ڕاپۆرتیان ئامادە کردو بڵاویان کردەوە.■

ئەحمەدی نەژاد لەبارەگای نەتەوە یەکگرتووەکان و نارەزایی ئێرانیان و ئەمریکیەکان لەنیویۆرک

موحەمەد ئیزەدی - ئاژانسەکان

لەشەستەمین دانیشتنی کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان کەپتر لە١٦٠ سەرۆک کۆماری وڵاتانی جیهان تێیدا بەشدار بوون، یەک لەبەشداربووان مەحمودی ئەحمەدی نەژاد سەرۆک کۆماری تازە هەڵبژێردراوی ئێران بووکە سەربەباڵی مەحافزەکارو وەلایەتی فەقیە لەو وڵاتەدایەو بەپیاوێکی دەمارگرژو توندڕەو ناویدەرکردوە.

هەر لەگەڵ یەکەم ڕۆژی سەفەری سەرۆک کۆماری ئێران بۆ نیۆیۆرک نارەزایەتی و دەنگ هەڵبڕینی ئێرانیانی دانیشتووی وەلایەتەیەگرتوەکان لەهەموو چینە جیاوازەکان و (لاینگرانی حیزبە جیاوازەکان بەکوردیشەوە وروژانە بەردەم بارەگای نەتەوە یەکگرتوەکاندا شتێکی ئاشکرا بوو.

بەڵام ئەوەی کە لەنیۆیۆرک چاوەڕوان نەکراوبوو ئەوە بووکە پاش وتەکانی ئەحمەدی نەژاد لەنەتەوەیگرتوەکان کە زۆر بەتوندی ڕەخنەی ئاراستەی نەتەوە یەکگرتوەکان و ڕۆژئاواو بەتایبەت ئەمریکا گرت و بەتوکمەیی باسی لەدرێژەی چالاکیە ئەتۆمیەکانی ئێران کردو بەمافێکی ڕەوای خۆی زانی. بووە هۆی بەجێ هێشتنی دانیشتنەکە لەلایەن وەفدی وەلایەتە یەکگرتوەکان لەکۆمەڵەی گشتی نەتەوەکان.

ئەوە بوو کە ڕۆژی پێنج شەممە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەنووسی بەبەشداریی چەن کەس لەو بارمتانەی کە ساڵی ١٩٧٩لەباڵیۆزخانەی ئەمریکا لەتاران لەلایەن کۆماری تازە پێگەیشتووی ئێرانەوە دەسگیر کرابوون بەڕێوە چوو، کە بەتوندی ڕەخنەیان لەسیاسەتەکانی ئێران و ئەحمەدی نەژاد وەک یەک لەو بەرپرسانەی کە لەو سەردەمەدا لێپرسینەوەی لەبارمتەکان کردووەو دەستی لەئەشکەنجەو ئازاریاندا بووە گرت.

یەک لەبەشداربووان بەڕێز مابری ڕۆزن" یەک لەکارگێڕانی پێشووی باڵیۆزخانەی ئەمریکا لەتاران بوو، لەو کۆنگرەیەدا ڕایگەیاند: لەباری نێونەتەوەییەوە، بەبارمتەگرتنی ٥٢فەرمانبەری باڵیۆز خانەی ئەمریکا یەکەم کردەوەی تیرۆریستی کۆماری ئیسلامی بوو، هەروەها وتی: ئەو کردەوە دزێوەی ئێران لەمێژووی ڕەشی ئەو وڵاتەدا نوسراوەو هەر دەشمێنێتەوە.

مابری ڕۆزن ڕایگەیاند: ئەوانەی بارمتەکانیان گرت و ئەشکەنجەو ئازاریان دان ئێرانی نەبوون، ئاخر ئێرانیەکان زۆر میوان خۆشەویست و بەڕێزن، بەڵام بارمتەگران کە ئەحمەدی نەژاد یەک لەوان بوو بەردەوام بەچاو بەستراوی و بەچەک بەسەرمانەوە هەزاران جار لێکۆڵینەوەیان لێدەکردین.

یەکێکیتر لەو کەسانەی نارەزایەتی خۆی بۆ ئامادەبوونی سەرۆک کۆماری ئێران لەنەتەوە یەکگرتووەکان دەربڕی کوین هێرمینگ لاوترینی بارمتە ئەمریکیەکان لەو دەمەی ئێراندا بوو ڕایگەیاند: ئەو کردەوەی ئێران پێشێل کردنی ئاشکرای یاسای نێونەتەوەیی بوو کەپاش ٢٦ساڵ هێشتا بێ وەڵام ماوەتەوە،و هەروەها ووتی! هیچ بیانوو پاساوێک بۆ گرتن و ئەشکەنجەدانی ئێمە لەوکاتەدا لەئێران بەدی ناکرێت.

ئەو وێڕای دەربڕینی ئەوەی کە ترسناکترین ئەزموونەکانی ژیانی لەماوەی ئەو ٤٤٤ڕۆژەدا بوە کە لەلایەن ئێرانەوە دەس بەسەر بووە ڕایگەیاند:

حکومەتی ئێران پتر لە٢٥ ساڵە لەرێبەرایەتی کردن و پشتیوانیکردنی لە تیرۆریزم، حەماس،و حیزبوڵا ڕۆڵێکی ئاشکراو بەرچاوی هەبووە جا چۆن ماف بەخۆی دەدا وێڕای ئەو هەموو پێشێلکاریەی مافەکانی مرۆڤ داوا دەکات بەشێک لەکۆمەڵەگای جیهانی بێت. ئەو وتی: ئێران هەتاکوو لەڕای گشتی داوای لێبوردنی تەواوەتی بۆ هەموو کردەوە دزێوەکانی نەکات و پەشیمانی دەرنەبڕێت هیچ سودێکی نابێت.

هەروەها هێرمینگ ئاماژەی کرد: ئێمە وەک خەڵکی ئەمریکا پشتیوانی هەرتاکێکی سەربەخۆی ئێرانی کە عەودالی سیستەمێکی دیموکراتی و ئازادیە دەکەین.

لەبەشێکی تری کۆنگرە ڕۆژنامەنوسیەکەی بەردەم نەتەوە یەکگرتوەکان بری ڕوزن ڕایگەیاند: ئێمە کە باسی کردەوە دزێو ترۆریستیەکانی ئێران دەکەین تەنها مەبەست لەو بارمتانە نیە، بەڵکوو مەبەست ئەوهەموو ئێرانیەیە کە ڕۆژانە لەبارودۆخێکی خراپ و ئەستەمەدا دەژین. بەڕێز ڕوزن هەروەها وتی: ئێمە تەنها ٤٤٤ڕۆژ زیندان بووین بەڵام کەسانێک لەئێراندا هەن سەرجەم ژیانیان دۆزەخەو بەردەوام لەئازارو ئەشکەنجەدان تا ئەو کاتەی گیانیان لەدەس دەدەن. هەروەها وتی ئەو تەنها ئەفسانەو هەواڵێک نیە بەڵکو پێوەندیدارە بەچەمکی مرۆڤایەتیەوە!

لەدرێژەی کۆنگرەکەدا ئالبێرت فورات بازرگانی یەهوودی و یۆزف پیرایوف دوکەس لەوئێرانیانەی کە لەزیندانەکانی کۆماری ئیسلامیدا ڕۆژگارانێکیشیان بردبووە سەر، باسیان لەبیرەوەییە تاڵەکانی ئەو دەمانە لەئێراندا کردەوەو ڕاشیانگەیاند: مەحمودی ئەحمەدی نەژاد ٢٦ ساڵ لەوەو بەر یەک لە لێپرسراوانی دۆسیەی بارمتە ئەمریکیەکان بوو لێکۆڵینەوەو لێپرسینەوەی لەئەفسەرە پایە بەرزەکانی ئاسایشی و سەربازی ئەمریکی دەکرد.■

پاپای کاسۆلیک و دەربارەی پاپا

بڕوا بەرزنجی

×تاکو ئێستا لە (٢٦٤) پاپا زیاتر لەجیهانی مەسیحیەت دا فەمانڕەواییان کردووە، تەواوی ئەو پاپایانە بەجێنشینی (سان پییر) دەژمێردرێن.

ئەم سان پیرە یەکێک بووە لەهاوەدەمەکانی عیسا، ناوی پییر واتە بەرد، ئەم ناوەش حەزرەتی عیسا لێی ناوە ، پێی وتوە تۆ بەردێکی کڵێسای خۆمت لەسەر بنەڕەت دادەنێم.

ڕەخنەگرانی بنەماخواز لەنێوان ئەدەبیات و هەموو شکڵە نووسینەکانی تر جیاوازییەک دانانێن و هاوکات لەگەڵ ئەوەشدا لەنێوان ئەدەبیاتی "باش" و "خراپش" دابەش دانانێن

بنەماخوازان

یونس شوکرخاە

و. لەفارسییەوە: ئازاد بەهین

بەشی یەکەم

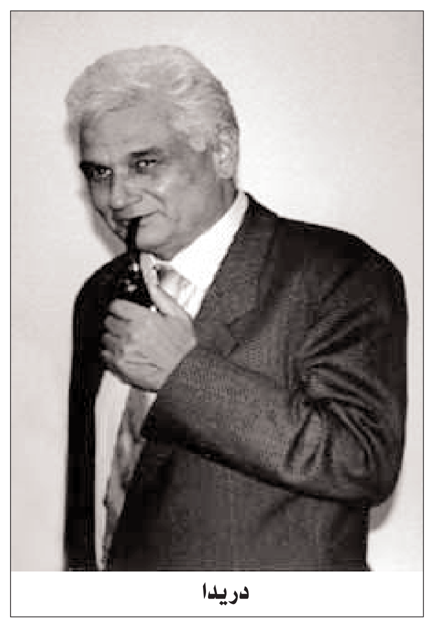

دریدا

گومان دەکرا کەواتا لەناخی شتەکاندایە، وەکو لەناخی شیعردا بەڵام فەرەنسەییەکان گوتیان، مانا لەناخی نیشانەدا نییە، بەڵکو لەلایەن پەیوەندی نیشانەکانەوە لەگەڵ یەکتر بەرهەم دێ

کریستیڤا

تودۆرۆف

وەرگێڕانێک لە زمانی ژگەلگەوە

کێشەی کورد لە تورکیا

و. لە ئینگلیزییەوە/ عەزیز ڕەئووف

cafebabel ENGLISH FRANÇAIS ESPAÑOL ITALIANO DEUTSCH CATALÀ

کێشەی کوردەکان لە تورکیا ئێستا یەکێک لەهەرە کێشە دیارەکانی ئەو وڵاتەیە. کوردەکان لەو وڵاتەدا مافی سیاسی و نەتەوایەتییان نییەو بە تەواوی پەراوێز خراون.

پەراوێز خستنی کوردەکان بەدرێژایی دەسەڵاتی کەمالییەکان لەبیستەکانی سەدەی ڕابردووەوە وای کردوە کە کورد لەو وڵاتە فۆرمی سیاسەتی یاخیبوون بەخۆوە بگرێت. هەربۆیە لامان سەیر

ئەتاتورک - دامەزرێنەری کۆماری تورکیا

بوش و تاڵەبانی لە کۆشکی سپی

دانا حەمید

KURDSAT

لەکەناڵی کوردسات ڕۆژی ١٤ی ئەم مانگە جۆرج بوشی سەرۆکی ئەمریکا وجەلال تاڵەبانی سەرۆک کۆماری عیراق چاوپێکەوتنێکی ڕۆژنامەنوسیان لە کۆشکی سپی سازدا.

ئەوەی مایەی گرنگ و تێڕامانبوو ئەوەبووکە سەرۆک بۆش گرنگییەکی تایبەتی بە هەڤاڵ مام جەلال داو بە سەرکردەیەکی

کورد لەنەتەوە یەکگرتووەکان

ئاویسەر

VOA A TRUSTED SOURCE OF NEWS AND INFORMATION SINCE 1942

دادگایی کردنی سەدام نزیکە

سامال سابیر

IOL www.iol.co.za Go On

چاوپێکەوتن لەگەڵ ساموێل هانتنگتۆن

لێکدانەوەی: ئاوێر بەختیار

Guardian

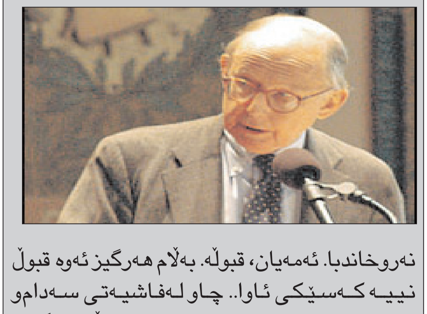

زەرقاوی جەنگ لەدژی شیعە ڕادەگەیەنێت

کاوە نادر

REUTERS KNOW. NOW.

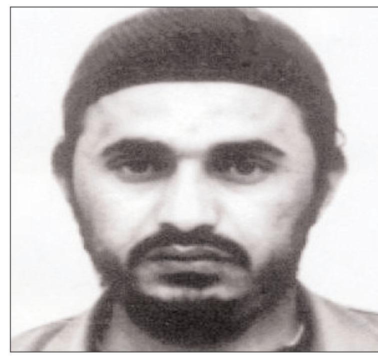

لەدوای دەستور توندوتیژی لەزیادبووندایە

کامەران سالەیی

AP Associated Press

L-7-10.qxd 9/18/2005 9:20 AM Page 1

پزیسکی ئەندێشە

یەکەم ئەزموون، یەکەم خۆشەویستی، وشەو، داهێنان، ئەوگەڕانە سیحر ئامێزەی کتێب، هەمیشە لەخەون. خولیای نوسەراندا.

مانایەکی جوان و، ئەزموونێکی پڕ لەبەخشندەی هەیە. بۆیە لەم تەوەرەدا. ویستومانە، جارێکی تریش، نوسەران و بیرمەندان، شاعیران، لەزەین و زاکیرەی ئێستایاندا، گەشتێک بۆ رابردووی خوێندنەوە قوڵەکاندا بکەنەوە، ئاخۆ کامە کتێب و نووسراو، تا ئێستایش، لەگەڵ روحیا سەمای شتە جوانەکان دەکەن.

ئەو سەمایانەی هەمیشە کتێب، وشەکانی لەرووت بونەوەیەکی عیشق ئامێزدا، لەپەنجەرەی تازە پێمان دەڵێن.. ئێوەمان بەردەوام لەبیرو دیدو خەون و خولیاکاندایە. بۆیە، لەیەکەمین پەیڤیندا یەکەم کتێب کامە بوو تۆی بەرەو دونیای نوسین راکێشا؟ لەوەڵامدا جەلال بەرزنجی شاعیر دەڵێت:

- بەدبەختی کەمن لەکۆتایی شەستەکان حەزم لەخوێندنەوە کرد مەکتەبی کوردی هەژار بوو، سەرەتا لەبەر چەوساندنەوەی نەتەوەیی و هەستی کوردایەتی بەکتێبی مێژوویی و سیاسی دەستم بەخوێندنەوە کرد، بەڵام زوو زەوقم بۆ لای ئەدەب رۆیشت و عەشقی ئەو دیوانە شیعریە کلاسیکیە کوردیانە بووم کە لەجامخانەی کتێبخانەی کوردستانی (گیو موکریانی)دا بوون هەموو رۆژێک کەدەچوومە بازاڕ بەمێک بەدیار کتێبەکان دەوەستام، چونکە لەبەرنامەی شیعرو مۆسیقای (شوکرلای بابان) لەبەشی کوردی رادوێی تاران گوێم لەشیعرەکان (وەفای) بوو بوو، یەکەم کتێب دیوانی وەفایم کری، دوای خوێندنەوەی حەزم زیاتر لەشیعر کردوو هەوڵم دەدا بەنهێنی بینوسم.

- کام کتێبە بەردەوام دەگەڕێیتەوە لای؟

- هەر سێ بەرگی (بەهەشت و دۆزەخ و پاکبوەوە)ی دانتی، لەبەرئەوەی لەشتە رەهاو هەمیشەیەکانی روحی مرۆڤ دەدوێن، لەو خەون و بۆچوونانە دەدوێن کەئینسان لەدروستبوونی تا فەنابوونی جەستەی و هەڵایسانی روحی خەونیان پێوە دەبینێ و ئەم کتێبانە زەمەنێکی رەهایان هەیە و ناوە ناوە دێمەوە سەریان.■

ئا/ ئەندێشە

لەنێوان فەلسەفەو شیعردا

دلێر محەمەد

(ئەوە کێیە کە دەیەوێ جیاوازی لەنێوان فەلسەفەو شیعردا بکات) گادامێر

گەر شیعر سەرەتایی ترین ژانری ئەدەبی بێت کەمرۆڤ خوی دابێتێ، ئەوا بەپێی ئەم دەربرینە شیعر دەبێتە دایکی سەرجەم ژانرە ئەدەبیەکانی تر، لەکاتێکدا وەک بەڵگە نەویستێک ئاگاداری ئەوە بین کەزۆربەی ژانرە ئەدەبیە داهێنەروسەرنجراکێشەکان بەگشتی و، چیرۆک و رۆمان بەتایبەتی بەزمانێکی شیعری باڵا نوسراون. رەسەنی شیعرو پەلهاویشتنی زمانی شیعری نەک بەتەنیا بۆ ناو ژانرە ئەدەبیەکانی تر، بەڵکو بۆنێوکایەی فیکرو فەلسەفە لەلای ژمارەیەک بیرمەندو رەخنەگری ئەدەبی دەبێتە هەوێنی توێژینەوەی گەڕان بەدوای ئەو پەیوەندییەدا کە لەچەندین لایەنەوە شیعرو فەلسەفە پێکەوە گرێدەداتەوە، سەرەتا دەکرێ ئاماژە بەوە بدەین کەگەر پێناسەکردنی شیعر لەچوارچێوەی تەنیا پێناسەیەکدا ئەستەم بێت، ئەوا بێگومان حاڵی فەلسەفەش لەو رووەوە کەناچێتە ژێرباری تەنیا پێناسەیەکی یەک رەهەندەوە لەحاڵی شیعر باشتر نییە. بەڵام گەر لەناوەڕۆکی زۆربەی ئەو پێناسانە رامێنین، کە بەدرێژایی مێژوو بۆ فەلسەفە کراون، ئەوا دەکرێ بڵێین لەزۆر رووەوە نزیکایەتیەکی گەورە هەیە لەنێوان ئەو پێناسانەدا لەلایەک و لەنێوان ئەو پێناسانەشدا کەلەلایەن رەخنەگران و راڤەکەرانی ئەدەبەوە بۆ شیعر کراون، یاخود بەلایەنی کەمەوە لەرووی ناوەڕۆکەوە پەیوەندی هەیە لەنێوان هەردوو شێوازی پێناسەکردنەکەدا، بەتایبەتی لەو رووەوە کەبزانین هەم جەوهەری شیعرو هەم جەوهەری فەلسەفە بەشێوەیەکی گشتی بریتیە لەگەڕان بەدوای حەقیقەت و راست دا، نەک دەستەبەرکردن و بەدەستهێنانی حەقیقەت. هەروەها گەر لەتێڕوانینی ئەفلاتون دا سەرچاوەی فەسەلەفە بریتی بێت لەسەرسامی، ئەوا بەدوایدا ئەرستۆش پێی وایە کەسەرچاوەی شیعریش سەرسامیە(١).

هەروەها دەکرێ ئەرستۆ یەکەم بیرمەند بێت کەتێبینی ئەو وزە فەلسەفیە شاراوەیەی کردبێ کە لەشیعردا هەیە کاتێک کە دەڵێ (شیعر لەمێژوو زیاتر فەلسفاندنی تێدایەو لەوێش بایەخی زیاترە، لەبەرئەوەی شاعیر مامەڵە لەگەڵ شتە گشتگیرەکاندا دەکات)(٢). پاشان گەر لەزمانی شیعری رامێنین لای شاعیرە داهێنەرەکان زیاتر پەی بەپەیوەندی شیعرو فەلسەفە دەبەین، بەتایبەتی لەو رووەوە کەشیعر لەرووی زمانەوانی و تازەکردنەوەی زمانەوە زۆر هاوکاری فەلسەفەی کردووە، بەشێوەیەک کە دەکرێ بڵێین ژمارەیەک لەبیرمەندو فەیلەسوفە مەزن و ناودارەکانی دنیا بەزمانێکی شیعری تێڕوانینە فەلسەفیەکانی خۆیان دەربڕیووە. چونکە یەکێک لەو رەهەندانەی کە لەزۆربەی تێکستە شیعرییە قوڵ و ستاتیکیەکانی دنیادا پەیڕەوی کراوە بریتیە لەو رەهەندەی کەئەم جۆرە شیعرە ناچار بووە دژایەتی ئەو شێوازانە بکات کەهەوڵی بەڕواڵەتکردنی زمانیان داوە. بەدەربڕینێکی تر شاعیرە داهێنەرەکانی دنیا، تا هەنووکەش لەڕێگای دەقی شیعرییەوە بەمەبەستی تازەکردنەوەی زمان، تا ئاستێکی زۆر قووڵ هەستاون، یاخود هەڵدەستن بەپرۆسەی هەڵکۆڵین لەزماندا، هەروەها یەکێک لەلایەنە ستاتیکیەکانی شیعری هاوچەرخیش برتییە لەوەی کەزۆرجار وابەستەیە بەسەرلەنوێ خولقاندنەوەی پێکهاتەی زمانەوانیەوە، پاشان ئەم جۆرە شیعرە لەڕێگای گێرانەوەی وشەکانەوە بۆ رەچەڵەکە سەرەتاییەکانیان، کار بۆ سەرلەنوێ خولقاندنەوەی وشەکانیش دەکات. بەدڵنیاییە ئەوەی کەشیعر لەم رووەوە دەیکات، زۆرجار لەرووی زمانەوانیەوە یارمەتی فەیلەسوفەکانی داوە، چونکە فەلسەفە بێجگە لەگرنگیدان بەفۆرمەڵەکردنی گوتارێک دەربارەی زمانی زانستی، بایەخیش بەدۆزینەوەو کەشفکردنەکان دەدات لەقوڵبوونەوەو رۆچوونیدا بەناو چینەکانی زماندا.

دواجار بۆ روونکردنەوەی زیاتری

مەبەستەکەمان و پیشاندانی ئەو پەیوەندییەی کەشیعرو فەلسەفە پێکەوە گرێدەداتەوە، بەکورتی تێڕوانینەکانی فەیلەسوفی بەناوبانگی ئەڵمانی "مارتن هایدگەر" دەربارەی شیعرەکانی شاعیری ئەڵمانی "هۆڵدەرلین" بەنموونە هەڵدەبژێرین، بەشێوەیەکی ئاشکرا گرنگیدانی "هایدگەر" بەشیعر بەگشتی و بەشیعرەکانی "هۆڵدەرلین بەتایبەتی لەوتاری "هۆڵدەرلین و ماهیەتی شیعر"(٣) دا دەردەکەوێت، خاڵی سەرەتا کە لەم وتارەدا گرنگی پێدراوە بریتیە لەپەیوەندی شیعر بەفەلسەفەوە، هایدگەر لەسەرەتای وتاری ناوبراودا دەپرسێت: ئێمە کاتێک هەڵدەستین بەبەیانکردنی چیەتی و ماهیەتی شیعر، بۆچی شیعرەکانی هۆڵدەرلین هەڵدەبژێرین، بۆچی بەتایبەتی هۆڵدەرلین، بەجیا لەهۆمیرۆس و سۆفۆکلیس و ڤەرجیل و دانتی و گۆتە؟ ئایا ماهیەتی شیعر لەشیعرەکانی هەریەک لەم شاعیرانە ناگاتە یەک پلە، یان زیاتر لەچاو شیعرەکانی هۆڵدەرلین؟ هایدگەر لەوەڵامدا دان بەوەدا دەنێت کەشیعرەکانی ئەم شاعیرانە لەڕووی ماهیەتەوە هیچیان کەمتر نییە لەشیعرەکانی هۆڵدەرلین. بەڵام ئەو دەڵێ لەبەرئەوە شیعرەکانی "هۆڵدەرلین"م هەڵبژارد، چونکە بەرهەمە شیعریەکانی پێکهاتوون لەتێڕامان لەماهیەتی شیعر. بێگومان هایدگەر لەم وتارەدا تەفسیری سەرجەم یاخود زۆربەی شیعرەکانی "هۆڵدەرلین"ی نەکردووە و بەشێوەیەکی هەمەلایەنیش وتەزا شیعریەکانی ئەوی لێک نەداوەتەوە. بەڵکو ئەو بۆ نوسینی وتارەکەی پشتی بەراڤەکردن و لێکدانەوەی چەند وتەزایەکی شیعری هۆڵدەرین بەستووە.

هۆڵدەرلین لەنامەیەکی دا بۆ دایکی ساڵی ١٧٩٩ ئاماژە بەوە دەدات کە ئەوکارەی پێی دەوترێت "شیعر نوسین" باشترین کارێکە چانسی هەبێت لەپاکیەتی دا.

هایدگەر بۆ راڤەکردنی ئەم وتەزایەی هۆڵدەرلین دەنوسێت، مادەم شیعر شێوەیەکە لەشێوەکانی گەمەکردن، کەبەردەوام و بەبێ بچڕان لەڕێگای وێنەی شیعریەوە جیهانەکەی خۆی دەخولقێنێ و پاشان لەچوارچێوەی ئەوشتانەدا خۆی نوقم دەکات کەبەر فەنتازیاو خەیاڵی شاعیر دەکەون، لێرەوە کاری شاعیر کە بریتیە لەشیعرنوسین خاڵی دەبێتەوە لەهەر خراپەیەک، بەڵام بەتێڕوانینی هایدگەر گەر بەم شێوەیە تەماشای شیعرمان کرد ناتوانین درک بەماهیەتەکەی بکەین، هەربۆیە ئەو هەنگاوێک دورتر دەڕوات و دەڵێت شیعر لەچوارچێوەی زماندا گەشە دەکات، بەڵام با بزانین شاعیر دەربارەی زمان چی دەڵێت هۆڵدەرلین لەوتەزایەکی دیکەدا دەربارەی زمان ئاماژە بەوە دەدات کەزمان مەترسیدارترین نیعمەتە کەبەمرۆڤ بەخشراوە. گەر زمان ئەو چوارچێوەیە بێت کەشیعر لەڕێگایەوە گەشە بەخۆی دەدات و پاشان گەر مەترسیدارترین نیعمەتیش بێت کەبەمرۆڤ بەخشرا بێت، ئایا ئەم دوو گوتەزایە چۆن پێکەوە کۆدەبنەوەو دەگونجێن؟ هایدەگەر لەتێڕوانینی دا بۆ زمان ئاماژە بەوە دەدات کەزمان مەترسی سەرجەم مەترسیەکانە، چونکە زمان چەند لەهەوڵی دورستکردنی پەیوەندی و لێک تێگەیشتندایە، ئەوەندە، یان زیاتریش، لەڕێگای دژایەتی و هێرشکردنەوە، هەوڵی خولقاندنی مەترسی دەدات. هەربۆیە لەتێڕوانینی ئەم فەیلەسوفەدا گەر بەو ئاراستەیە زمان پێناسە بکەین، کە بەتەنیا هۆکارێکە بۆ پەیوەندی و لێک تێگەیشتن، ئەوا دەستمان بەر ماهیەتە تایبەتمەندەکەی ناکەوێت.

هۆڵدەرلین لەجێگایەکی دیکەدا دەنوسێت ئەوەی کە دەمێنێتەوە شاعیرەکان بونیادی دەنێن، هایدگەر پاش تێڕامانێکی ورد پێی وایە ئەم وتەزایە تیشک دەخاتە سەر ئەو پرسیارەی کەپەیوەندی بەماهیەتی شیعرەوە هەیە، چونکە تێڕوانینەکانی هایدگەر لەبەرامبەر شیعرەکانی ئەم شاعیرەدا زیاتر لەژمارەیەک تێڕوانینی لێکدانەوەیی پێک هاتوون بەئامانجی گەڕان بەدوای ماهیەتی شیعردا، لەناو شیعرەکانی هۆڵدەرلین دا. بەڵام لەلایەکی ترەوە هایدگەر پێی وایە ئەو فەزایەی کەشیعر کاری تێدا دەکات بریتیە لەزمان، لێرەوە وێناکردنی ماهیەتی شیعر لەلای مارتن هایدگەر لەڕێگای وێناکردنیەوە بۆ ماهیەتی زمان مەیسەر دەبێت.

لەگەڵ هەموو ئەمانەدا، کۆمەڵێک شاعیرو رەخنەگر پێیان وابووکاتێک کە فەیلەسوفێک لەڕێگای میکانیزمە فەلسەفیەکانیەوە هەڵدەستێ بەراڤەکردن و لێکدانەوەی دەقێکی ئەدەبی وەک شیعر، ئەوا بەلایەنی کەمەوە لەم کاتەدا دوو مەترسی روو لەشیعر دەکەن. بەبروای ئەم رەخنەگرانە مەترسییەکە لەگواستنەوەی وتەزا فەلسەفیەکانەوە دەست پێدەکات بۆ ناو شیعر، کە پاشان ئەم وتەزا فەلسەفیانە دەبنە هێزێکی بکوژو روخێنەری شیعر، هەروەها مەترسی دووەمیش لەوەدایە کاتێک هەر فەیلەسوفێک دەست بەلێکدانەوەی شیعر دەکات، بەبروای ئەم رەخنەگرانە، ناوەڕۆکی ئەو شیعرە دەکاتە ناوەڕۆکێکی ئەبستراکت و عەقڵانی، بەدەربڕینێکی تر، واتە فەیلەسوف لەکاتی تەفسیرکردنی دەقێکی شیعریدا، بەلایەنی کەمەوە لایەنی ئیستاتیکی دەقەکە فەرامۆش دەکات، یەکێک لەو فەیلەسوفانەی کە لەکاتی خۆیدا لەلایەن ئەم رەخنەگرانەوە، ئەم دوو سەرنجەی وەک ئاگاداری ئاراستەکرا "مارتن هایدگەر" بوو. بەڵام هایدگەر لەڕێگای وەڵامدانەوەی ئەو دوو مەترسیەی سەرەوە، هەستا بەکردنەوەی گفتوگۆیەکی فەلسەفی لەگەڵ شیعردا، کەتیایدا لەبەرامبەر مەترسی یەکەم دا پرسیارێکی لەم جۆرە پێشکەش دەکات: کێ فێرمان دەکات کەچێژی ئیستاتیکی لەقەسیدەی شیعریدا نابێتە هۆکاری بەخراپ تێگەیشتنی مەبەستەکەی؟

یان چ شتێک رێگەمان لێدەگرێت دەربارەی شیعر بدوێین بەبێ ئەوەی خۆمان بەمەسەلەکانی کێش و سەرواوە گرێبدەین؟ هەروەها هایدگەر سەبارەت بەمەترسی دووەمیش دەنوسێ. ئێمە بەهەڵە تێگەیشتوین کاتێک لەو باوەڕەدایبن کەفەیلەسوف لەکاتی راڤەکردنی شیعردا دەگەڕێ بەدوای چەمک و وتەزا فەلسەفیەکانیدا. چونکە بەبروای ئەم بیرمەندە دیالۆگی راستگۆو فعلی لەگەڵ وتەزا شیعرییەکانی شاعیرێکدا تەنیا لەکاتێکدا شیاوە کە ئەو دیالۆگە ئینتیمای هەبێت بۆ شیعر. بەڵام لەهەندێ کاتدا بەبروای هایدگەر ئەوە بەناچاری دەمێنێتەوە کەدیالۆگ لەنێوان فیکرو شیعردا دامەزرێ، ئەمەش لەبەرئەوەی کەبیرکردنەوەو شیعر لەو پەیوەندییە ئاشکرایەی کەهەیانە رزگاریان نابێت، با لەڕووی قسەکردنیشەوە شێوازو جۆری دیالۆگی هەریەکە لەبیرکردنەوەو شیعر جیاواز بێت. هەر لەبەرئەمەیە کەهایدگەر دەڵێت: حاڵی وتەزای شیعری بریتیە لەدیالۆگی فیکرو بیرکردنەوە لەگەڵ شیعردا. (٤).

×پەراوێزەکان:

×تجلی الجمیل - هانس جورج - ترجمة: سعید توفیق - ص٢٢٤. المجلس الاعلی للثقافة، القاهرە ط ١٩٩٧.
١-نصوص مختارە من التراث الوجودی، ت: فؤاد کامل، الهیئة المصریە العامە لکتاب ص١٤، ١٩٨٧.
٢-شعر وفکر - عبدالغفار مکاوی - ص٦٢ - الهیئة المصریە العامە لکتاب - ١٩٩٥.
٣-هلدرلین وماهیە الشعر - مارتن هایدکر - ت: فؤاد کامل - محمد رجب.
ص ١٣٩ - ص١٥٧، بلا تاریخ الطبع - دار الثقافة والنشر.
٤-إنشاد المناوی - قراءة فی شعر هلدرلین وتراکل - هایدکر - ترجمە وتلخیص: میسام جحار ص٢٣. المرکز الثقافی العربی ط١ - ١٩٩٤.■

شاعیر و فەیلەسوف
فریدیک هۆڵدرلین
(١٧٧٠-١٨٤٣)

و. لە ئینگلیزیەوە: دیار عەزیز

سەرەتا

جۆن کریستیان فریدریک هۆڵدرلین یەک لە شاعیرە بەناوبانگەکانی شیعری رۆمانتیکی ئەڵمانی بوو. هۆڵدرلین یەکێک لەو شاعیر و فەیلەسوفانەبووکە زۆر کاریگەری لەسەر فەیلەسوفی گەورەی ئەڵمانی مارتن هایدگەر هەبوو. هۆڵدرلین بە جۆرێک شیعر و فەلسەفەی تێکەڵ کردبوو کە فەلسەفەی بە شیعر دەردەبڕی. لەم وتارە بچوکەدا هەوڵدەدەین گەشتێک بە ناو ژیان و بەرهەمەکانی هۆڵدرلیندا بکەین.

ژیان و باکگراوندی فەلسەفی هۆڵدرلین

فریدیک هۆڵدرلین ساڵی ١٧٧٠ لە ناوچەی سوابیای باشوری خۆرئاوای ئەڵمانیا لەدایک بووە. لەسەرەتای منداڵییەوە هۆڵدرلین دیراسەی ئاینی کردووە و بە وەزیفەی ئاینی مەسیحی لە کەنیسەی Lutheran خەریک بووە. بەڵام لە تەمەنی هەرزە ساڵییەوە هۆڵدرلین دیراسەی لەسەر فەیلەسوفی بەناوبانگ هیگڵ کردووە، بە جۆرێک کە هیگڵ کاریگەری فراوانی لەسەر ژیانی نوسینی هۆڵدرلین هەبووە.

هۆڵدرلین لە سەرەتای ساڵی ١٨٠٠وە هەوڵی دا بە شێوازێکی ئەکادیمی دیراسەی فەلسەفە بکات. هۆڵدرلین چەند ساڵێکی ژیانی لە سویسرا بەسەر بردووە و کاتی خۆی لەوێ بۆ شیعر نوسین تەرخان کردووە.

ئەو کاتەی هۆڵدرلین خوێندکار بووە هاوڕێیەکی نزیکی فەیلەسوفی گەورە فریدریک هیگڵ بووە. هۆڵدرلین لەڕووی سۆزدارییەوە زۆر لەژێر کاریگەری Susette هاوسەریدا بووە، بەجۆرێک زۆرێک لە هۆنراوە سوزدارییەکلنی بۆ ئەو نوسیوە. دوای ئەوەی هۆڵدرلین خوێندن تەواو دەکات دەست دەکات بە نوسینەوەی رۆمان و یەکەمین رۆمانی خۆی لەژێر ناوی Hyperion دەنوسێت. دواجار هولدەرلین لەگەڵ خێزانەکەیدا لە bingenuT نیشتەجێ دەبێت تاکو مردنی لە ساڵی ١٨٤٣ لەوێ ژیان بەسەر دەبات.

هۆڵدرلین و فەلسەفە و سۆسیالیزم

لەسەرەتاوە هۆڵدرلین زۆر سەرسام بووە بە فەلسەفەی کلاسیکی یۆنان، بە جۆرێک کە کاتێک هوێلدەرلین لە قوتابخانە دەردەچێت زۆربەی کاتی خۆی بە خوێندنەوەی فەلسەفەی کلاسیکی یۆنانەوە تەرخان دەکات.

دوای خۆی کاریگەری لەسەر زۆربەی نوسەران و فەیلەسوفان دەربڕیوە. تەنانەت فەیلەسوفی گەورەی ئەڵمانی هیگڵ زۆر لەژێر کاریگەری هۆڵدرلیندا بووە. هیگڵ کتێبە بەناوبانگەکەی فینۆمینۆلۆژیای رۆح Phenomenology of Spiritی لە ژێر کاریگەری بیر و بۆچوونەکانی هۆڵدرلیندا نوسیوە.

لە ساڵی ١٩٣٣ کاتێک هایدگەر سەرگەرمی کاری فەلسەفە بووە و لەبارەی چەمکی بزوتنەوە movement وە بۆ ناسیۆنالیزمی نەتەوەیی لە ئەڵمانیادا دەگەڕێتەوە بۆ تێڕوانینەکانی هۆڵدرلین.

تەنانەت نوسەر فرانک ئێدلەر لە گوتارێکدا بە ناوی (هایدگەر، هۆڵدرلین و سۆسیالیزمی نەتەوەیی)دا بە تێروتەسەلی باس لەوکاریگەرییە دەکات کە هۆڵدرلین لەسەر بیری فەلسەفەی مارتن هایدگەر هەیبووە. بە تایبەت لەبارەی ئەو تێڕوانینانەی کە پەیوەندی بە بیریسۆسیالیزمی نەتەوەیی ئەڵمانییەوە، بەوەی کە هۆڵدرلین تەمەن رێگەی نەداکە ئەو خەونەی بێتەدی و لەبارەی ناسیۆنالیزمی نەتەوەیی ئەڵمانیاوە تیزەکەی تەواو بکات. هەر بۆیە مارتن هایدگەر دەچێتەوە سەر ئەو تێزە و لەژێر کاریگەری هۆڵدرلیندا ئیش لەسەر چەمکی سۆسیالیزم و کاریگەری لەسەر نەتەوە (ئەڵمانیا بۆنمونە) دەکات.

هۆڵدرلین و ئازادی و یەکگرتن

هۆڵدرلین لە ڕاستی دا دوو لایەنی زۆر گرنگی بۆ ژیانی مرۆڤ بەهەند زانیوە: ئازادی(freedom) وەک مەرجێکی جوان کە دەتوانرێت بەدەست بهێنرێت، وە چەمکی یەکگرتن(unity) وەک مەرجێکی پێکەوە ژیانی تاکەکان. ئەوەی هۆڵدرلین کاری لەسەر کردووە ئەوەیە کەئەودووچەمکە(ئازادی و یەکگرتن) دووچەمکی زۆر دیارن بۆ کۆمەڵگە و کەم تا زۆر پەیوەندی بە ژیانی مۆرڤایەتییەوە هەیە. بەو پێیەی مرۆڤ ناتوانێ بەبێ ئازادی بژێت لەلایەک و مرۆڤ ناتوانێت بەبێ یەککگرتنێک لە کۆمەڵگەدا لەگەڵ ئەوانی تردا ژیان بگوزەرێنێت، بۆیە هۆڵدرلین لەو سەردەمەدا دێت و زۆر گرنگی بەم دوو چەمکە دەدات. هۆڵدرلین هێندە گرنگی بە چەمکی ئازادی داوە بە جۆرێک کە چەمکی ئازادی یەکسان دەکات بە چەمکی بوون Being.

هۆڵدرلین و خود و ژیانی مرۆڤایەتی

لای هۆڵدرلین چەمکی خود Self دابەش دەبێت بەسەر دوو جۆری سەرەکی دا: لە لایەکەوە خود ئەوەیە کەکاریگەری لەسەر خود(وەک خۆی)هەیە و پەیوەندی بە هوشیاری مرۆڤەوە هەیە. لایەنی دووەمی خود تێگەیشتنە لەو چەمکە وەک کاریگەرییەک لەسەر یەکگرتن.

لە رۆمانی Hyperion دا هۆڵدرلین زۆر بە وریایەوە لەسەر چەمکی خود و ژیانی مۆرڤایەتی(human life) دەوەستێت، بە جۆرێک زۆربەی کارەکتەرەکانی ناو ئەم رۆمانە بە نادیاری تەعبیر لە خودی خۆیان دەکەن. لەبارەی ژیانی مۆرڤایەتییەوە هولدەرلین لەو رومانەدا لەسەر چەمکی خود و پەیوەندی بە ژیان و مرۆڤەوە دەوەستێت.■

کەلار.. خۆپیشاندان.. شتی تر!

ئا/ چاودێر

× ڕێپێوانی هێمنانەو هاوچەرخانە مافی هەر هەموومانە.. بەڵام دەکرێت رەچاوی مەرجەکان بکەین.

× زیان گەیاندن بەهەر فەرمانگەو شوێنێکی خزمەتگوزاری، زیان گەیاندنە بەدەستکەوتەکانی ڕاپەڕین.

×مرۆڤ ئازادە داوای هەر مافێکی خۆی بکات.. بەڵام هەرگیز ئازاد نییە دوای هەستێکی گێرە شێوێن بکەوێت.

× بەڵێ بۆ ڕێپێوان.. نەخێر بۆ سوتاندن و لەناو بردنی ئەو شتانەی لەخزمەتی هاوڵاتیاندان.

× تێکەڵ بوونی خەڵکی ناهۆشیارو تێکەڵ نەبوونی خەڵکی بەتەمەن هیچ ڕێپێوانێک ناگەیەنێتە ئەنجام!

ڕاپەڕینمان بەرپاکردو، گەلێک لەخواست و ئاوات و ئامانجەکانمان هێنایە دی.. هەموو ئەمانە لەچاوی شەهیدانەوە دەبینینەوە.. بەدرێژایی مێژوو زوڵممان لێکراوەو بەدرێژایی تەمەنیش لەژێر باری چەوساندنەوەدا بووین.. ئێمە نەبوینایە، هەر گەلێکی تر بوایە ئەمرۆکە ئێسک و پروسکیشی نەدەما.. چونکە دوژمنەکانمان زاڵم ترین دوژمنی سەر ئەم گۆی زەوییەن.. ئێمە هەموو جۆرەکانی چەوساندنەوەمان بینیی و ناسی.. دواجاروکارەساترین و دەگمەنترین رووداوەکانی مێژوو.. ئەوانیش.. هەڵەبجەو ئەنفال و گۆڕە بەکۆمەڵەکان.

بەڵێ، ڕاپەڕینمان بەرپاکرد و ئاهێکمان پێداهاتەوە.. لەوساوە ئێمە خۆمان خۆمان دەژیەنین.. لەناخۆشترین کارەساتی گرانیدا بەرگەمان گرت. لەگەڵ نەخشەو پلانەکانی دراوسێکانماندا هەستمان گەورەترو بەجۆشترو خاوێن ترو زیرەک تر بووەوە.. لەناو خۆشماندا بەهەر دەردی سەرییەک بێت خۆمان هێشتەوەو ورەو ورەمان لەیەکتر نزیک بوویینەوە.. هەموو شتێکمان بینی.. شەڕی ناوخۆ.. نەبوونی و پێداویستی.. کێشەی ئاو و کارەباو سوتەمەنی.. موچەو زیادو کەمی.. ڕێپێوان و خۆپیشاندان و.. هتد.. دواتر رژێمی دیکتاتۆری بەغدا روخاو سەماوەی ناهەنگ شاروشارۆچکەکانی تەنی.. راستە ئێمە گەورەتر بووین و ترسیش تارادەیەک رەوییەوە.. بەڵام ئەوەش ناشاردرێتەوە کەهێشتاکەش لەم نیمچە ئازادییەدا بێ کەموکوڕی بین.. کەموکوڕیەکانیش هەوڵی دەوێت.. هەوڵدانیش جۆری هەیە.. جۆرەکانیش لەڕێگەی خۆپیشاندان و ڕێپێوانەوەیە.. بەمەرجێک دەستکەوتەکانی گەل نەڕوشێندرێن.. ئەمانە مافی هەر هەموومانە.. بەڵام مرۆڤی تێگەیشتوی دەوێت نەک گێرەشێوێن.. مرۆڤی تێگەیشتوش بەدڵنیاییەوە ئاواتەکانی بەدەست دەهێنێت.. ئێمە بۆ بەدەست هێنانی ئاوات و خواستەکانمان دەیان ڕێپێوانمان بەئەنجام گەیاند.. خۆشبەختانە هیچ جۆرە کارەساتێکی دڵتەزێنی لێ نەکەوتەوە.. بەڵام بەداخەوە ڕێپێوان و داواکردنی خواستەکان خەریکە رێگەیەکی هەڵە هەڵدەبژێرێت.. کەدواتر لەڕێپێوانەکەی رۆژی ٢٠٠٥/٩/٧دا بەدی کرا.

×٩/٧.. کەلار.. ڕێپێوان

راستە سەرەکیترین پێداویستی مرۆڤ ئاوو کارەباو سوتەمەنییە.. راستە کەلار وەک گەلێک لەشوێنەکانی تر تارادەیەک بێبەش بووە.. هەموو ئەمانە مافێکی تەواوی خەڵکی ئەو دەڤەرەیە داواکارییەکانیان بگەیەننە جێگەی خۆی، مافی خۆیانە مان بگرن خۆپیشاندان ساز بدەن و ڕێپێوان بکەن.. بەڵێ رۆژی ٢٠٠٥/٩/٧ لەکەلار ڕێپێوان دەستی پێکرد.. سەرقافڵەچی ئەم ڕێپێوانە گەنجەکان بوون.. لەکاتێکدا لەزۆربەی ڕێپێوانەکاندا دایکان و باوکانیش بەشداربن!! بەهەرحاڵ داواکارییەکان داواکاری تەواوی خۆیانە.. خۆزیا ئەو ڕێپێوانە مەرجەکانی ڕێپێوانی بپاراستایە.. لەکاتێکدا دەیان ڕێپێوانی تر لەکوردستاندا سازدراوە و خواست و ئاواتی زۆربەیان هاتونەتەدی و زۆر لەسەرخۆو هێمنانە دروشمەکانیان بەرزکردۆتەوە.. ئایا چ ناوێک لەو ڕێپێوانە دەنێی لەکاتێکدا سەدان سجلات و دەفتەرو پێداویستی و پەراوەکان بسوتێندرێن کەهەر هەموویان تایبەتن بەکێشەو پێداویستی و معامەلاتی هاوڵاتیان؟ ئایا پەروەردەو کرێکاران و ئاگرکوژێنەوەو نەخۆشخانەو دەزگا خزمەتگوزارییەکان چ پەیوەندیەکیان بەئاوو کارەباو سوتەمەنییەوە هەیە هەتا لەمانگرتنێکدا بسوتێندرێن و بشێوێندرێن و خاپور بکرێن؟! ئایا هەستی چەندکەسانێکی گێرەشێوێن وکۆنەبەعسی چ بەرزیو نرخێک دەدات بەڕێپێوان؟ گرتنەبەری شێوازی خۆپیشاندان بۆ خستنەرووی کێشەکانەو داواکردنی مافە رەواکانە.. بۆ ئەو داواکاریانەیە کەپێویست پێیەتی نەک دزینی کۆمپیوتەرو سپلێت و قەنەفەو کورسی و شتەکانی تر.. گەر ڕێپێوان بۆ نەبوونی کارەبایە، جوانترین ڕێپێوان ئەو ڕێپێوانە دەبێت کەهەر کەسەو زیانی تەنها دوو دینار لەخۆی بدات و بچێتە بەردەم فەرمانگەی کارەباو گڵۆپێک بدات بەزەویداو بیشکێنێت.. نەک فەرمانگە گرتیبەربدات!.. گەر ڕێپێوان بۆ نەبوونی ئاوە.. با زەرەری بتڵێک ئاوی بانی خێڵان یان حەیات لەخۆی بدات و لەبەردەم فەرمانگەی ئاودا بیدات بەزەویدا نەک فایلەکانی بسوتێنێت.. ڕێپێوان جوانیەکی خۆی تێدایە.. ڕێپێوان خەمێکیشی لەگەڵدایە کەئەویش خەمی نیشتمان و گەلەکەیەتی.. چۆن دەکرێت تۆ ڕێپێوان لەپێناو خۆتدا بکەیت و لەولا خۆشتەوە گەلەکەت بەلادا بێت! ڕێپێوان تەنها ئەوەندە نییە کۆمەڵێک هاندەر بەستخۆشیت لێبکەن.. بەڵکو دەبێ قوربانی لەپێناو ئەو هیلاکییەتدا بدەیت کەهەوڵی بۆ دەدەیت تا دەستەبەر دەبێت.. نەک هیلاکییەک کەگەل و نیشتمان هیلاک بکات!

(خۆپیشاندان لەدیدو بۆچونی لایەن و کۆمەڵەو ڕێکخراوەکانەوە):

- کۆمەڵەی روناکبیری و کۆمەڵایەتی کەرکوک/ نوسینگەی کەلار

بۆ هەموو لایەنە حزبی و حکومی و دانیشتوانی شاری کەلار و گەرمیان بەگشتی

سەبارەت بەرووداوی ٩/٧ی ئەم مانگەی کەلار بەپێویستمانزانی هەڵوێستی رون و ئاشکرای خۆمان دەربڕین لەپشتگیری کردنی سادەترین مافەکانمان وەک ئاوو کارەباو خزمەتگوزارییەکانی شارەکەمان، بەڵام ئەو کارە دزێوانەی کە چەند گێرە شێوێنێک لەژێر چەتری داخوازیەکانی جەماوەردا پەلاماری دامودەزگا خزمەتگوزارییەکانی وەک بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی گەرمیان و بنکەی تەندروستی شێروانەو بەڕێوەبەرایەتی بەرگری شارستانی کەسێ دەزگای خزمەتگوزاری و مرۆڤایەتین بەتوندی ئەو کارە دزێوو دور لەشارستانیە مەحکوم دەکەین، هەروەها داوا دەکەین هەر توێژو لایەنێک گەر بەمەبەستی خۆپیشاندان هەڵدەستن بەشێوەیەکی مۆدێرن و شارستانی و نەهێڵن کەسانی ئاژاوە گێڕو دوژمنانی ئاوات و ئامانجەکانی جەماوەر بیقۆزنەوە.

جارێکیتر پشتگیری داخوازیەکانی جەماوەر دەکەین و بەتوندیش ئیدانەی کارە نارەواکانی ئەو چەند کەسە دەکەین کەبوونە هۆی تێکدانی رەوتی داخوازیەکانی گشتیمان.

×سەندیکای کرێکارانی کوردستان/ لقی گەرمیان

جەماوەری گەرمیان..

ئەوانەی کەخەمخۆری ئازادی و باشکردنی گوزەرانی خەڵکین

ڕێپێوانی هێمنانەو هاوچەرخانە مافێکی سروشتی و سەرەتایی خەڵکەو ئەو دیموکراسیی و ئازادییەی بەرقەرارە لەکوردستان کەبەخوێنی هەزاران شەهید هاتوتە بەرهەم، ئەو زەمینەیەی رەخساندووە جەماوەر ئازادانەو لەڕێگەی ڕێپێوانەوە داوای باشکردنی گوزەرانی خۆیان و چاکسازی ئیداری بکەن، بەڵام بەو شێوەیەی بەقازانجی کۆمەڵانی خەڵک و بوژانەوەی ناوچەکە بشکێتەوە نەک ئەنجامەکەی ببێتە هۆی تاڵانکردن و پەلاماردانی دەزگاو ڕێکخراوە خزمەتگوزاریەکان. لەبەرواری ٢٠٠٥/٩/٧ کۆمەڵێک گەنج و خەڵکی دڵسۆز هەستاون بەسازدانی ڕێپێوانێک لەبەردەم سەنتەری هەڵەبجەوە بۆ بەردەم دیوانی قایمقامیەتی کەلار بۆ باشتر خزمەتکردنی گەرمیان و شاری کەلار، بەڵام بەداخەوە بەهۆی هەندێک خەڵکی ناهوشیارو شەڕخۆر ئاراستەی خۆپیشاندانەکە گۆڕا بۆ بەرەفرەو پەلاماردانی دامودەزگاکانی حکومەت و شوێنە خزمەتگوزارییەکان لەوانەش (بارەگای لق و لیژنەی کەلاری سەندیکاکەمان) زیاتر لە (٢٥٠) سەنەوی هاوڵاتیان سوتێنراو سەرجەم کەرەستەو مەلەفاتی سەندیکا لەناوبرا، ئێمە وەکو سەندیکای کرێکاران پشتگیری لەداوا رەواکانی جەماوەری ناوچەکەمان دەکەین و ڕێپێوانی هێمنانە و شارستانی دیاردەیەکی پۆزەتیڤە، وەلێ بەتۆمەتی ئیدانەی دەستی دزی و تاڵانچی و ئاژاوەگێڕی نەکەینەوە کەرووی ڕێپێوانەکەی ناشرین کردو سەرەنجام بریندار بوونی کۆمەڵێک هاوڵاتی و پۆلیسی لێکەوتەوە، ئێمە خوازیارین بریندارەکان بەزوویی چاک بینەوەو ئەوانەی بوونە مایەی ئەنجامدانی خراپ رۆیشتنی ڕێپێوانەکە یاسا سزایان بدات.

سەرکەوتو بێت خەباتی مەدەنیەتی کرێکاران

نەخێر بۆ ئاژاوەگێڕی و هێرش کردنە سەر دەزگا خزمەتگوزارییەکان

بەڵێ بۆ داهێنان و زیاتر خزمەتکردنی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان.

×کۆمەڵەی بەمەدەنی کردنی کەلار.. رزگاری و کۆمەڵەی گۆڕان

جەماوەری کۆڵنەدەری گەرمیان

دوای ئەوەی لەچەند رۆژی رابردودا کارەبای گەرمیان بەتەواوەتی خراپ بوو، ئێمە لەکۆمەڵەی بەمەدەنی کردنی کەلار، رزگاری و کۆمەڵەی گۆڕان هەستمان بەبەرپرسیارێتی بەرامبەر بەم مەسەلەیە کرد، چوینە سەنگەری بەرگریکردن لەماف و داخوازییەکانی خەڵکەوە، بڕیارماندا ڕێپێوانێکی هێمنانە ئەنجام بدەین، بۆ خستنەرووی کێشەی سوتەمەنی و ئاوو کارەبا کەخەڵک بەدەست ئەم کێشانەوە دەناڵێنێت، ئەوەبوو سەرلەبەیانی رۆژی ٩/٧ ئەو ڕێپێوانەمان ئەنجامدا بەشێوەیەکی هێمنانە، بەڵام دواتر لەبەردەم قایمقامیەت بەهۆی خراپی پێشوازی کردن لەخۆپیشاندەران گرژی و ئاڵۆزی دروست بوو، ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کۆنترۆڵی ڕێپێوانەکە لەژێر دەستی ئێمە دەربچێت و ڕێپێوانەکە ئاراستەیەکی لێ بکەوێتەوە کەپێچەوانەی خواستە مەدەنیەکانی ئێمەیە، لەو کاتەدا کەهێزەکانی ناوخۆ تەقەی لەخۆ پێشاندەران کرد، کۆمەڵێک خەڵکی ئاژاوەچی و تێکدەر ئەمەیان بەهەل زانی هێرش بکەنە سەر بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی گەرمیان و مەڵبەندی تەندروستی شێروانەو یەکێتی ژنان و سەندیکای کرێکاران و کۆمەڵێک کەرەستەو کەلوپەلیان شکاندو کۆمەڵێکیشیان بەتاڵان برد، ئێمە بەردەوام دەبین لەسەر داواکردنی خواستەکانی خەڵک بەخەباتی مەدەنیانەو هەرگیز دەست لەداوا رەواکانی خەڵک هەڵناگرین، لەهەمان کاتدا ئیدانەی روبەڕوبونەوەی نامەدەنیانەی هێزەکانی ناوخۆ دەکەین و لەهەمان کاتدا ئیدانەی ئەو گێرەشێوێن و تێکدەرانەی کەبەتاڵانکردنی فەرمانگە حکومیەکان ویستیان ئەم شێوازە مەدەنیانەیەی ئێمە ناشرین بکەن. جارێکی تر جەخت لەسەر داواو مافەکانی خەڵک دەکەینەوەو داواکارین لەو لیژنەیەی کەحکومەتی هەرێمی کوردستان بۆ لێکۆڵینەوە لەداواکانی جەماوەر پێکیهێناوە هەرچی زووە لەڕێگەی و توێژەوە کێشەکان چارەسەر بکرێن و داخوازی گەرمیانیەکانیش بەپەلە جێبەجێ بکرێن.

بژی ئیرادەی نەپساوەی جەماوەری گەرمیان لەپێناوی بەدی هێنانی خواستەکانیاندا.

بەیاننامە

دوای ڕێپێوانەکەی کەلار لەلایەن گەنجانەوە، ئەم بەیاننامانە بڵاوکرانەوە:

- ناوەندی کاری هاوبەشی ڕێکخراوەکانی سنوری گەرمیان

بەڕێز جەماوەری شاری کەلار
بەڕێز قایمقامی قەزای کەلار
بەڕێز لایەنە سیاسیەکان
بەڕێز دامودەزگا حکومیەکان

ناوەندەکەمان لەڕۆژی ٢٠٠٥/٩/٩، کۆبونەوەیەکی تایبەتیمان ئەنجامدا سەبارەت بەخۆپیشاندانەکەی شاری کەلار و رووداوەکانی شارەکەمان، وەک ئاشکرایە ڕێپێوان و خۆپیشاندان شێوازێکی مەدەنیانەو دیموکراسیانەیە بۆ داواکردنی مافەکان و چارەسەرکردنی کێشەکان ئەمەش لەوڵاتە پێشکەوتوە دیموکراسیەکاندا شتێکی ئاسایی و مافی رەوای خەڵکە کەبەردەوام بۆ داکۆکی کردن لەمافە رەواکانیان خۆپیشاندان و ڕێپێوان دەکەن بەشێوەیەکی هێمنانەو مەدەنیانەی هاوچەرخ.

ئێمە وەک ناوەندی کاری هاوبەشی ڕێکخراوەکانی سنوری گەرمیان، پشتگیری و هاوکاری هەموو جۆرە خۆپیشاندانێکی جەماوەری دەکەینەوە کەمافەکانی خەڵکی تێدا بەرجەستە کرابێت، بەڵام بەشێوەیەکی مەدەنیانەو یاساییانەو دیموکراسیانە. ئەوەبوو رۆژی ٢٠٠٥/٩/٧ لەشاری کەلار کۆمەڵێک گەنج هەستان بەسازدانی خۆپیاندانێکی جەماوەری لەشارەکەمان سەبارەت بەداواکردن بۆ چارەسەرکردنی کێشەی (ئاو، کارەبا، سوتەمەنی، خزمەتگوزارییەکانی ترو تەواوی پرۆژەکان)، بەڵام ئەوەی جێگەی نارەزاییە لەناو خۆپیشاندانەکە هێزەکانی ئاسایش و پۆلیس بەتەقەکردن کەوتنە بڵاوە پێکردنی خۆپیشاندەران و راونانیان دواجار خۆپیشاندانەکە بەرەو ئاقارێکی تر شکایەوەو کۆمەڵێک خەڵکی گێرەشێوێن هەڵیان کوتایە سەر بارەگاکان و بەتاڵان کردنی چەند ڕێکخراوێک و دامودەزگای حکومەت کەئەمانە بوون (ئازادی لاوان، کۆمەڵەی خوێندکاران، سەندیکای کرێکاران، تەندروستی شێروانە، پۆلیسی کەلار، پەروەردەی گەرمیان و بەرگری شارستانی گەرمیان).

ئێمە وەکو ناوەندی کاری هاوبەش، ئیدانەی ئەو رەفتارانەی ئاسایش و پۆلیس دەکەین بۆ تەقە کردن لەخۆپیشاندەران و بڵاوە پێکردنیان و لەهەمان کاتدا ئیدانەی ئەو هێرش کردنە سەر دامودەزگا حکومی و ڕێکخراوەکان دەکەین کەتێکدەران و تاڵان کران، ئەوانە شێوازێکی نامەسئولانەو نامەدەنیانەیە ئێمە مەحکومی دەکەین و رەتی دەکەینەوە، داواکارین و تەئکید لەوە دەکەینەوە کەزۆر پێویستە حکومەتی هەرێم حساباتی جدی و تایبەتی بۆ شارەکەمان بکات و چیتر پشتگوێی نەخات و هەمووئەو پێویستیانەمان بۆ دابین بکات کەماف و داخوازی خەڵکی شارەکەمانن و لەهەمان کاتیشدا ئێمە هەر دەستگیرکردنێکی بەناڕەوا و نایاسایی و بەبێ بەڵگەی تەواو رەت دەکەینەوە، پێویستە بەپێی یاساو بەهاوکاری هەموو لایەک کێشەکان چارەسەر بکرێت و زەرەرو زیانەکان قەرەبوو بکرێنەوەو ناشبێت پەنجەی تۆمەت بێ بەڵگەی تەواو درێژ بکرێت بۆ هیچ لایەن و ڕێکخراوێک لەکۆتاییدا، تەئکید لەوە دەکەینەوە کەپەلە بکرێت لەچارەسەرکردنی داخوازیەکانی خەڵکی شارەکەمان بۆ دابینکردنی پێداویستیەکانی (ئاو، کارەبا، سوتەمەنی و تەواوی پرۆژەکانی تر).

هەربژین. ناوی ڕێکخراوەکان:

١- یەکێتی لاوانی دیموکراتی لەکوردستانی عێراق/ لقی گەرمیان
٢- بزافی خوێندکارو لاوانی دیموکراسیخواز/ لقی گەرمیان
٣- سەنتەری گەشەپێدانی چالاکی لاوان/ ئۆفیسی کەلار
٤- یەکێتی قوتابیانی کوردستان/ لیژنەی ناوچەی کەلار
٥- یەکگرتووی خوشکانی ئیسلامی کوردستان/ ناوچەی کەلار
٦- یەکێتی ئافرەتانی کوردستان/ لیژنەی ناوچەی کەلار
٧- ڕێکخراوی گەشەپێدانی قوتابیانی کەلار/ لقی گەرمیان
٨- یەکێتی گشتی قوتابیانی کوردستان/ لقی گەرمیان
٩- کۆمەڵەی ئافرەتانی کوردستان/ لقی گەرمیان
١٠- ڕێکخراوی قوتابیانی کوردستان/ ناوەندی گەرمیان
١١- یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان/ ناوەندی کەلار
١٢- رابونی خوێندکارو لاوانی کوردستان/ لقی گەرمیان.

- ڕێکخراوی ئازادی لاوانی کوردستان

لاوانی خۆشەویست.. خەڵکی ئازادیخواز

ڕێکخراوی ئازادیی لاوانی کوردستان، هەر لە سەرەتای دامەزراندنیەوە بە گیانی لە خۆبردوویی لە پێناو زیاتر بە مەدەنی کردنی کۆمەڵ و بەرەو پێش بردنی ئاستی هۆشیاری و زانستی لاوان و بەدیهێنانی خواستەکانیان، بۆ رەخساندنی زەمینەیەکی گونجاو لەبەردەم بەهرەی لاوان و هاندانیان بۆ خستنە گەڕی تواناکانیان و بە کارهێنانی لە خزمەتی خۆیاندا دروشمی [ئازادی، چونیەکی، چالاکی] بەرزکردۆتەوە و هاتۆتە مەیدان. هەر لەم پێناوەشدا لەسەرجەم شارو شارۆچکەکاندا بارەگا و سەنتەر و بنکەی کردۆتەوە، بۆ بوژاندنەوەی خولیا خەفەکراوەکانیان و بەرەودان بەتواناکانیان لەناو کۆمەڵدا. لەم پێناوەشدا، بەرامبەر هەر لایەک و کێشەیەک پێویست بووبێ، ڕێکخراوی ئازادیی لاوان، داکۆکی لەلاوان کردووە.

لاوانی خۆشەویست....

ئێمە وەک ڕێکخراوی ئازادیی لاوانی کوردستان لە کاتێکدا پشتیوانی تەواوی هەموو ڕێپێوانێکی یاسایی و دیموکراتی چین و توێژەکانی کۆمەڵ دەکەین لە پێناوی دابین کردن و بە دەست هێنانی مافە پیشەیی و خواستەکانی رۆژانەیان و نەهێشتنی هەموو کەموکوڕی و مەدەنی دەبینین. لەهەمان کاتدا هەموو کارێکی ئاژاوە گێڕی وتوندوتیژی کەماهیەتی جوانی ئازادی و دیموکراسی دەگۆڕێت، رەتدەکەینەوە، چونکە ڕێپێوان مانای هۆشیاری کۆمەڵانی خەڵک دەردەخات کە تیایدا ماناکانی دیموکراسی بەرجەستە دەکەن، بەپێچەوانەشەوە کاری ناشارستانی و تێکدەرانە تەنها دوژمنەکانی ئازادی و دیموکراسی شاد دەکەن.

پێمانوایە یەکێک لەئەرکە گرنگەکانی حکومەتی هەرێم بایەخدانە بەناوچە ئەنفالکراوەکان کە دیارە دەڤەری گەرمیانی سوتماکراو بەشی شێری لەقوربانیەکانی ئەنفال و زیندەبەچاڵکردن بەرکەوتووە. بەڵێ ئێمە پشتیوانی لەداخوازی و پێشنیارەکانی جەماوەری شارۆچکەی کەلار و دەوروبەری دەکەین هەر لەچاککردنی رەوشی خزمەتگوزاری و بە عەدالەت دابەشکردنی سوتەمەنی و ئاوو کارەباو چاککردنی رێگاوبانی دەڤەرەکەو زیاتر گرینگیدان بەرەوشی ئاسایشی ناوچەکە، چونکە تیرۆریستان و ناحەزان لەدەوروبەرەوە هاتونەتە ناوچەکەو بۆیە داواکارین حکومەت ئاوڕی زیاتر لەکارە خزمەتگوزاریەکان بداتەوەو دژی گەندەڵی و دواخستنی جێبەجێبوونی پڕۆژەکان توندتر لەجاران بوەستێتەوە.

لە رۆژی ٢٠٠٥/٩/٧ بڕیاربوو ڕێپێوانێکی هێمنانە لە شاری کەلاری خۆشەویست بکرێت، بەڵام بە داخەوە ئەم ڕێپێوانە بە دەستی گێرە شێوێنان و تێکدەران ئاراستەکەی گۆڕدرا و بارەگای سەنتەری کەلاری ڕێکخراوەکەمان و چەندین ڕێکخراوی تر کە لە پێناو بەمەدەنی کردنی کۆمەڵ و ئازادی و خواستەکانی چین و توێژەکانی کۆمەڵ خەبات دەکەن کەوتە بەر شاڵاوی ئاژاوەگێڕان، بەبێ ئەوەی ئەو ڕێکخراوانە کەمتەرخەمییان لەخەباتی دیموکراسیدا هەبێ، بۆیە داوا لە وەزارەتی ناوخۆی حکومەتی هەرێم دەکەین ئەوانەی دەستی پشت پەردەیان لە گۆڕینی ڕێرەوی هێمنانەی ڕێپێوانەکەدا هەبوو بۆ ئاژاوە گێڕی و سوتاندنی دەزگا حکومیەکان بە گوێرەی یاسا مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێ و بدرێنە دادگا. چەند جێبەجێ کردنی داخوازی خەڵکی کەلار بەرەوا دەزانین، هێندەش سزادانی ئاژاوەگێڕان بەئەرکی یاسایی دەزانین.

بژی ئازادی.. بەڵێ بۆ داخوازییە مەدەنیەکان

- بەیاننامە
بۆ جەماوەری گەرمیان

سەر لەئێوارەی ئەمرۆ ٢٠٠٥/٩/٧، لەبارەگای حزبی شیوعی کوردستان و بەئامادەبوونی بەرپرسی یەکەمی حزبەکان، شاندێکی فراوان کۆبونەوەیەکیان گرێدا کەتایبەت بوو بەخۆپیشاندانەکەی ئەمرۆو دەرەجامەکانی. لەسەرەتادا، ئامادەبوان، جەختیان لەسەر ئەوە کردەوە، کە گرتنەبەری شێوازی خۆپیشاندان بۆ خستنەرووی کێشەکان و داوای چارەسەری گونجاو بۆیان، شێوازێکی مەدەنی و هاوچەرخەو نابێت بەهیچ شێوەیەک پشتی لێبکرێت و رێگەی لێبگیرێت بەتایبەت خۆپیشاندانی ئەمرۆ کەتایبەت بوو بەکێشەی (ئاو، کارەباو سوتەمەنی) لەلایەن کۆمەڵێک گەنجەوە، بەڵکو دەبێت هەمیشە کار بۆ جێبەجێ کردن و بەدەست هێنان بکرێت و ئەم دەڤەرەو شارەی ئێمەش، خزمەتگوزاری زیاترو فراوانتر لەوەی کەهەیە، پێویستە بۆی بکرێت، بەڵام ئەوەی جێی نارازیی و رەوتی خۆپیشاندانەکەی ناشرین کرد، ئەوەیە کەهەندێک خەڵکی دەرەوەی خۆپیشاندانەکە، ئەم بوارەیان قۆستەوەو لەپەناوە هێرشیان بردە سەر هەندێک دامودەزگاکانی جۆراوجۆر وەک (پەروەردە، پۆلیس، ئاگرکوژاندنەوە، هاتوچۆ، ئازادی لاوان و سەندیکای کرێکاران) و توشی دەستدرێژی تاڵانی دەبن، لەبەرامبەریشدا، هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش بەتەقە لەگەڵ خۆپیشاندەران هەڵدەبژێن و روبەڕو دەبنەوە کەژمارەیەک بریندار لێدەکەوێتەوە.

ئێمە ئەم حزبانەی کەلەخوارەوە ناومان هاتووە، ئەم جۆرە کارانە ئیدانە دەکەین و پێمانوایە ئەم جۆرو شێوازە نامەدەنیانە لەبەرامبەر داخوازی و مافە رەواکانمان، رەوتی راستەقینەی خۆپیشاندانەکەی بە ئاراستەیەکی خراپ بردو هەوڵەکەمانی ناشرین کرد. بۆیە ئیدانەی هەردوو حاڵەتەکە دەکەین: تەقە کردن لەخۆپیشاندەران و چونە سەر فەرمانگەکان و لەهەمان کاتدا، جەخت لەسەر مافە رەواکانی چین و توێژەکانی کۆمەڵ و دابینکردنی سەرجەم خزمەتگوزارییەکان دەکەین و هەروا داواش دەکەین قەرەبووی زیان لێکەوتوان بەزووترین کات بکرێتەوە و حکومەت بەهاوکاری حزب و ڕێکخراوە سیاسی و مەدەنیەکان و چین و توێژەکان هەوڵی بەپەلەی چارەسەری سەرجەم کێشەکان بدات، گیراوەکان ئازاد بکرێن و هەر بژێن.

یەکێتی نیشتمانی کوردستان/ مەڵبەندی ١١ی گەرمیان، حزبی شیوعی کوردستان/ کۆمیتەی مەحەلی گەرمیان، یەکگرتوی ئیسلامی کوردستان/ مەڵبەندی چواری گەرمیان، حزبی زەحمەتکێشانی کوردستان/ لقی گەرمیان، حزبی سۆسیالیست - دیموکراتی کوردستان/ مەڵبەندی گەرمیان.

دواوتە:

بارێپێوان بکەین.. ئەمانە مافی خۆمانە.. ڕێپێوان و دواتر پەنجەرەکانمان بکرێنەوە.. نەک بشکێندرێن.. گڵۆپەکانمان هەڵبن نەک مافەکان بسوتێنرێن.. مەرجەکانی ڕێپێوان پێمان دەڵێن:

× تورەیی مرۆڤەکان لەروناکی دور دەخاتەوە..

× دوژمنەکانمان بۆ هەڵێک دەگەڕێن تاکو ژەهر تێکەڵ بەهەنگاوەکانمان بکەن..

× باچەکدارەکانیشمان تەقەیان بەبەخشنە سنوری دوژمنان..

× ڕێپێوان هەموو ئەوانە ریسوا دەکات کەدەیانەوێت بەدزین و تاڵان کردن ژیانیان ئاسودە بکەن..

× لەهەر ڕێپێوانێکدا مرۆڤێکی نەخۆش هەبێت.. ئەوا ئامانجێکی ئەو ڕێپێوانە دەخنکێت.

× ئەوەی لەڕێپێوانێکدا گەمژەیەک.. یاخود گێرەشێوێنێک پێی دزیویت.. ماچێکی نیشتمان فرمێسکت پێ دەڕێژێت.■

L-8-9.qxd 9/18/2005 8:57 AM Page 1

دیالۆگێک لەبارەی ڕەشنوسی دەستورەوە

چاودێر: لەمێژووی دەوڵەتی عێراق دا، هیچ کات دەستور لەلایەن خەڵکەوە نەنوسراوەتەوە، بەڵام ئەم جارەیان لایەنە جیاجیاکانی عێراق، بەجیاوازی ئینتمای مەزهەبیو نەتەوەییان بەشداریان کرد لەنوسینی ئەم ڕەشنوسەدا، بەڕای ئێوە تا چەند ڕەشنوسی دەستورەکە دەربڕی ئەو ڕاستیەیە؟

فارس محەمەد: هەروەک چۆن دەوڵەتی دروستکراوی عێراق لەسەرەتای دروست بوونیەوەو لەسەرەتای دەیەی دووەمی سەدەی ڕابردووو بەبێ پرسوڕای پێکهاتەی ئێستای ئەو دەوڵەتە ساختەیە دروست بووە، لەدیاریکردنی مافی چارەنوسو هەندێ جار لەمافە سەرەتاییەکانی مرۆڤایەتیش بێ بەش بوون، هەر بەم شێوەیەش لەداڕشتنو نوسینەوەی دەستورە کاتیەکانی ئەو دەوڵەتەش بەتەواوی بێ بەش بوون، بەتایبەتی لەسەرەتای دامەزراندنی سوپای عێراق لە ٦ی کانونی یەکەمی ١٩٢٠ کە بەردەوام ئەو سوپایە خەریکی کودەتاو پاشقوڵ لەیەک گرتن بوو، ئالەتێکیش بوو لەدەست لایەنە سیاسیەکانی ئەوکاتە، بۆیە سەرەتای دروستبونی ئەو دەوڵەتە، کەبەبێ ویستو ئارەزووی دانیشتوانەکەی، بەتایبەتی خەڵکی کوردستان، بەزەبرو زەنگ دروست کرابوو، سەرەتایەکی خراپ بوو. هەموو ڕژێمە یەک لەدوای یەکەکانی دوای دروستبوونی دەوڵەت، گۆش کرابوون بەبیری نەتەوەپەرستی نەتەوەی سەردەست، نەتەوەی عەرەبی سەردەستەش داماوی دەستی دواکەوتنو عەقڵی خێڵو پەل بەستراوی دینو ئەحکامەکانی بوو، بەتایبەت لەسەرەتای دروستبوونی ئەو دەوڵەتە جڵەوی حوکمو بەڕێوەبردنی وڵات لەدەستی عەرەبی سوننە بووە، جڵەوگرانی دەوڵەت، هەم نەتەوە پەرستو هەم نادیموکراسی بوون، تەنانەت بەرامبەر هاوڕەگەزەکانی خۆشیان، تروسکایی دیموکراسیان لێ بەدی نەکراوە، بۆیە نەدەکرا ئەوانەی لەدەرەوەی ڕەگەزی خۆیان بوون چاوەڕوانی هیچیان لێ بکەن، زیاتر لە ٨٠ ساڵ حوکمی سوننە لەعێراق جگە لەکوێرەوەریو دواکەوتنو خوێن ڕشتن هیچی تری بەدواوە نەبووە، بۆ پێکهاتە جیاجیاکانی ئەو وڵاتە، هیچ کات بۆ گۆڕینی ڕژێمو چارەنووسی گەلانی عێراق، پرس بەکەس نەکراوە، بۆ نوسینی دەستورەکاتیەکانیش بەئارەزووی خۆیان دایان ڕشتووە بەتایبەت لەسەردەمی حوکمی بەعسدا، زۆر بەئاسانی دەسکاری بڕگەکانی دەستوور کراوە.

ناکرێ بەراورد لەنێوان ئەو ڕەشنوسی دەستورەو دەستورە کۆنەکان بکرێ، چونکە سەرلەبەری بڕگەو مادەکانی جیاوازیان هەیە، دەکرێ بڵێین تاکە دەستورە لەجیهانی عەرەبو ئیسلامیش ئەوەندە گفتوگۆو ڕاوێژی لەسەر بکرێو هەموو نەتەوەو مەزهەبە جیاجیاکان نوێنەریان هەبێ لەداڕشتنی ڕەشنووسی دەستورەکەو گوێشیان لێ بگیرێتو تاڕادەیەکی بەرچاو لەمافە نەتەوەییو مەزهەبییەکان لەدوو توێ ئەو دەستورەدا جێگیر بکرێت.

هەرچەندە ئەو مافانە زۆرتری ماوە بۆ بەدەست هێنانی، بەڵام دەبێ هەموو ئەوە بزانین کە ئەو دەستوورە زۆر لایەنی دژ بەیەک نوسیویانەو ململانێیی زۆری لەسەر کراوە، ئەندامانی داڕێژەی دەستورەکە ئیسلامیو عەلمانی، نەتەوەپەرستو ئازادیخواز، دواکەوتوو پێشکەوتوو، سەرکەوتوو ژێرکەوتوو، چەندین نەتەوەی جیاجیای لەخۆگرتبوو، بۆیە ناکرێ هیچ لایەک بڵێ من تەواوی داخوازییو مافە نەتەوەییو مەزهەبیەکانم لەو دەستورەدا بەدی هاتووە، بەڵام ئەگەر هەموومان بڕیارماندا وە عێراقێکی ئارەزوومەندانە یەکگرتوو دروست بکەینو پێکەوە بژین هەروەکو لەپێشەکیەکەیدا هاتووە، دەبێ دەست بەرداری بەشێک لەمافەکانی خۆمان بین، هەموو لایەنو پێکهاتە جیاجیاکان ئەوەیان کردووە، تەنها سونە نەبێت، کۆمەڵێک مەرجی نەگونجاوی هەیە، کە ناکرێ زیاتر لەوە گوێیان لێ بگیرێت.

چاودێر: دەکرێ بۆمان ڕوون کەیتەوە هۆی چییە سوننە ئەو مەرجە نەگونجاوانەیان هەیە؟

فارس محەمەد: هەشتا ساڵی تەواو لەمێژووی عێراقدا حوکم بەدەستی سوننەوە بووە، نەک چارەنوسی خۆی چارەنوسی هەموو بەشەکانی تری عێراقی لەدەست بووە، کەچی ئێستا ناتوانی بەبێ ڕەچاوکردنی مافە ڕەواکانی پێکهاتەکانی تری عێراق بەتایبەتی کوردو شیعە، چارەنوسی خۆی بنوسێتەوە، چونکە دەست بەرداری عەقڵی پاوانخوازی دەسەڵاتو زۆرداریەکانی نەبووە، بۆیە بەئاسانی نایەتە ژێرباری ئەو وەزعە تازەیە، بەتایبەتیش نوێنەرانی سوننە بەشێکیان کۆنە بەعسیەکان بوون بەشێکی تری ئیسلامیە توندڕەوەکان بوون، ئەوانی تریش نەیاندەوێرا بەئازادی بدوێن، بۆیە دەتوانین بڵێین تاڕادەیەکی بەرچاو ئەو ڕەشنوسی دەستورە دەتوانی خواستو مافەکانی لایەنە جیاوازەکان دابین بکات، لەم قۆناغەدا، کەعێراق بەقەیرانێکی گەورەدا تێدەپەڕێت، لەناو ئەو گێژاوە پڕ لەئاژاوەیەو ئەو وێرانە گەورەیەی کەبەعس بۆی جێهێشتووین هەر ئەوەندە بەدەست دێت، کەخراوەتە دوو توێی دەستورەکە، دڵنیام ئایندە ڕۆشنەو بەرەو ڕۆشنی زیاتر دەڕوات.

چاودێر: کاک خەلیل ئێوە لەم بارەیەوە دەڵێن چی؟

خەلیل عوسمان: ئەگەر چاوێک بەدەستورەکانی ڕابردووی عێراقو چۆنیەتی دانانی دەستورە جیاجیاکاندا بخشێننەوە هەر لەدەستوری ساڵی ١٩٢٥ەوە کە بەرەنجامی پەیماننامەیەکی عێراقی - بەریتانییەو، لەلایەن دەسەڵاتی بەریتانییەوە لەهەلومەرجێکی تایبەتی مێژووی سیاسی عێراق دا سەپێنراوە، پاشان دەستورەکانی ساڵانی ١٩٥٨ و ١٩٦٣ و ١٩٦٨ کەهەریەکەیان زادەی قۆناغێکی دوای کودەتای عەسکەرینو لەلایەن ئەنجومەنی سیادەو ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشو ڕژێمە جیاکانی ئەو سەرمانەوە نوسراونەتەوە ڕەنگدانەوەی ویستو سیاسەتی ئەو ڕژێمانە بووە، بۆیە شێوازی دانانی یان لەدایک بوونی ئەو دەستورانە لەژێر هیچ کام لەشێوازە تەقلیدیەکانی دانانی دەستوردا ڕیزبەند ناکرێن، بۆ یەکەم جارە لەمێژووی عێراقدا دەستور بەشێوازێکی لەوجۆرە بنوسرێتەوە کەشێوازی ڕاپرسی دەستورییە. کەبەپێی بیروڕای زۆربەی زۆری یاساناسان شێوازی ڕاپرسی لەسەر دەستور دیموکراتی ترین شێوازی دانانی دەستورە، بەهۆی بەشداری کردنی ڕاستەوخۆی خەڵک لەنوسینەوەی دەستوردا لەڕێگەی ڕاپرسییەوە، واتا مافی قبوڵکردنو ڕەتکردنەوەی دەستور بۆ خودی خەڵک بەجێهێڵدراوە، نەک بۆ گروپێک یان حیزبێک یان کەسێکو تاقمێک.

هەرچەندە لەیاسای بنەڕەتی عێراق بۆ قۆناغی گواستنەوە لەبڕگەی (أ)ی مادەی (٦١)دا ماوەی نوسینەوەی دەستور یان کاتی نوسینەوەی دەستور حەصرکراوەو دیاریکراوە، کەپێم وایە ئەم ماوەیە بۆ دانانی دەستوری وڵاتێکی پڕ کێشەو پاشان فرە ڕەگەزو فرە نەتەوە کاتێکی کەمە، لەهەمان کاتیشدا ئەو ماوەیەش کە بۆ بڵاوکردنەوەی دەستورەکە بۆ بەرچاوی خەڵک بۆ ئەوەی ڕاپرسی لەسەر بکرێت ماوەکە زۆر کەمە. چونکە لەماوەی سێ مانگ دا، لەوڵاتێکی وەکو عێراقدا کەخەڵکەکەی خاوەنی وشیارییەکی دەستوریو سیاسی ئەوتۆ نییە تاکو لەپرنسیپو بنچینەو مافو وابەستەییەکانی یان پێگیرییەکانی دەستور بگاتو هەڵیان سەنگێنێو لێیان تێ بگاتو پاشان دەنگی لەسەر بدات.

سەرەڕای نەبوونی ڕاگەیاندنێکی بێ لایەن بۆ شیکردنەوەی بڕگەو بەندەکانی دەستور بۆ خەڵک، کەبتوانی بەبێ لایەنیو دوور لەکاریگەری مەزهەبی، ئایدۆلۆجی حیزبی، سیاسی، بڕگەو بەندەکان بۆخەڵک شی بکاتەوە، بەڵکو ئەو کەناڵانەی کەهەن لە(بیستراو بینراو، نوسراو)ەوە هەریەکەیان لەژێر کاریگەری بیروبۆچونی حیزبیو سیاسی خۆیان دەستورەکەشی دەکەنەوەو جۆرە شێواندنێکیان لەمەغزاو مانای دەستورەکە دروست کردووە.

لەکاتێکدا کەپێویست بوو زۆر بەچڕوپڕیو بەشێوازی ڕوون و ئاشکرا لەڕێگای ڕاگەیاندنەکانو هەروەها بڵاوکراوەو کۆڕو سیمینارەوە تەواوی دەستورەکە بۆخەڵک ڕوون بکرایەتەوە.

ڕەشنوسی دەستور ئەمجارەیان بەرەنجامی گفتوگۆی چڕوپڕو دوورودرێژی نێوان لایەنە سیاسییەکانی عێراقە. کە هەریەکەیان نوێنەرایەتی بەشێک لەنەتەوەو ئاینزاو هەروەها چینو توێژەکانی خەڵکی عێراق دەکەن، بۆیە دەتوانین بڵێین ئەگەر ڕەنگدانەوەی تەواوی ویستو خواستی هەریەک لەپێکهاتەکانی خەڵکی عێراق نەبێت، ئەوا لانی کەمی ویستو داواکاریەکانی هەریەک لەو پێکهاتانەی تێدا جێبەجێ کراوەو هەر پێکهاتەیەکیش تەنازولی لەبەشێک لەداواکارییەکانی خۆی کردووە، بۆ ڕازی کردنی پێکهاتەکانی تروگەڵاڵەکردنی تێکستێکی دەستوری تەوافقی کەڕەنگدانەوەی خواستەکانی زۆرینەی ئاسایی (اغلبیەی بسیطە)ی هەریەک لەپێکهاتەو ئاڕاستە جیاجیاکانی خەڵکی عێراقە، کە لەوانەیە لەڕێگەی ڕاپرسیەوە زۆرینە قبوڵی بێتو عێراقی پێ بگوازرێتەوە قۆناغێکی دیکە کەئەویش قۆناغی دەستورییە کەلەوانەیە ببێتە سەرەتای دەرچوونی عێراقو خەڵکی عێراق لەو هەلومەرجە دژوارەی ئەمڕۆ تێیدا دەژیو هەنگاوێک بێت بۆ چەسپاندنی بناغەی دەوڵەتی یاسا لەعێراقداو چەسپاندنی شێوازی حوکمو تایبەتمەندی هەریەک لەدەسەڵاتە گشتییەکانو چەسپاندنی مافی تاک و ئازادییە گشتییەکانو مافی مرۆڤ.

چاودێر: تا چەند لەم دەستورەدا توانراوە ئازادیە تاکەکەسیەکان بپارێزرێت، ئایا ناکۆکی هەیە لەنێوان ئەوەی لەدەستورەکەدا لەبڕگەی (٢) دا هاتووە، نابێ هیچ یاسایەک دەربچێت کەناکۆک بێت لەگەڵ بنەما چەسپاوەکانی ئیسلامو ئازادی تاکەکەسیو دیموکراسی؟

فارس محەمەد: هەروەک پێشتر وتمان ئەندامانی داڕێژەری ڕەشنوسەکەو لایەنە بەشداربووەکان، لایەنی ناکۆک ودژبەیەک بوون هەریەکەو لەڕوانگەو دیدی تایبەتی خۆیەوە دەڕوانێتە مافی مرۆڤ و ئازادیە تاکەکەسیەکان، هەیانە بەهیچ جۆرێک باوەڕی بەدیموکراسی نیەو نابێ، نەک بۆ بەرامبەرەکەی بەڵکو بۆ خودی خۆیشی داوای دیموکراسی ناکاتو بەلایەوە نەنگیە باسی دیموکراسی بکات، نەخۆی، نە لایەنەکەی، نە نەتەوەکەی، نە مەزهەبەکەی، بڕوای بەدیموکراسی نیە، ئایا دەکرێ تۆ داوای مافە دیموکراسیەکانت لەو بکەیت، بێگومان ئەمە کارێکی قورسە، بۆیە بۆ بەیەک گەیشتنو ڕێککەوتن، دەبێ تۆ دەستبەرداری بەشێک لەمافەکانی خۆت بیتو بەشێکیش لەئەقڵە نادیموکراسیەکەی ئەو قبوڵ بکەیت، دوای گفتوگۆو دانوستان، هەردولا لەیەک نزیک دەبنەوە، هەروەکو لەو بڕگەیەدا، لەمادەی (٢) ئەوە بەڕوونی بەرچاو دەکەوێ، لەزۆر کۆڕو کۆبوونەوە ئەوەمان بیستووە، بۆتە پرسیاری هەموو خەڵک، چونکە ڕاستە ئەوەی لەدەقی یەکەمدا هاتووە کەنابێ هیچ بڕیارێک دەربکرێت کەپێچەوانەی بنەماکانی ئیسلام بێت، هەر لەبڕگەی دوای ئەو هاتووە نابێ هیچ بڕیارێک دەربکرێت دژی بنەما دیموکراسیەکان بێت، ئەم دوو بڕگەیە تەواو دژ بەیەکن، چونکە بڕگەی یەکەم تەواو مافی ئازادیو دیموکراسیو کۆمەڵایەتی زەوت دەکات بەتایبەتی مافی ژنان.

بەڵام دەبێ هەموومان ئەوە بزانین ئەو مادەیە مادەیەکی تەوافقییە، بڕگەی یەکەم ئیسلامیەکان پێیان داگرتووە دەبێ وا بنوسرێ کەنوسراوە، بڕگەی دیموکراسی دووەم دیارە عیلمانیەکان بەتایبەت کوردو حزبی شیوعیو لیستی عەلاوی چەسپاندویانە، هەروەها مەجالی ئەوەشی تیایە ئەوان لای خۆیان پشت بەبڕگەی یەکەم ببەستن بۆ داڕشتنو دەرکردنی بڕیارەکانیان، ئێمە لەکوردستان پشت بەبڕگەی دووەم دەبەستین، لەنوسینی ئەو بڕگە دژ بەیەکانە بۆمان دەردەکەوێت، لایەنەکانی ڕەشنوسەکە چەندە بیرو بیرکردنەوەو ڕوانگەو سەرچاوەکانیان جیان.

ئەگەر بەئارەزوو بێت، بۆ داڕشتنی دەستوور، پێم خۆشە دەستورێکی تەواو دیموکراسیو، ئەوپەڕی مەدەنیو پشت بەستوو بەدەستورە پێشکەوتوەکانی وڵاتانی تەواو ئارامو مافی مرۆڤ چەسپێنراو ببەسترێت، بەهیچ جۆرێک، دین نەک بەسەرچاوەی سەرەکی، بەڵکو بەسەرچاوەی لاوەکیش ناوی نەیەت، چونکە ئەو دەستورە پێشکەوتوانە مافی هەموو دینو مەزهەبەکانیان دابین کردووە، لەپێڕەوکردنی سروتی ئاینی خۆیانو چۆنیەتی خواپەرستیەکەیان، ئەوە نیە ئەوروپا پڕە لەتوندڕەوی ئیسلامی، کە دوای داڵدەدانیان لەوڵاتەکانیان بەردەوام شیریان لەدژ تیژ دەکەن.

ئەو ئازادیەی کەئێستا لەدونیادا بۆ مرۆڤایەتی فەراهەم کراوە، دوای خەباتی بێوچانی سەدان ساڵەی مرۆڤایەتی بووە، ئەو ئازادیە بەتایبەت ئازادی ژنو غەیرە ئیسلام، لەئیسلامدا بەدی نایەت، لەبەرئەوە بڕگەی یەک لەمادەی دوودا زۆر هەڵدەگرێ، بەڵام داسەپاوە، بۆیە لەبڕگەی دووەمدا تەرازووی ئەو داسەپاندنە ڕاست کراوەتەوە، کەنابێ هیچ یاسایەک دەربچێ پێچەوانەی بنەما دیموکراسیەکان بێت، واتە ئەوەی لەبڕگەی یەکەمدا کەدژی بنەما دیموکراسیەکانە ناتوانرێت بخرێتە دوو توێی هەر یاسایەک، گومان لەوەدا نیە خاوەنی بڕگەی دووەم نوێنەرانی کوردن، هەروەکو لەبەشێک لەڕووناکبیرانی عەرەبی بیستومانە، زۆر ئومێدیان بەنوێنەرانی کورد هەبووە، بۆئەوەی دەستورەکە تەواو ئیسلامی نەبێت.

چاودێر: ئایا کاک خەلیل ئێوەش هەمان ناکۆکی لەم مادەیەدا دەبینن؟

خەلیل عوسمان: لەدنیای ئەمڕۆداو لەوڵاتە دیموکراتیەکاندا، بەتایبەتی ئەوانەی خاوەنی ئەزموونێکی زۆرن لەمەسەلەی حوکمی دیموکراتیدا، هاوچەرخیەتی یاخود پێشکەوتویی یان دواکەوتویی دەستورەکەیان بەهۆی دیاریکردنی شێوازی حوکمو مافو ئازادیە گشتیەکان لەدەستورەکەدا، دیاری دەکرێتو هەڵدەسەنگێنرێت.

بۆیە، ئەو مەسەلانە گرنگی تایبەتی هەیە لەدەستورداو، پێوەری هەڵسەنگاندنی هەموو دەستورێکە.

لەڕەشنووسی دەستوری عێراقیدا لەبابی مافو ئازادییەکاندا کۆمەڵێک بڕگەو مادەی باش نوسراوەتەوە، کەدابینی مافو ئازادییە گشتییەکان دەکات، کەهاوشانی هەندێک وڵاتانی پێشکەوتووە، بەڵام هەموو ئەم بڕگانە مەرجدارکراوە یاخود بەستراوەتەوە، بۆنموونە: لەمادەی (٢) و لەخاڵی یەکەمو لەهەر سێ

فارس محەمەد سادق
- ١٩٦٢ لەهەولێر لەدایک بووە.
- ١٩٨٠ بووە بە پ. م
- ١٩٨١ کادرو ئەندامی ناوچەی دەشتی هەولێر بووە.
- ١٩٩٣ کارگێڕی مەڵبەندی ٧ی ئاکرێ بووە.
- ١٩٩٩ سەرۆکی یەکێتی جوتیارانی کوردستان بووە.
- ئێستا ئەندامی مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکانو خوێندکاری قۆناغی سێیەمی کۆلێجی بازرگانیە■

ئەندامانی داڕێژەری ڕەشنوسەکەو لایەنە بەشداربووەکان، لایەنی ناکۆکو دژ بەیەک بوون هەریەکەو لەڕوانگەو دیدی تایبەتی خۆیەوە دەڕوانێتە مافی مرۆڤ و ئازادیە تاکە کەسیەکان، هەیانە بەهیچ جۆرێک باوەڕی بەدیموکراسی نیەو نابێ، نەک بۆ بەرامبەرەکەی بەڵکو بۆ خودی خۆیشی داوای دیموکراسی ناکاتو بەلایەوە نەنگیە باسی دیموکراسی بکات

بڕگەکەدا دەتوانم بڵێم سێ مەسەلەی دژ یەک هاتووە، لەبڕگەی (أ) دا دەڵێ، نابێ هیچ یاسایەک دابنرێ کە لەگەڵ بنچینەکانی ئەحکامی ئیسلامدا نەگونجێ وهەرلەدوای ئەو بڕگەی (ب) دا دەڵێ نابێ هیچ یاسایەک دابنرێ کە لەگەڵ پرنسیپەکانی دیموکراتی دا نەگونجێ. من پێم وایە ئەم دوو بڕگەیە تا ڕادەیەکی زۆر لەگەڵ یەکتردا تێک ناکەنەوەو بەڵکو زۆریش ناکۆکن.

هەروەها لەبڕگەی (ج)دا نابێ هیچ یاسایەک دابنرێ کە لەگەڵ مافو ئازادییە سەرەکییەکاندا، دژ بەیەک بێت کە لەم دەستورەدا هاتووە. ئەم بڕگەیەش دیسانەوە لەگەڵ بڕگەی (أ) ی هەمان مادەدا زۆر ناکۆکە، یان ئەگەر ئەحکامەکانی ئیسلام پێوەری مافو ئازادییەکان بێت، ئەوا پێم وایە سنورداركردنی تەواوی مافو ئازادییەکانە لەدەستوردا، چونکە زۆر لەمافو ئازادییەکان لەسنوری ئادابی عامی ئەمڕۆ دەرنەچنو لەوانەشە ناکۆکیش بن لەگەڵ بنەماکانی ئەحکامی ئیسلامدا.

تێبینییەکی دیکەم لەسەرئەوەی کەهەر لەبابی ئازادییەکان، لەدەستورەکەدا ئەوەیە کە لەکۆی (١٠) مادە لەسەر ئازادییەکان لە (٥) مادەیاندا هاتووە کە دەڵێت پێویستە بەپێی یاسایەک ڕێک بخرێت، کەدەبێ یاساکە لەپەرلەمانەوە دەربچێتو کەسیش نازانێ پێکهاتەی پەرلەمانی داهاتوو چۆن دەبێتو چ لایەنێک یان چ باڵێک لەناو پەرلەمانی داهاتوودا باڵادەست دەبێت، لەکاتێکدا کە عێراق بەدەست ئیسلامیە توندڕەوەکان گیرۆدەیەو لەوانەشە لەپەرلەمانی داهاتوودا باڵادەست بنو یاسایەک بۆ ئەو بڕگەو مادەدانە دەربکەن کەڕەنگ دانەوەی بۆچوونی خۆیان بێت، بەتەواوەتی ئەو بڕگەو مادانەی تایبەتن بەمافو ئازادییەکان سنوردار بکرێنو لەقاڵب بدرێن، هەرچەند ئەم یاسایانە کاریگەری کەمتریان ئەبێت لەکوردستان چونکە بەپێی خاڵی (٢)ی مادەی (١١٦)ی ڕەشنوسی دەستور دەسەڵاتی هەرێم بۆی هەیە تەعدیلی تەتبیقی قانونی مەرکەزی بکات ئەگەر هاتوو لەگەڵ بڕگەو مادەکانی دەستوری هەرێمەکەدا ناکۆک بوون.

چاودێر: کورد تا چەند توانیویەتی مافەکانی خۆی لەناو ڕەشنوسی دەستوردا جێگا بکاتەوە؟

فارس محەمەد: ئەو پرسیارە زۆر کراوەو زۆریشی لەسەر وتراوە کەپرسیارێکە لەزهنی لادێیەک و شارنشینێکو هەموو چینو توێژەکانی کۆمەڵی کوردەواری دا هەیەو پرسیارەکەش لەجێی خۆیەتی، چونکە گومانێکی گەورە لای هاوڵاتی کورد هەیە لەبەرامبەرەکەی، بۆیە هەردەم خولیای چەسپاندنی مافەکانی لەگەڵ بەرامبەرەکەییو بەتایبەت لەدەستوردا هەیە.

یەک دەنگیو یەک هەڵوێستیو یەک خیتابی کورد، لەدانوستاندن لەبەغدا بەهەموو لایەنەکانی ئیسلامیو عەلمانی زۆر دڵخۆشکەربوون، بۆ بەهێزتربوونی داخوازیەکانی گروپی کوردو چەسپاندنی ئەوەی دەکرێ لەدەستوردا لەناو ئەو هەموو گێژەنو گێژاوەی لەعێراقدا هەیەو سەرباری نەبوونی عەقڵیەتێکی کراوەی عەرەب بارو دۆخی دەوروبەریو بەرژەوەندیەکانیان لەناو عێراقدا، دەتوانم بڵێم کورد زۆر شتی چەسپاندووە زیاتر لەفیدراڵی، گومان لەوەدا نیە بۆ یەکەم جارە لەمێژووی کوردو کوردستانی داگیرکراوو دابەشکراوو لکێنراو بەوڵاتانی ترەوە، کەدەستورێک بنوسرێتو لەدوو توێی ئەو دەستورەدا کۆمەڵێک مافی کورد لەو دەستورەدا بچەسپێنرێو دانی پیادا بنرێت ئەو مافانەی لەفیدراڵی زیاترن مانەوەی هێزی پێشمەرگەی کوردستانە لەسنوری هەرێمی کوردستان هەروەها کردنەوەی نوسینگەیەک لەسەفارەتەکانی عێراق لەدەرەوە، بۆ پەیوەندی کردنی ڕاستەوخۆ بەجیهانی دەرەوە، چەسپاندنی زمانی کوردی بەزمانی دووەمی ڕەسمی وڵات کە لەسەر داموو دەزگاکانو جەوازی سەفەرو پولدا دەنوسرێت، ئەو مافە داراییانەی بەکوردستان دراوە، لەگەڵ کۆمەڵێ مفرەداتی تر، کەهەموو ئەوانە لەفیدراڵی زیاترن.

چاودێر: ئەی بۆ نەیانتوانی مافی چارەنوس بەڕوونی بچەسپێنن؟

فارس محەمەد: کورد لەگفتوگۆو دانوستاندنی ئەمجارە باش بەرامبەرەکەی هەڵسەنگاندوە، کەپێشتر لەشەڕدا وا نەبووە، سەرکەوتوو بووە، بەڵام لەگفتوگۆدا دۆڕاندوویەتی، عەقڵیەتو بیرو بیرکردنەوەی بەرامبەر تەواو تایبەتمەندی هەیەو هەندێ جار کێشەی زۆر بچوک بەگەورە سەیر دەکەنو هەندێ زاراوە هەیە قبوڵی ناکەن، بەنمونە وشەی فدراڵیان قبوڵ نەبوو، بەڵام ئیتحادیان قبوڵ بوو، کە هەریەک مانای هەیە، هەروەها زاراوەی مافی چارەنوسیش لای ئەوان تەواو بەمانای جیابوونەوە دەهات، بۆیە قبوڵیان نەبوو، پێیان وابوو مافی چارەنووس مانای جیابوونەوەیە، بەڵام بەشێوەیەکی تر باسی مافی چارەنوس کراوە.

چاودێر: وەکو؟

فارس محەمەد: ئەوەی لەکۆتایی دیباچەکەدا هاتووە کەدەڵێ ئیلتزام کردن بەجێبەجێکردنی مادەکانی ئەو دەستورە تەواو یەکێتی خاکو گەلو نیشتمان دەپارێزێ، بەدیوەکەی تردا ئیلتزام نەکردن بەو دەستورە، هەموو ئەو شتانەی سەرەوە هەڵدەوەشێنێتەوە.

با بێینەوە سەر ئەسڵی پرسیارەکە، کە کورد چەندە توانیویەتی مافەکانی لەو دەستورەدا دابین بکات، ئەگەر بێینە سەر وردەکاریەکانی ناو مادەو بڕگەو مەفهومەکانی ناو دەستورەکە کورد زۆر شتی بۆ خۆی دابین کردووە، دەبێ ئەوەشمان لەبیر نەچێ کورد نەک هەر بۆ خۆی بەڵکو بۆ تەواوی عێراق کۆمەڵی بنەمای دیموکراسی خستووەتە ناو ئەو دەستورە، کەکورد نەبوایە هەرگیز ئەو بڕگانە، بەوشێوەیە نەدەنوسران، هەر لەئازادی تاکە کەسو مافی مرۆڤ و مافی ژنانو ئازادی حزبایەتیو ڕێکخراوبوونی کۆمەڵی مەدەنیو ناوهێنانی کەمینە نەتەوەکانو دینو مەزهەبە غەیرە ئیسلامیەکانو دابینکردنی مافەکانیانو سروتە ئاینیەکانیان لەو دەستورەدا، ئەمانە هەر هەمووی شانازی گەورەن کەکورد خاوەنیەتی.

لەبەرئەوە بۆ ئەو قۆناغە کورد دەستکەوت گەلێکی گەورەی بۆ خۆی دابینکردووە، هەرچەندە خواستە نەتەوەییەکانمان، ئەوەندە غەدر لێکراوو تۆز لەسەر نیشتوون، بەوەندە دڵمان ئاو ناخواتەوە، بەڵام ئەم واقعە وایە و دەبێ لەئێستادا قبوڵمان بێت.

خەلیل عوسمان: سەبارەت بەمافەکانی کورد لەدەستوری هەمیشەیی دا پێم وایە هەر لەسەردەمی نوسینەوەی یاسای ئیدارەی دەوڵەت بۆ قۆناغی گواستنەوە تاکو نووسینی دەستوری هەمیشەیی. ئەگەر بەراورد بکرێت لەگەڵ دەستورەکانی پێشتر، دەسکەوتی گەورەو پێشکەوتنی گەورە بەدی هاتووە. بەڵام ئەمەش مانای ئەوە نییە، کەسەرجەم خواستەکانی گەلی کوردی تێدا بەدی هاتبن. کەپێم وایە هۆکارە یان باشتر بڵێم هەلومەرجە بابەتیەکان زیاتر کاریگەریان لەسەر ئەوە هەبووە کەکورد نەتوانێ هەموو داخوازییەکانی خۆی لەدەستورەکەدا بەرجەستە بکات، هەر لەباڵادەستی ڕەوتی ئیسلامی توندڕەو لەعێراقداو دەستێوەردانی وڵاتانی دەوروبەرو هەستیاریان بەرامبەر بەمەسەلەی کورد. دەنا پێم وایە هۆکارە زاتیەکان هەر لەکۆدەنگی سەرکردایەتی سیاسی کوردو تەواجدی سەرکردایەتی سیاسی لەبەغداو هەروەها بوونی پیاوێکی شارەزاو پشوو درێژو دبلوماسی، لەلوتکەی هەرەمی دەسەڵاتی عێراقدا، ڕۆڵی زۆر ئیجابیان هەبوو لەچەسپاندنی بەشێکی زۆر لەمافو داواکارییەکانی گەلی کورد. لەدەستوری هەمیشەییدا.

چەسپاندنی مەبدەئی فیدراڵی بۆ کوردستانو دانانان بەهێزی پێشمەرگەو جیاکردنەوەی نەتەوەی کورد، لەعێراقی عروبەو ئەو پانتاییەی کەناوی نیشتمانی عەرەبییە، دەسکەوتی گەورەنو ناکرێ نکۆڵی لێ بکرێ.

چاودێر: ڕایەک هەیە پێی وایە (دیباجە)ی دەستورەکە زۆرتر لەوتارێکی ئاینی سیاسی دەچێت، نەک نوسراوێکی یاسایی، ئایا بەڕای ئێوە ئەمە تاچەند ڕاستە؟

فارس محەمەد: حەقیقەت هەروایە، لەگەڵ بڵاوبونەوەی یەکەمجاری ڕەشنوسی دەستورەکەو یەکەمجار خوێندنەوەم، کە لەدیباجەکەوە دەستم پێکرد، وامزانی دەستوری کۆمارێکی ئیسلامی دەخوێنمەوە، هەرچەندە دیباجەکە تەواو مولزەم نیە وەکو مادەکانی ناو دەستورەکە، بەڵام زیاتر لەوتارێکی ئاینی سیاسی دەچێت، عێراقی کردۆتە خاوەنی کۆمەڵێک شانازی ئاینیو نەتەوەیی، کە لەڕاستیدا ئەو وڵاتەی ئێمە، واتە عێراق نەک کوردستان، مێژوویەکی پڕ لەشەرمەزاریو خوێناوی هەیە، ئەگەر گەلێکی کراوەو ئازادیخواز بوونایە، دەبوایە نەفرەت لەمێژووی پڕ لەشەرمەزاری عێراقدا بکرابوایە، هەرچەندە ڕستەی ئیجابی خراوەتە ناو دیباجەکە، واتە دیباجەکەش بەتەوافق نوسراوە، ئەگەر ورد ببینەوە دەتوانی ڕستەی ئیسلامیەکانو عەلمانیەکان لێک جیابکەیتەوە، چی بکەین قەدەرمان ئەوەیە لەڕەشو سپی شتێک دروست بکەینو هەردولاش لەسەری کۆک بن.

خەلیل عوسمان: سەرەڕای ئیبرازبوونی ڕواڵەتی نوسینێکی ئاینی، دینی، واتا زاڵبوونی شێوە ئەدەبیاتێکی ئاینی لەدیباجەی دەستورەکەدا بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تاڕادەیەکی زۆر هەموو شتەکانی پێکاوەو فجوەیەکی وای نەهێشتۆتەوە کەهیچ لایەک گلەیی لێ بکەن ئەگەر زۆر تطرف نەکەن.

بەتایبەتی پێم وایە لەدیاریکردنی ناوی دەوڵەتو ناوهێنانی پێکهاتەکانی خەڵکی عێراقو سەرجەم ئاینو ئاینزاکانو هەروەها یەکسانی مرۆڤ بەرامبەر بەیاساو مەسەلەی ژنو لەسەرو هەموو ئەمانەشەوە نوسینەوەو ناوهێنانی کارەساتەکانی هەڵەبجەو ئەنفالو بەرزانییەکانو کوردە فەیلیەکان کەئەمەیان نیشانەی پەشیمانی عەرەبو دەربڕینی شەرمەزاری عەرەبە، لەکرداری ڕژێمێک کەبەناو عروبەو ناسیونالیستی عەرەبیەوە ئەم تاوانە گەورانەی دەرهەق بەمیللەتێک کردووە.

ڕاستە وەکو وتم شێوەی نوسینەوەی دیباجەکە ڕواڵەتێکی ئاینی وەرگرتووە هەروەها وتم کەتاکو ئێستا ڕەوتی ئیسلامی لەپەرلەمان باڵادەستەو دەکرا سیاغەیەکی یاسایی تر بۆ دیباجەکە بکرایە. بەڵام لەهەموو حاڵەتێکدا جەوهەری دیباجەکە محتوایەکی باشی هەیە.

چاودێر: چارەسەری کێشەی کەرکوک لەناو دەستوردا تا چەند عەمەلیەو تاچەند پێت وایە چارەسەرێکی دروستە؟

فارس محەمەد: لەپرسیارەکانی پێشوودا، ڕەفتارو بڕیارو دەستکەوتەکانی گروپی کوردم بەدڵ بوو مەتحیشم کردن، ئەو جارەیان لەو پرسیارەدا، مەتحەکەم تەواو بووە، پێم وایە سەرکردایەتی سیاسی کوردستان لەبەرامبەر کێشەی کەرکوکدا زۆر نەرم بووەو زیانیشی کردووە.

لەسەرەتای ڕوخانی ڕژێمو ئازادکردنی کەرکوک کورد دەبوایە، کێشەی کەرکوک بکاتە کێشەی پلە یەک و زۆر لەهەنگاوەکانی تر ببەستێتەوە بەو کێشەیەوەو هەموو لایەنەکانیش بەتایبەتی یەکێتیو پارتی، ئەگەر لەهەموو شوێنێک کۆک نەبوون، دەبوایە لەکەرکوک تەواو کۆک بونایە، بەداخەوە وا نەبوونو نەتوانرا هەنگاوی گرنگ بۆ کوردستانیەتی کەرکوک بنرێ، ئێستاشی لەگەڵدا بێت هەموو ئەو پێشێلکاریە دیموگرافیانەی لەکەرکوک کراوە بەرامبەر کورد، وەک سەردەمی بەعس، ماوەتەوە، دوو تەشکیلەی حکومەت، دوای ئازادی عێراق کراوە، جێگای نیگەرانیە کەعەرەبی دەسەڵاتی پێشوو و دوای ئازادیش لەبەرامبەر کەرکوک هەمان هەڵوێستیان هەیە، ئەمەش گەواهی ئەوە دەدات، کەعەرەب ناتوانن واقعی کەرکوک و کوردستانی بوونی کەرکوک قبوڵ بکەن، لەبەرئەوە کورد دەبێ بەتواناو هێزی خۆی کەرکوک بگەڕێنێتەوە باوەشی کوردستانی دایک، چونکە تائێستا خولیای داگیرکاری لەبیری عەرەبدا نەسڕاوەتەوە، ناکرێ چاوەڕوانی هیچ لەوان بکەین.

هەوڵەکانی کە لەڕابردوو دراوە بۆ کەرکوک بەرهەمی کەمی هەبووە، دوا هەوڵیش کە ئەو بڕگەیە خراوەتە ناو دەستور پێم وایە ئەنجامی باشی دەبێت، بەتایبەت کەکاتی بۆ دیاری کراوە، ئەو بڕگەیە مولزەمە بۆ جێبەجێکردن لەبەرئەوە، جێبەجێنەکردنی دەرگای تر دەکاتەوەو کێشەی تر دروست دەکات، هەروەها ئەو کێشەیە لەوە زیاتر نەرمی هەڵناگرێو ناکرێ چاوەڕوانی شتێکی تر بکرێ، بۆیە پێم وایە کارێکی باش کراوە کە هەموو لایەک لەڕێگەی دەستورەوە مولزەم کراوە بۆ جێبەجێکردنی مادەی ٥٨ ی یاسای کاتی بەڕێوەبردنی دەوڵەت.

خەلیل عوسمان: گرێ کوێرەی کەرکوک، گرێیەکی کۆنەو تازە نییەو قوربانی زۆری بۆ دراوە، لەبارچوونی زۆربەی دانوستانی سەرکردایەتی سیاسی کورد لەگەڵ ڕژێمە یەک لەدوای یەکەکانی عێراق لەسەر کێشەی کەرکوک بووە. بۆیە کردنەوەی ئەو گرێیە کارێکی وا سانا نییەو بێجگە لەهۆکارە ناوخۆییەکان، هۆکارە ئیقلیمیو نێودەوڵەتیەکانیش کاریگەری خۆیان لەسەری هەیە.

پێم وایە هەردوو خاڵی یەکەمو دووەمی مادەی ١٤٩ لەدەستوری هەمیشەیی کەتایبەتن بەمەسەلەی کەرکوک زۆر ڕوونو ئاشکران، بەتایبەتی خاڵی دووەم کە مەسەلەی ڕاپرسی لەکەرکوک دا تێدا باس کراوە. بەڵام هەروەک چۆن بڕیار بوو حکومەتی ئینتقالی لەماوەی چەند مانگێکدا مەسەلەی کەرکوک ساغ بکاتەوە ئاسایی کردنەوە دەست پێ بکاتو ئیتفاقی سیاسیشی لەسەر کرابوو، لەیاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەتیشدا هاتبوو، بەڵام پشتگوێ خرا، ئەوەش کە لەدەستوری هەمیشەییدا هاتووە، هیچ زەمانەتێکی جێبەجێکردنی نەدراوەتێ یان پێویست بوو. هەر لەو خاڵەدا دیاری بکرایە ئەگەر جێبەجێ نەکرا کورد چی بکاتو چ کارتێکی گوشاری بەدەستەوە بێ بۆ جێبەجێکردنی ئەو مادەیە. لەکاتێکدا ئەگەر لەپەرلەمانی داهاتووی عێراقداو لەهەڵبژاردنی داهاتوودا کورد ئەو قورساییەی ئێستای نەبوو لەپەرلەمانو لەهەڵبژاردن دەنگی پێویستی بەدەست نەهێنا. بۆیە پێویست بوو کورد کارتێکی دیکەی بەدەستەوە بوایە، ئەگەر هاتوو لەو ماوە دیاری کراوەدا مەسەلەی کەرکوک جێبەجێ نەکرا، بۆئەوەی بتوانی گوشاری بەردەوامی بۆ سەر حکومەتی مەرکەزی هەبێت لەسەر مەسەلەی کەرکوک.■

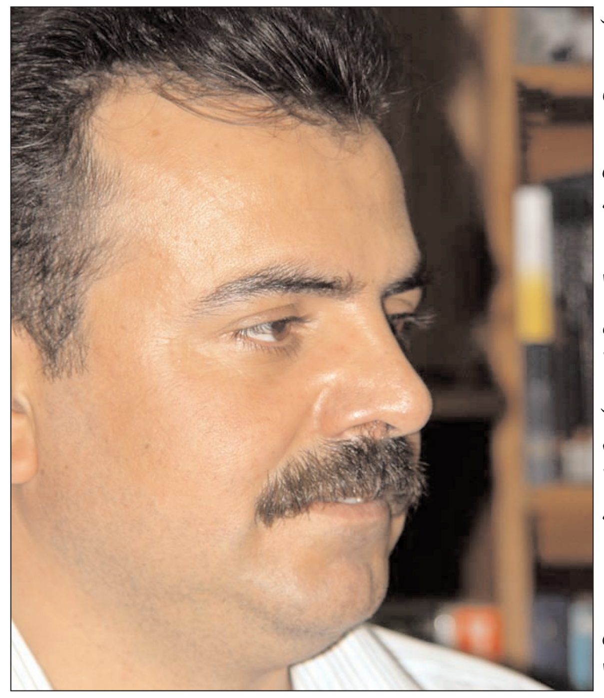

مافپەروەر خەلیل عوسمان حەمەد ئەمین
- ١٩٧٠ لەکۆیە لەدایک بووە.
- دەرچووی کۆلیجی یاسای زانکۆی سلێمانییە.
- لەسەرەتای ساڵی ١٩٩٦ەوە سکرتێری کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان بووە تاکو ساڵی ٢٠٠١.
- لەساڵی ٢٠٠١ەوە ئەندامی مەکتەبی ڕێکخراوە دیموکراتیەکانە.■

بەپێی بیروڕای زۆربەی زۆری یاساناسان شێوازی ڕاپرسی لەسەر دەستور دیموکراتی ترین شێوازی دانانی دەستور، بەهۆی بەشداری کردنی ڕاستەوخۆی خەڵک لەنوسینەوەی دەستوردا لەڕێگەی ڕاپرسییەوە، واتا مافی قبوڵکردنو ڕەتکردنەوەی دەستور بۆ خودی خەڵک بەجێهێڵدراوە، نەک بۆ گروپێک یان حیزبێک یان کەسێکو تاقمێک